

Rapportage

Advies Commissie Toelating en Begeleiding

Onderwijsconsulenten

Onderwijsconsulenten+

1 augustus 2005 – 1 augustus 2006

Den Haag, september 2006.

INHOUDSOPGAVE

INHOUDSOPGAVE	1
VOORWOORD	3
INLEIDING	5
1. CONCLUSIES, TRENDS EN AANBEVELINGEN	6
1.1 Conclusies en trends	6
1.1.1 Uit de praktijk van de onderwijsconsulenten.....	6
1.1.2 Uit de praktijk van de ACTB	9
1.1.3 Uit de praktijk van de onderwijsconsulenten+	12
1.2 Aanbevelingen ACTB/Onderwijsconsulenten(+).	14
2. WERKWIJZE ONDERWIJSCONSULENTEN+ EN ACTB	16
2.1 Werkwijze onderwijsconsulenten	16
2.2 Werkwijze ACTB	17
3. WERKZAAMHEDEN EN BEVINDINGEN ONDERWIJSCONSULENTEN	19
3.1 Inleiding.....	19
3.2 Behandelde zaken	20
3.2.1 In behandeling genomen verzoeken	20
3.2.2 Afgeronde adviezen	20
3.2.3 Geen onderwijsoplossing gevonden	21
3.2.4 Afgebroken zaken	21
3.2.5 Heropende zaken.....	21
3.3 Oplossingen.....	22
3.3.1 Voorbeelden van oplossingen	22
3.3.2 Tevredenheid ouders over oplossingen.....	24
3.3.3 Oplossingen effectief volgens scholen.....	25
3.4 Achtergronden zaken onderwijsconsulenten	26
3.4.1 Redenen van verzoek om advies en begeleiding	26
3.4.2 Thuiszitters	27
3.4.3 Spreiding (V)SO en regulier onderwijs	27
3.4.4 Spreiding PO en VO	27
3.4.5 Spreiding naar cluster en provincie	28
3.4.6 Spreiding naar stoornis of handicap	29
3.4.7 Spreiding naar geslacht.....	29
3.5 Knelpunten	30
3.5.1 Overheveling LGF-middelen naar nieuwe school	30
3.5.2 Handelingsplan	30
3.5.3 Uitblijven van ambulante begeleiding vanuit REC's.....	31
3.5.4 Hantering regiogrenzen door REC's.....	31
3.5.5 'Pseudo-regelgeving' van samenwerkingsverbanden	31
3.5.6 Plaatsbekostigde onderwijsvoorzieningen.....	32
3.5.7 Samenwerking met betrokken instanties	33
3.5.8 Particulier onderwijs	33
3.6 Structurele knelpunten	34
3.6.1 Wachtlijsten.....	34
3.6.2 Geen passend onderwijs voor bepaalde groepen leerlingen	34
4. WERKZAAMHEDEN EN BEVINDINGEN ACTB	36
4.1 Aard en omvang van de werkzaamheden	36
4.1.1 Aantal verzoeken om advies	36
4.1.2 Klachten betreffende onderwijsconsulenten.....	36
4.1.3 Onbevoegdheid van de ACTB	36
4.1.4 Niet-ontvankelijkheid	36
4.2 Aard van de verzoeken	37
4.3 Regionale spreiding van de verzoeken	37

4.4	De synergie tussen de werkzaamheden van de ACTB en de onderwijsconsulenten	38
4.5	Doorlooptijd	39
4.6	De adviezen van de ACTB	40
4.6.1	Toetsingscriteria volgens de LGF	40
4.6.2	Toetsingscriteria volgens Inrichtingsbesluit WVO	41
4.6.3	Uitgebrachte adviezen	41
4.6.3.a	Zaak 1	41
4.6.3.b	Zaak 2	41
4.6.4	Algemeen advies over vraaggericht werken.....	42
4.7	Andere ACTB activiteiten.....	42
4.7.1	Deelname aan de discussie herijking en invoering van de zorgplicht.....	43
4.8	Continuering ACTB/Onderwijsconsulenten	43
5.	WERKZAAMHEDEN EN BEVINDINGEN ONDERWIJSCONSULENTEN+	44
5.1	Inleiding.....	44
5.2.	Oc+ en mini-projecten: de werkwijze van de onderwijsconsulenten+	45
5.2.1	Onderscheid oc+ projecten en mini-projecten.....	45
5.2.2	Werkwijze van onderwijsconsulenten+.....	45
5.2.3.	Ervaringen van onderwijsconsulenten+.....	46
5.3	Soorten problematiek van de projecten.....	47
5.3.1	Problematiek van kinderen met ASS	48
5.3.2	Problematiek van ZML-leerlingen met ernstige gedragsproblemen ('Zmolkers').....	51
5.3.3	Problematiek van kinderen met zeer ernstige gedragsproblemen (cluster 4)	53
5.3.4	Wachlijstproblematiek bij cluster 4-scholen in relatie tot onderwijshuisvesting.....	54
5.3.5	Problematiek van kinderen met een diep verstandelijke beperking (IQ < 20).....	56
5.3.6	Problematiek van kinderen met een schoolfobie.....	59
5.4	Resultaten en knelpunten.....	60
5.4.1	Resultaten oc+ projecten	60
5.4.2	Knelpunten oc+ projecten	62
5.5	Leereffecten bij het opzetten van oc+ projecten.....	63
BIJLAGE I	Cijfermatige gegevens werkzaamheden onderwijsconsulenten	66
BIJLAGE II	Resultaten enquête ouders regulier onderwijs	71
BIJLAGE III	Resultaten enquête ouders speciaal onderwijs.....	77
BIJLAGE IV	Resultaten enquête scholen regulier onderwijs.....	82
BIJLAGE V	Resultaten enquête scholen speciaal onderwijs	87
BIJLAGE VI	Overzicht en status van de (mini-)projecten oc+ tot augustus 2006.....	89
BIJLAGE VII	Overzicht van gebruikte afkortingen.....	106

VOORWOORD

Met dit derde jaarverslag wordt de eerste periode van drie jaar ACTB/Onderwijsconsulenten afgesloten. De ACTB is in 2003 ingesteld als onafhankelijke adviescommissie om een goede invoering van de leerlinggebonden financiering (LGF) te bevorderen.

In deze rapportage is opgetekend wat in de praktijk de ervaringen zijn met het plaatsen van leerlingen met een 'rugzakje' in het onderwijs, en welke knelpunten daarbij worden ondervonden.

Het is goed er vooraf op te wijzen dat de ACTB/Onderwijsconsulenten zaken rond problematische schoolplaatsingen en verwijderingen van zorgleerlingen behandelt. Dat zijn de gevallen waarbij een onderwijsconsulent wordt ingeschakeld. Het gaat dus om een betrekkelijk klein aantal van de leerlingen met een LGF-indicatie. Over de algemene invloed en uitwerking van de LGF biedt dit verslag geen informatie.

Uit deze rapportage over het schooljaar 2005/'06 blijkt, dat er een flinke groei (met 65%) is van het aantal verzoeken om advies van en begeleiding door onderwijsconsulenten. Deze groei is zodanig dat het noodzakelijk was nieuwe onderwijsconsulenten te werven om te voorkomen dat er met wachtlijsten gewerkt zou moeten worden.

Het financiële 'rugzakje' blijkt voor sommige zorgleerlingen met een complexe (gedrags)problematiek niet voldoende te zijn om te kunnen deelnemen aan het onderwijs. Er is voor deze kinderen geen passend onderwijs, ook niet in het speciaal onderwijs waarin hun cluster voorziet. Vaak komen deze zorgleerlingen thuis te zitten. Voor hen is maatwerk noodzakelijk, dat niet altijd gevonden kan worden binnen de bestaande kaders. Dit maatwerk vereist van de onderwijsconsulenten creatieve oplossingen en een behendig manoeuvreren langs bestaande bureaucratische structuren. Ook moeten regelmatig bestaande schotten tussen onderwijs en zorg worden geslecht. Daarnaast levert de bekostiging van een 'onderwijsplek op maat' nogal eens problemen op. De onderwijsconsulenten+-projecten, waarmee in het vorige schooljaar een start is gemaakt, leveren een belangrijke bijdrage aan structurele oplossingen voor het plaatsen van de zorgleerlingen die buiten de boot vallen in de bestaande systemen. Het is belangrijk dat deze oc+-projecten doorgang kunnen blijven vinden. Elk kind heeft immers recht op onderwijs en op een optimale, ononderbroken ontwikkeling.

Drie jaar na de inwerkingtreding van de LGF hebben nog steeds niet alle reguliere scholen de LGF ingebed in hun beleid. De ervaring is, dat veel scholen nog geen zorgbeleid hebben geformuleerd in hun schoolplan of schoolgids. Dat brengt onduidelijkheid voor ouders/verzorgers van geïndiceerde leerlingen mee. Het blijkt een langdurig proces te zijn om scholen op alle niveaus te doordringen van de noodzaak mee te werken aan de uitvoering van de LGF. Er bestaat nog steeds koudwatervrees bij reguliere scholen om zorgleerlingen te plaatsen. Veelal wordt geredeneerd dat de leerling niet past in het bestaande onderwijsaanbod, in plaats van te onderzoeken wat wél mogelijk is. Een meer vraaggerichte benadering van scholen is wenselijk. Voorbeelden van dergelijke benaderingen vindt u in dit jaarverslag.

Het bureau van de ACTB/Onderwijsconsulenten heeft ook het afgelopen jaar hard gewerkt om de toegenomen vraag om advies van en begeleiding door onderwijsconsulenten in goede banen te leiden. Gedurende dit verslagjaar, in december 2005, heeft de secretaris, tevens hoofd van het bureau, mevrouw mr. K. Barnhoorn, afscheid genomen. In maart 2006 werd zij opgevolgd door de heer mr. J.A.N. Gadella. In augustus 2006 heeft mevrouw drs. A.U. Stevens haar werkzaamheden als coördinator van de onderwijsconsulenten beëindigd. Voorlopig wordt deze vacante functie ingevuld door een gedeeltelijke herverdeling van taken, uitbreiding van de uren van mevrouw drs. M.J.E. Verhoeven (projectleider onderwijsconsulenten+), en met de extra inzet van onderwijsconsulent mevrouw drs. M.M.J. Andersen.

Rest mij eenieder die heeft bijgedragen aan het werk van de ACTB/Onderwijsconsulenten van harte te bedanken voor zijn of haar inzet en betrokkenheid.

Marjolijn Nicolai,
voorzitter ACTB

September 2006.

INLEIDING

De regeling Leerlinggebonden financiering (LGF; ook 'rugzakje' genoemd) biedt ouders meer schoolkeuzemogelijkheden voor hun gehandicapte kind. Naast (voortgezet) speciaal onderwijs ((V)SO) ligt hiermee ook regulier onderwijs binnen bereik. Het doel van de LGF is het bevorderen van de emancipatie en integratie van leerlingen met een handicap in het gewone (voortgezet) onderwijs.

In die gevallen waarin scholen en ouders het niet eens worden over de toelating van een leerling met een handicap of stoornis (en/of de inzet van de rugzakmiddelen), kunnen zij een beroep doen op de ACTB/Onderwijsconsulenten voor bemiddeling en advies.¹

Eind 2004 is het project onderwijsconsulenten+ opgezet. Onderwijsconsulenten+ initiëren en coördineren samenwerkingsprojecten van betrokken partijen in het veld, met als doel het in kaart brengen en oplossen van *structurele* knelpunten.

De eerste rapportage van de ACTB en de onderwijsconsulenten verscheen in september 2004, over de periode 2003/'04. Nu, in september 2006, publiceren de ACTB/Onderwijsconsulenten/Onderwijsconsulenten+ de derde rapportage, waarin de bevindingen over het schooljaar 2005/'06 worden gepresenteerd.

Hoofdstuk 1 bevat de conclusies, trends en aanbevelingen van de ACTB/Onderwijsconsulenten(+). In hoofdstuk 2 wordt een beschrijving gegeven van de werkwijze van de onderwijsconsulenten(+) en de ACTB. Hoofdstuk 3 gaat in op de werkzaamheden en bevindingen van de onderwijsconsulenten. Hoofdstuk 4 belicht de werkzaamheden en bevindingen van de ACTB en hoofdstuk 5 is gewijd aan de projecten van de onderwijsconsulenten+.

De betekenis van de afkortingen die in deze rapportage gebruikt worden kunt u vinden in bijlage VII.

---

¹ Zie ook de website van de ACTB: www.actb.nl en de rapportages over de twee voorgaande jaren.

1. CONCLUSIES, TRENDS EN AANBEVELINGEN

Drie jaar ervaring en inmiddels ruim 1200 verzoeken voor bemiddeling en advies, stellen de ACTB in toenemende mate in staat om trends te signaleren. Ook de jurisprudentie van de ACTB, de aan de ACTB voorgelegde vraagstukken en de resultaten van diverse enquêtes leveren een schat aan informatie op over de wijze waarop de LGF functioneert.

Paragraaf 1.1 beschrijft de trends en conclusies rondom het werk van de onderwijsconsulenten, de ACTB en de onderwijsconsulenten+. In paragraaf 1.2 doet de ACTB een aantal aanbevelingen ter bevordering van een goede uitvoering van de LGF.

1.1 Conclusies en trends

1.1.1 Uit de praktijk van de onderwijsconsulenten

De rapportage en de enquêtes onder ouders, scholen en de onderwijsconsulenten zelf, leveren de volgende conclusies op over de werkzaamheden van de onderwijsconsulenten.

- **Het aantal adviesaanvragen waarbij een onderwijsconsulent wordt ingezet, vertoont een substantiële groei.**

Het aantal verzoeken om een onderwijsconsulent in te zetten bij vraagstukken rond een plaatsing, handelingsplan of voorgenomen verwijdering is in het schooljaar 2005/'06 met 65 % toegenomen tot 553. Naast de kwantiteit nam ook de complexiteit² van zaken toe, waardoor in een aantal gevallen meer tijd nodig bleek te zijn om tot een onderwijsoplossing te komen.

Opvallend is de verdubbeling van adviesaanvragen voor leerlingen met een cluster 4-indicatie (van 189 naar 371 aanvragen). Dit sluit aan bij het landelijke beeld van de groei van het aantal leerlingen cluster 4. Er is echter ook een verdubbeling vastgesteld van cluster 3-aanvragen (van 50 naar 99). Het merendeel van deze zaken speelde in de provincies Noord-Brabant, Zuid- en Noord-Holland, Gelderland en Friesland.

Als gevolg van de toenemende vraag heeft de ACTB/Onderwijsconsulenten gedurende de zomer van 2006 het bestaande team van onderwijsconsulenten uitgebreid van 20 naar 29 mensen.

- **De trend zet zich door dat er meer advies- en bemiddelingsvragen in het voortgezet (speciaal) onderwijs zijn dan in het primair (speciaal) onderwijs.**

In het rapportagejaar 2004/'05 speelde 55% van de bemiddelings- en adviesvraagstukken zich af in het voortgezet (speciaal) onderwijs of in de overgang naar het voortgezet (speciaal) onderwijs, en 45% in het primair (speciaal) onderwijs. In het schooljaar 2005/'06 is deze verhouding respectievelijk 63% en 37%.

---

² Mede door de toename van de wachtlijstproblematiek bij diverse REC's.

- **Er zijn meer plaatsingsproblemen in het regulier onderwijs dan in het speciaal onderwijs.**
Dit rapportagejaar hebben plaatsingsvraagstukken relatief vaker betrekking op het regulier onderwijs dan in 2004/'05: een stijging van 36% naar 54%. Uit de adviezen van de onderwijsconsulenten kan worden opgemaakt dat één van de redenen hiervoor is, dat reguliere scholen veelal terughoudend zijn op het gebied van toelating van rugzakleerlingen. Om deze koudwatervrees weg te nemen zouden reguliere scholen en docenten beter toegerust moeten worden, zoals bijvoorbeeld wordt beoogd in het oc+ project 'Diplomagericht onderwijs voor ASS³-leerlingen' (zie hoofdstuk 5).
- **Plaatsingsvraagstukken zijn de belangrijkste reden om een onderwijsconsulent in te schakelen.**
Van de zaken waarbij een onderwijsconsulent is ingeschakeld, betreft 66% vraagstukken rond schoolplaatsing. In 17% van de gevallen is bemiddeling of advies gevraagd over de inzet van middelen en/of de totstandkoming van een handelingsplan. Schorsings- of verwijderingsvraagstukken maken 12% van het totaal uit.

Daarnaast ervaren onderwijsconsulenten de volgende knelpunten bij plaatsing van kinderen in het regulier onderwijs:

- **Tussentijdse overheveling van LGF-middelen** naar een nieuwe school (in de loop van het schooljaar) is in de meeste gevallen problematisch. In de praktijk blijken de middelen vaak al besteed te zijn door de oude school van de leerling.
- Scholen gaan heel uiteenlopend om met het (al dan niet) opstellen van een **handelingsplan**, en met de wijze waarop zij verantwoording afleggen over de besteding van de rugzakmiddelen en het betrekken van de ouders daarbij. De veelvoorkomende onduidelijkheid hierover heeft echter niet geresulteerd in meer adviesaanvragen.
- REC-instellingen van met name cluster 4 lijken de groei van het aantal leerlingen niet aan te kunnen, waardoor in een aantal regio's de leerlingen op reguliere scholen **onvoldoende ambulante begeleiding** krijgen. Het uitblijven van ambulante begeleiding vanuit de REC's kan er toe leiden dat kinderen niet geplaatst kunnen worden in het regulier onderwijs. Als een REC door capaciteitsproblemen niet kan leveren, dient de vraag zich aan, hoe er met het REC-deel van het rugzakgeld moet worden omgesprongen. Overheveling naar de reguliere school, zodat die elders begeleiding kan inkopen, ligt voor de hand. Incidenteel worden nu al op vrijwillige basis gelden van REC's naar reguliere scholen overgeheveld als een REC de beoogde dienstverlening niet kan leveren.
- Enkele REC's houden **strikte regiogrenzen** aan. Hierdoor kunnen leerlingen soms niet meer naar de dichtstbijzijnde school.
- **Interne regelgeving en afspraken binnen samenwerkingsverbanden** over plaatsing en verwijzing van leerlingen worden door ouders en consulenten vaak als dwingend en beperkend met betrekking tot de keuzevrijheid ervaren. Zij komen dit tegen op verschillende niveaus, van regulier VO en WSNS tot PRO/LWOO.⁴

³ ASS: Autisme Spectrum Stoornis. Zie ook de lijst met afkortingen in bijlage VII.

⁴ WSNS: Weer samen naar school. PRO: Praktijkonderwijs. LWOO: Leerwegondersteunend onderwijs. Zie ook de lijst met afkortingen in bijlage VII.

- Leerlingen die na *onderwijs op een plaatsbekostigde onderwijsplek* bij een zorginstelling uitgeschreven worden, kunnen niet zonder meer teruggeplaatst worden in het regulier of speciaal onderwijs waar zij vóór de opname in de zorginstelling onderwijs volgden. Dat vergroot het risico dat kinderen na afloop van een zorgbehandeling in het vacuüm van een thuiszitsituatie terechtkomen. De resultaten van de behandeling in de zorginstelling kunnen dan (deels) teniet gedaan worden.
  - De onderwijsconsulenten ervaren dat *samenwerking en afstemming met instanties* als jeugdzorg en leerplicht niet altijd naar wens (gericht op het belang van het kind) verlopen, en dat de instanties niet gewend zijn om buiten het eigen werkgebied mee te denken over effectieve onderwijs/zorgoplossingen.
- **Het aantal thuiszitters voor wie onderwijsconsulenten zijn ingeschakeld, is procentueel gezien vergelijkbaar met het rapportagejaar 2004/'05, maar is in aantallen 50% toegenomen.**
 Het percentage thuiszitters is met 39% (215 van de 553) gelijk gebleven aan dat van het rapportagejaar 2004/'05. Het absolute aantal thuiszitters voor wie onderwijsconsulenten zijn ingeschakeld, is echter gestegen van 143 in 2004/'05 naar 215 in 2005/'06. Er is geen goed inzicht in de feitelijke landelijke thuiszitsituatie, omdat de ACTB/Onderwijsconsulenten in verhouding tot het totaal aantal indicatiestellingen slechts een zeer beperkt aantal zaken onder ogen krijgt. Onder thuiszitters verstaat de ACTB/Onderwijsconsulenten die leerlingen, die meer dan vier weken thuiszitten en voor wie een indicatie is afgegeven of in aanvraag is.
 In enkele zaken is een onderwijsconsulent preventief ingezet bij een dreigende thuiszitsituatie. Door vroegtijdige inzet van een consulent kon vaak een langdurige thuiszitsituatie worden voorkomen.
  - **Passend onderwijs voor bepaalde groepen leerlingen met veelal ernstige gedragsproblematiek is nog steeds moeilijk te vinden.**
 De problematiek van de leerlingen die aangemeld worden bij de onderwijsconsulenten voor begeleiding rondom plaatsingsproblemen lijkt steeds complexer te worden. Het gaat hier onder meer om kinderen in cluster 3 en cluster 4 met zeer complexe gedragsproblemen.⁵ Voor deze leerlingen lijkt ook het SO in toenemende mate geen antwoord meer te hebben binnen de traditionele onderwijskaders. Belemmerende factoren daarbij zijn soms van facilitaire aard (huisvestingsproblemen, geen of onvoldoende aanpassingen en voorzieningen voor deze kleine, maar zeer complexe groep leerlingen), of hebben te maken met de heersende opvattingen bij scholen en docenten, die meer uitgaan van aanbodgericht dan van vraaggericht onderwijs.
 Deze groep leerlingen verdwijnt soms in het zorgcircuit of komt thuis te zitten, verstoken van elke vorm van onderwijs.

Onderwijsconsulenten die bij niet-toelating of verwijdering van leerlingen in het SO worden ingeschakeld, constateren regelmatig dat er geen verder overleg gevoerd wordt met instanties in de (jeugd)zorg of met een CCE⁶ om te bezien of zij alternatieven kunnen aanbieden voor de betreffende leerling, zoals dagbesteding of een onderwijs/zorgarrangement. Dit heeft consequenties voor de looptijd van de cases: onderwijsconsulenten moeten meer tijd investeren in het leggen van contacten met zorginstanties en komen regelmatig niet uit met de 15 uur begeleidingstijd die per casus beschikbaar is.

⁵ Zie ook hoofdstuk 3, paragraaf 3.6.2.

⁶ CCE: Centrum voor Consultatie en Expertise. Zie ook de lijst met afkortingen in bijlage VII.

- **De bereikte oplossingen zijn meestal naar tevredenheid van de ouders, maar er is nog geen sprake van echte keuzevrijheid voor ouders.**

Uit de enquêtes die na de inzet van een onderwijsconsulent worden gehouden, blijkt dat de meeste ouders van mening zijn dat hun kind zich redelijk tot goed thuisvoelt op de school van plaatsing. 80% bezoekt zes maanden na de bemiddeling en het advies nog steeds dezelfde school. Het percentage plaatsingen op het gewenste schooltype is vergelijkbaar. Plaatsing naar voorkeur van de ouders en de daarmee gepaard gaande keuzevrijheid komen echter in het gedrang door de wachtlijsten bij zowel het onderwijs en de (jeugd)zorg, als (in sommige regio's) bij projecten zoals Herstart. Met name door de lange wachtlijsten bij cluster 4 in het SO worden door de onderwijsconsulenten relatief meer leerlingen (al dan niet tijdelijk) geplaatst in het regulier onderwijs of in het SBO. Deze plaatsing is echter niet altijd conform de wens van de ouders. Bij gebrek aan een onderwijsplek op een cluster 4-school is er voor ouders geen echte vrijheid om te kiezen tussen plaatsing in het SO of in het regulier onderwijs.

- **Scholen vinden de oplossingen in wisselende mate effectief.**

Volgens de uitkomsten van de enquêtes bij de reguliere scholen verloopt de aansluiting met andere leerlingen bij een meerderheid van de leerlingen met een rugzak moeizaam. Dit is opvallend, want het merendeel van de ouders geeft juist aan dat de aansluiting redelijk tot goed is. De meeste leerlingen vertonen een redelijke onderwijskundige ontwikkeling.

Reguliere scholen zeggen zeer wisselende ervaringen te hebben met rugzakleerlingen. De positie van de rugzakleerling wordt bij een aantal scholen verankerd in het toelatingsbeleid en in het schoolplan of de schoolgids. Diverse scholen geven in de enquête echter aan dat de schoolgids en het zorgplan nog aangepast moeten worden. De scholen vinden de rugzak niet altijd toereikend om een leerling adequaat op te vangen.

Volgens de (V)SO-scholen hebben de meeste leerlingen een redelijke aansluiting gevonden met andere leerlingen en lijken zij zich goed thuis te voelen op de school.

1.1.2 Uit de praktijk van de ACTB

- **Het aantal adviesaanvragen voor de ACTB is niet gestegen.**

In het schooljaar 2005/'06 zijn zeventien zaken aan de ACTB voorgelegd. De groei die het werk van de onderwijsconsulenten doormaakt is niet terug te vinden in een substantiële groei van het aantal adviesaanvragen bij de ACTB.

De ACTB kreeg tien adviesverzoeken over cluster 3-leerlingen en zeven over cluster 4-leerlingen. Zeven verzoeken betroffen het regulier basisonderwijs, tien het regulier voortgezet onderwijs. In dertien gevallen ging het om jongens, in vier verzoeken om meisjes. In meer dan 60% van de adviesaanvragen betrof het een plaatsingsvraagstuk.

- **Voor het grootste deel van de aangemelde zaken is in nauw overleg alsnog een oplossing gevonden tijdens de lopende ACTB-adviesprocedure.**

Het feit dat een adviesaanvraag uiteindelijk resulteert in een uitspraak door de ACTB, een officieel adviesorgaan, heeft een aantal partijen er toe gebracht te heroverwegen of men de procedure wilde doorzetten. Met een ultieme bemiddelingsinspanning door een onderwijsconsulent konden vervolgens tien advieszaken alsnog tot een oplossing gebracht worden. Na het tot stand komen van een onderwijsoplossing werden deze adviesaanvragen ingetrokken, of - bij gebrek aan belang bij de vrager - niet ontvankelijk verklaard.

Geconcludeerd kan worden dat de samenwerking tussen de onderwijsconsulenten en de ACTB effectief is en dat het starten van een ACTB-procedure als 'stok achter de deur' kan werken.⁷

- **De vertaling van de LGF-mogelijkheden in het zorgbeleid van scholen is vaak nog onvoldoende zichtbaar.**

De ACTB onderzoekt tijdens de adviesprocedure het vastgelegde zorg- en LGF-beleid aan de hand van de volgende vragen:

1. Heeft de school een zorgbeleid voor gehandicapte leerlingen in de schoolgids of het schoolplan opgenomen?
2. Voert de school een toelatingsbeleid voor gehandicapte leerlingen, dat in overeenstemming is met de LGF?

Het zorgbeleid in schoolplannen, schoolgidsen en andere schooldocumenten blijkt vaak onvoldoende expliciet vertaald te zijn naar de mogelijkheden die de LGF de scholen biedt. Waar dit zorgbeleid ontbreekt dient de ACTB in advieszaken een belangenafweging te maken, waarbij een zwaarder accent komt te liggen op de motivering en onderbouwing door de scholen. De bewijslast verschuift daarbij naar de scholen. De ACTB zal schoolbesturen, ouderorganisaties en bij medezeggenschap betrokken instanties actief gaan informeren over de wenselijkheid om het zorg- en LGF-beleid expliciet vast te leggen in de daarvoor bedoelde documenten.⁸

- **Scholen vertonen een sterk aanbodgerichte houding ten opzichte van rugzakleerlingen.**

Het onderzoek en advies van de ACTB gaat uit van een vraaggerichte houding bij de scholen. De ACTB toetst daarbij aan de volgende criteria:

1. Wat is nodig om de leerling op de school te laten functioneren?
2. Welke middelen staan de school ter beschikking of kunnen via de LGF ter beschikking komen?
3. Wat is mogelijk op basis van deze middelen?
4. Waarom is de school niet in staat - ondanks het kunnen beschikken over deze middelen - de leerling goed onderwijs te bieden, afgestemd op zijn of haar behoefte?

Veel scholen stellen zich in eerste instantie op het standpunt dat een leerling niet in het standaardaanbod past en op te veel punten niet mee kan doen met de groep. De ACTB is van mening dat scholen een meer positieve insteek zouden moeten hanteren door na te gaan wat de school wél kan doen. In het adviestraject met de ACTB - veelal ondersteund door een onderwijsconsulent - wordt deze omslag vaak alsnog gemaakt. Er blijkt dan veel meer mogelijk te zijn dan de school bij aanvang van de adviesaanvraag aangaf.

⁷ Zie ook de zienswijze van de ACTB in het verslag van de werkconferentie Versterking Ouderpositie van 6 april 2006 door Smets en Hover.

⁸ Zie ook onder 'De ACTB bracht twee adviezen uit', verderop in dit hoofdstuk.

De ACTB en de onderwijsconsulenten ontmoeten in de vele contacten in het onderwijsveld nog te vaak koudwatervrees bij reguliere scholen op het gebied van de toelating van rugzakleerlingen. Een verbeterde toerusting van reguliere scholen en docenten, zoals bijvoorbeeld wordt beoogd in het oc+ project 'Diplomagericht onderwijs voor ASS-leerlingen' (zie hoofdstuk 5), kan veel koudwatervrees wegnemen.

- **Diverse toelatings- en verwijderingsbesluiten die zijn voorgelegd aan de ACTB vertonen gebreken in bevoegdheid, motivering en kenbaarheid van bezwaarmogelijkheden. De ACTB acht dit mede in het licht van de toegankelijkheid onwenselijk, en wil een preventieve rol gaan spelen bij het informeren van scholen, ouder- en medezeggenschaporganisaties.**

Toelatings- en verwijderingsbesluiten zijn bevoegdheden van het bevoegd gezag. Veelal worden deze besluiten lager in de organisatie genomen en/of voorbereid. Het bevoegd gezag kan de bevoegdheden mandateren aan een functionaris in de organisatie, bijvoorbeeld via het directie/managementstatuut. Een geldig besluit wordt zodoende door of namens het bevoegd gezag genomen. Bij vijf ACTB-adviesaanvragen bleek, dat de toelatings- en verwijderingsbesluiten niet door bevoegde personen werden genomen, maar door het docententeam of door een tijdelijk locatiecoördinator.

De vorm van de toelatings- en verwijderingsbeslissingen laat vaak te wensen over. Men wijst ouders niet op de bezwaarmogelijkheden of verzuimt de verplichte melding bij de ACTB te doen. Ook worden de beslissingen niet of onvoldoende gemotiveerd. Dergelijke onvolkomenheden speelden bij vijf van de adviesaanvragen die in het rapportagejaar aan de ACTB zijn voorgelegd.⁹ De adviesprocedure kan aanzienlijke vertraging oplopen als blijkt dat de status van de besluitvorming vastgesteld moet worden, besluiten formeel niet genomen zijn, scholen op de wettelijke meldingsplicht gewezen moeten worden, en/of veel inhoudelijke informatie ontbreekt.

Ouders en leerlingen worden geconfronteerd met een onwenselijke zoektocht, waarbij de toegankelijkheid van het onderwijs en de bezwaar-, beroeps- en ACTB-procedure in het geding is. Op basis van de ervaringen bij de adviesaanvragen krijgt de ACTB de indruk, dat veel schoolbesturen geen duidelijke besluitvormingsprocedures over toelatings- en verwijderingsbesluiten vastleggen in directie/managementstatuten. Voor ouders en schoolorganisatie is dan niet duidelijk wie bevoegd is om dergelijke besluiten te nemen.

Er is nog geen eenduidig protocol waarin beschreven staat hoe de bevoegde personen dienen te handelen, hoe het besluit gemotiveerd moet worden (op basis van de toetsingscriteria - zie hierboven) en wat de bezwaar- en beroepsmogelijkheden zijn.

- **De ACTB heeft advies uitgebracht in twee zaken.**

In twee van de 17 in het rapportagejaar aan de ACTB voorgelegde zaken is advies uitgebracht.

De ene zaak betrof de toelating van een geïndiceerde leerling in het regulier voortgezet onderwijs. De ACTB oordeelde dat het besluit op basis van de door het bevoegd gezag aangedragen onderbouwing niet in stand kon blijven. Zij adviseerde het bevoegd gezag het besluit te herroepen met inachtneming van de LGF-criteria. Tevens heeft de ACTB aanbevolen het zorgbeleid (waaronder de te treffen LGF-voorzieningen) voor geïndiceerde leerlingen te formuleren in het schoolplan en de schoolgids.

---

⁹ Ook de onderwijsconsulenten worden regelmatig geconfronteerd met gebrekkige besluitvorming.

In de tweede zaak speelde een verwijderingsprocedure van een geïndiceerde leerling in het regulier basisonderwijs, na het niet tot stand komen van een handelingsplan. Het oordeel van de ACTB luidde, dat het bevoegd gezag in redelijkheid heeft besloten de geïndiceerde leerling te verwijderen, en dat deze verwijdering zowel in het belang van de leerling als in het belang van de school was. Ook hier heeft de ACTB het bevoegd gezag aanbevolen het zorgbeleid voor LGF-leerlingen in het schoolplan en de schoolgids vast te leggen conform de vigerende wetgeving.

Zie hoofdstuk 4.6.3 voor een meer uitgebreide beschrijving.

- **De nieuwe zorgstructuur vereist borging van de onafhankelijke functie van de onderwijsconsulenten.**

Zoals in de 'ouderlijn werkconferenties'¹⁰ al naar voren kwam, acht de ACTB het in hoge mate wenselijk om een onafhankelijke onderwijsconsulentfunctie te borgen in de voorgestelde nieuwe zorgstructuur. De onderwijsconsulenten hebben ruime expertise opgebouwd, hebben een eigen netwerk en kunnen vanuit een onafhankelijke vertrouwenspositie ouders/verzorgers adviseren en begeleiden. Daarin is men succesvol. Onderwijsconsulenten leveren voorts een bijdrage aan de oplossing van structurele knelpunten.

- **In de nieuwe zorgstructuur zijn korte lijnen tussen consulentfunctie en advies- en geschillenfunctie wenselijk.**

De ACTB vindt het belangrijk dat de consulentfunctie zo kort mogelijke lijnen heeft met de advies- en geschillenfunctie zoals die wordt voorzien in de nieuwe zorgstructuur. De ervaring is, dat door deze lijnen kort te houden veel potentiële geschillen kunnen worden opgelost in het voortraject van advies en begeleiding door onderwijsconsulenten.¹¹

1.1.3 Uit de praktijk van de onderwijsconsulenten+

Er is een gestage groei waar te nemen in het aantal projecten oc+, die vooral gericht zijn op structurele problematiek in het voortgezet onderwijs (VO). Het primair onderwijs (PO) heeft voor zorgleerlingen minder problemen van structurele aard; er worden nog geen (diploma-)eisen gesteld, er is meer structuur in het onderwijsaanbod en geen of weinig wisseling van docenten. In het VO echter, worden leerlingen geconfronteerd met verschillende docenten en wisselende lesroosters, en moeten zij voldoen aan het niveau van de opleiding.

Negen onderwijsconsulenten+ zijn op dit moment betrokken bij 15 projecten. De projecten richten zich onder andere op meer- en hoogbegaafde kinderen (hoog IQ) in cluster 4 met een stoornis in het autistisch spectrum (ASS-leerlingen) en op cluster 3 leerlingen met ernstige gedragsproblemen (de 'Zmolkers').

Oc+ projecten leveren niet alleen concrete resultaten op, maar ook indirecte. Zo leren onderwijs- en zorginstellingen elkaar beter kennen, wordt samenwerking meer vanzelfsprekend en wordt de drempel om elkaar te raadplegen verlaagd.

Op basis van de ervaringen met de projecten van de onderwijsconsulenten+ in het afgelopen jaar wordt het volgende geconcludeerd.

---

¹⁰ Door Smets en Hover georganiseerde werkconferenties van 1 december 2005 en 6 april 2006.

¹¹ Zie zienswijze ACTB in het eindverslag van de werkconferentie van 6 april 2006 'versterking ouderpositie'.

- **Er zijn nog onvoldoende mogelijkheden tot diplomagericht onderwijs voor leerlingen met een stoornis in het autistisch spectrum.**

ASS¹²-leerlingen kunnen niet of nauwelijks diplomagericht onderwijs volgen. Het VSO (cluster 4) heeft nog onvoldoende plaatsingsmogelijkheden voor diplomagericht onderwijs en kampt met wachtlijsten. Scholen voor VO zijn niet in staat een passend onderwijsaanbod aan deze kinderen te bieden en stellen zich vaak terughoudend op. De projecten die rondom deze problematiek zijn gestart lijken zeer succesvol te zijn. Aan het begin van het schooljaar 2006/'07 zijn in het zuiden van het land de eerste 'autiklassen' in het VO gestart.

- **Er is een toename van projecten oc+ die zijn gericht op structurele problematiek in het speciaal onderwijs.**

Een toenemend aantal kinderen heeft meer onderwijs en zorg nodig dan het SO kan bieden. Zij dreigen door verwijdering of niet-toelating buiten het SO te vallen. Gevolg is dat zij óf in het zorgcircuit verdwijnen, óf zonder enige vorm van onderwijs thuis komen te zitten. Het gaat hier onder meer om cluster 3-kinderen met dusdanig ernstige gedragsproblemen dat het SO daar geen antwoord meer op heeft. Via oc+ projecten proberen onderwijsconsulenten+ voor deze kinderen onderwijs/zorgarrangementen op te zetten.

- **Oc+ projecten leiden tot bewustwording van de problematiek rondom de LGF-regeling.**

Door oc+ projecten blijken betrokken scholen en instellingen meer inzicht te krijgen in de problemen rond de LGF-regeling. Deze projecten vergroten de duidelijkheid hieromtrent. Ook wordt meer zichtbaar welke mogelijkheden er zijn om samen aan een oplossing van knelpunten te werken. Dit gebeurt vaak gaandeweg het project, voordat er concrete resultaten tot stand gebracht zijn.

- **Onderwijsconsulenten+ signaleren knelpunten.**

Belangrijke knelpunten die de onderwijsconsulenten+ signaleren zijn:

- **Problemen rond de financiering van de projecten**, bijvoorbeeld als gevolg van gebrek aan voorfinanciering, verschillende financieringssystemen van onderwijs en zorg of een gebrek aan middelen bij de betrokken instellingen.
- **Beperking door de kaders van de regelgeving**, waardoor onderwijsconsulenten+ geen alternatieve en creatieve oplossingen kunnen uitproberen.
- **Onbekendheid bij instellingen met het aanbod van onderwijs en zorg**. Ook de geringe kennis van instellingen en organisaties onderling is er vaak de oorzaak van dat de beginfase van een project tijdrovend is. Het gevaar van verzanding in goede bedoelingen zonder expliciete doelstellingen te bereiken, ligt op de loer.
- **Het ontbreken van (aanvragen voor) een indicatie**, waardoor scholen niet kunnen beschikken over de ruzzakgelden om leerlingen extra zorg te kunnen bieden.

¹² ASS: Autisme Spectrum Stoornis. Zie ook de lijst met afkortingen in bijlage VII.

1.2 Aanbevelingen ACTB/Onderwijsconsulenten(+)

Op basis van de resultaten van de werkzaamheden van de onderwijsconsulenten(+) en haar eigen activiteiten in het afgelopen jaar doet de ACTB de volgende aanbevelingen:

- De ACTB adviseert scholen in toelatings- en verwijderingsvraagstukken LGF-leerlingen meer vanuit een vraaggericht perspectief te benaderen. Uitgaan van 'wat kan er in ieder geval wel' is volgens de ACTB een basishouding waarmee meer resultaten bereikt kunnen worden. De ACTB en de onderwijsconsulenten constateren regelmatig koudwatervrees bij reguliere scholen om rugzakleerlingen aan te nemen. Een verbeterde toerusting van scholen/docenten en een meer flexibele, vraaggerichte houding kan de koudwatervrees wegnemen.
- De ACTB acht het wenselijk, mede in het licht van 'good governance', dat schoolbesturen duidelijke besluitvormingsprocedures over toelatings- en verwijderingsbesluiten vastleggen in directie/managementstatuten. De ACTB is voorstander van een eenduidig protocol waarin beschreven staat hoe de bevoegde personen dienen te handelen, hoe het besluit gemotiveerd moet worden (op basis van de toetsingscriteria) en wat de bezwaar- en beroepsmogelijkheden zijn.
- De samenwerking tussen onderwijsconsulenten en de ACTB is succesvol gebleken. De ACTB raadt dan ook aan in de beoogde nieuwe zorgstructuur de rol van de onafhankelijke onderwijsconsulenten te borgen en zo dicht mogelijk te positioneren bij het orgaan dat is belast met de formele advies- en geschillenrol.
- De ACTB acht het wenselijk dat scholen hun zorg- en LGF-beleid explicieter vastleggen in de daarvoor bedoelde documenten als het schoolplan en de schoolgids.
- Gezien de preventieve werking adviseert de ACTB om - in geval van een dreigende thuiszitsituatie - onderwijsconsulenten vroegtijdig te blijven inschakelen voor advies en bemiddeling, ook als nog geen clusterindicatie is afgegeven.
- De ACTB is voorstander van verruiming van overhevelingsmogelijkheden van LGF-middelen, bijvoorbeeld als een REC door capaciteitsproblemen geen ambulante begeleiding kan leveren. Overheveling zou de reguliere school dan in staat stellen elders begeleiding in te kopen.
- Leerlingen dreigen na uitschrijving uit een plaatsbekostigde onderwijsplek in een zorginstelling in een vacuüm te vallen. Het risico bestaat, dat de positieve effecten van de zorgbehandeling door een thuiszitsituatie (deels) ongedaan gemaakt worden. Het verdient daarom aanbeveling om de schoolopname na afloop van de zorgbehandeling duidelijker te regelen.
- Om de structurele problematiek rondom LGF-kinderen effectief te kunnen aanpakken, wordt geadviseerd verdere samenwerking en bundeling van krachten na te streven (bijvoorbeeld door aansluiting bij gelijksoortige initiatieven in het land, zoals de projecten van het Landelijk Netwerk Autisme).

- Een groot aantal oc+ projecten is gericht op het tot stand brengen van diplomagericht onderwijs voor leerlingen met een stoornis in het autistisch spectrum (ASS-leerlingen). Aanbevolen wordt de inmiddels opgedane ervaringen vast te leggen in een document met een stappenplan en een checklist. Dit kan scholen en instellingen helpen bij het vormgeven van initiatieven tot het ontwikkelen van geschikte onderwijsvoorzieningen voor hun ASS-leerlingen.
- De onderwijsconsulenten+ worden in toenemende mate ingezet om structurele problematiek en knelpunten in plaatsings- en bestedingsproblematiek projectmatig aan te pakken. Gezien de resultaten beveelt de ACTB aan het voortbestaan van de onderwijsconsulenten+ de komende jaren te waarborgen.

Als 'lerende organisatie' concludeert de ACTB/Onderwijsconsulenten(+) uit de ervaringen van het afgelopen rapportagejaar voorts het volgende:

- Een betere communicatie tussen ouders en scholen kan helpen om het aantal plaatsings- en bestedingsproblemen terug te brengen. Scholen zouden bijvoorbeeld duidelijker voor het voetlicht moeten brengen welke mogelijkheden zij leerlingen kunnen bieden. Ook is het van belang dat zij goed naar de wensen van ouders luisteren en de keuzes van ouders (meer) respecteren. De ACTB/Onderwijsconsulenten ziet hier een preventieve taak voor zich weggelegd; zij zal daarom ouders en scholen adviseren over en begeleiden bij het optimaliseren van de communicatie.
- Er dient meer bekendheid te worden gegeven aan de oc+ projecten, zodat deze wijze van werken verder onder de aandacht gebracht wordt in het veld. Hiertoe zullen onder meer de volgende PR-activiteiten worden ondernomen:
  - Het publiceren van korte samenvattingen van de ontwikkelingen en resultaten van de projecten op de website van ACTB/Onderwijsconsulenten.
  - Het regelmatig uitbrengen van een informatieve projectnieuwsbrief voor betrokkenen en belangstellenden.
- In de praktijk lopen de invalshoeken en werkwijzen van de onderwijsconsulenten+ nogal uiteen. Door scholing en gerichte intervisie zullen de taakopvattingen en werkwijzen van onderwijsconsulenten+ meer gestroomlijnd en op elkaar afgestemd worden.

2. WERKWIJZE ONDERWIJSCONSULENTEN+ EN ACTB

2.1 Werkwijze onderwijsconsulenten

Het landelijk netwerk van onderwijsconsulenten is in oktober 2002 ingesteld door de Minister van OCW op verzoek van de Tweede Kamer. Per 1 januari 2004 zijn de onderwijsconsulenten organisatorisch ondergebracht bij de Advies Commissie Toelating en Begeleiding (ACTB) in Den Haag.

De onderwijsconsulenten adviseren en begeleiden ouders/verzorgers en scholen als zich problemen voordoen bij de plaatsing van leerlingen met een stoornis of handicap in het regulier of speciaal basis- en voortgezet onderwijs. Ook wordt de expertise van de consulenten ingezet bij plaatsingsproblemen van 'thuiszitters', leerlingen die langdurig thuiszitten en verstoken zijn van iedere vorm van onderwijs. Bovendien bemiddelen onderwijsconsulenten in gevallen waarin onenigheid bestaat tussen de school en de ouders over het handelingsplan of over de besteding van de rugzak. Uitgangspunt is steeds dat de onderwijsconsulenten zich onafhankelijk en neutraal opstellen en oplossingen bieden waarbij het belang van de leerling voorop staat.¹³

Ouders/verzorgers, scholen of andere instanties die advies van en begeleiding door een onderwijsconsulent wensen, kunnen zich wenden tot het bureau ACTB/Onderwijsconsulenten. In een telefonisch intakegesprek wordt nagegaan of het verzoek in behandeling kan worden genomen.

Het bureau ACTB/Onderwijsconsulenten speelt gedurende het gehele adviserings- en begeleidingsproces een ondersteunende rol in het registreren van de werkzaamheden van de onderwijsconsulenten. Ook heeft zij de eerste telefonische en e-mailcontacten met ouders en scholen. Naast deze ondersteunende werkzaamheden heeft het bureau de taak de deskundigheid en uitwisseling van de onderlinge expertise van de onderwijsconsulenten te bevorderen. Om dit te bewerkstelligen organiseert zij regelmatig scholingsbijeenkomsten voor de onderwijsconsulenten.

Regionaal zijn onderwijsconsulenten ook betrokken bij het zoeken naar oplossingen voor structurele, casusoverstijgende knelpunten. Dit gebeurt onder het project 'onderwijsconsulenten+'. Hierbij initiëren en coördineren onderwijsconsulenten samenwerkingsprojecten om knelpunten tussen betrokken partijen te slechten en te trachten structurele oplossingen te vinden die passend onderwijs waarborgen voor leerlingen met een handicap.

---

¹³ Zie voor een beschrijving van de bevoegdheden en taken van de onderwijsconsulenten www.onderwijsconsulenten.nl.

2.2 Werkwijze ACTB

De ACTB is op 28 november 2003 geïnstalleerd door de Minister van OCW, met de taakstelling om als onafhankelijke adviescommissie een goede invoering van de LGF te bevorderen. De ACTB heeft haar eigen werkwijze vastgesteld in een reglement.¹⁴

De ACTB adviseert met betrekking tot verzoeken als bedoeld in artikel XII, tweede en derde lid van de LGF. Dit betreffen verplichte en vrijwillige verzoeken om advies over de toelating of de besteding van het leerlinggebonden budget van geïndiceerde leerlingen.

Ouders/verzorgers en/of het bevoegd gezag van reguliere scholen kunnen een verzoek om advies indienen bij de ACTB als het bevoegd gezag van de school de (geïndiceerde) leerling niet wil toelaten of wil verwijderen, of als ouders/verzorgers en het bevoegd gezag van de school niet tot overeenstemming komen over de inzet van de rugzakmiddelen of het handelingsplan. De Regionale Expertise Centra (REC's) kunnen de ACTB inschakelen bij conflicten over de ambulante begeleiding aan de school of de leerling.

Scholen zijn verplicht de ACTB om advies te vragen als ouders bezwaar maken tegen:

- het besluit van de reguliere school de geïndiceerde leerling af te wijzen;
- de manier waarop het rugzakje ingezet wordt, zoals vastgelegd in het handelingsplan;
- het feit dat de school geen besluit over de toelating neemt;
- het feit dat de school geen handelingsplan opstelt;
- de manier waarop de school de uitvoering van het handelingsplan ter hand neemt.

De ACTB toetst het besluit van de school aan de LGF. Het advies van de ACTB is weliswaar niet bindend, maar de school is verplicht het advies van de ACTB te betrekken bij de beslissing op het bezwaarschrift van de ouders.

Ouders/verzorgers die contact opnemen met de ACTB hebben vaak verschillende klachten en vragen over het onderwijs van hun kind. In de adviesprocedure beoordeelt de ACTB of het verzoek om advies ontvankelijk is en of zij bevoegd is over het verzoek te adviseren. Als dat het geval is, nodigt de ACTB de partijen uit hun standpunten verder toe te lichten. De ACTB vraagt de benodigde stukken op (indicatie, achterliggende rapporten, schoolplan, schoolgids, etc.) en/of schakelt een onderwijsconsulent in om haar te ondersteunen bij haar advieswerkzaamheden.

Als de ACTB meent over onvoldoende informatie te beschikken om zorgvuldig te kunnen adviseren, dan kan zij partijen verzoeken nadere gegevens te verstrekken of zelfs besluiten een hoorzitting te houden. In het verslagjaar is dit niet nodig gebleken.

---

¹⁴ Zie voor een beschrijving van de bevoegdheden en taken van de ACTB www.actb.nl.

De ACTB bestaat uit vijf deskundigen op het gebied van onderwijs(recht), jeugdzorg, bestuursrecht en gelijkebehandelingswetgeving:

mevrouw mr. drs. M.G. Nicolai (voorzitter)

de heer prof. dr. J.M.A. Hermanns

de heer drs. J.D. Rensen

de heer P.A. Stobbelaar (vice-voorzitter)

de heer prof. mr. P.J.J. Zoontjens.

De ACTB wordt ondersteund door de secretaris, de heer mr. J.A.N. Gadella (maart 2006 in dienst getreden), en door het bureau ACTB/Onderwijsconsulenten.

De bezetting van het bureau is bij de afsluiting van dit rapportagejaar als volgt:

de heer mr. J.A.N. Gadella, secretaris en hoofd van het bureau

mevrouw drs. M.J.E. Verhoeven, projectleider onderwijsconsulenten+

mevrouw drs. A.U. Stevens, coördinator onderwijsconsulenten

mevrouw E. Schrijn bc., intakemedewerker

mevrouw E.M. van der Knaap, secretaresse.

3. WERKZAAMHEDEN EN BEVINDINGEN ONDERWIJSCONSULENTEN

3.1 Inleiding

Gedurende het schooljaar 2005/'06 heeft de organisatie ACTB/Onderwijsconsulenten een flinke groei doorgemaakt. Opnieuw is het bureau gedurende het afgelopen jaar veelvuldig gebeld door ouders en instanties met vragen over de LGF, geschikte scholen in de buurt, relevante wet- en regelgeving en zeer uiteenlopende onderwijsvraagstukken. Daarnaast is de vraag om advies van een onderwijsconsulent fors toegenomen. Zo hebben de onderwijsconsulenten maar liefst 218 zaken meer behandeld dan het voorgaande jaar.¹⁵ Hierbij dient wel te worden bedacht, dat het om een relatief klein aantal van de leerlingen met een LGF-indicatie gaat. In de brief van de Minister van OCW aan de voorzitter van de Tweede Kamer¹⁶ over de groei van het (voortgezet) speciaal onderwijs wordt gemeld, dat in 2005 ca. 20.000 leerlingen gebruik maken van de LGF-regeling; het aantal leerlingen in het speciaal onderwijs bedroeg in 2005 ca. 60.000.

Om aan de toenemende vraag te kunnen voldoen heeft het bureau ACTB/Onderwijsconsulenten het bestaande netwerk van onderwijsconsulenten in de zomer van 2006 uitgebreid van 20 naar 29 consulenten. Acht van de negen nieuwe onderwijsconsulenten zijn voornamelijk geworven voor werkzaamheden in de Randstad, Noord-Brabant en Gelderland/Overijssel, waar de vraag om begeleiding door en advies van een onderwijsconsulent relatief gezien het grootst is gebleken. Er is één consulent aangesteld die alleen belast zal worden met projecten bij onderwijsconsulenten+.

De toename in aanmeldingen voor de begeleiding door onderwijsconsulenten bij bestedings- of plaatsingsproblematiek van geïndiceerde leerlingen is mogelijk een gevolg van bestaande (structurele) knelpunten in het land, zoals wachtlijsten en een aanzienlijke groei in cluster 4. Ook de betere bekendheid die het bureau ACTB/Onderwijsconsulenten heeft gekregen door diverse PR-activiteiten, heeft waarschijnlijk tot de stijging in het aantal aanmeldingen geleid. Zo heeft het bureau het afgelopen jaar met een aantal onderwijsconsulenten voorlichting gegeven op een onderwijs- en handicapmarkt¹⁷ en zijn er verschillende artikelen geplaatst in zowel regionale als landelijke media.¹⁸ Bovendien is de website van het bureau ACTB/Onderwijsconsulenten verder uitgebreid met informatie voor ouders.

Naast voorlichting aan ouders/verzorgers hebben de PR-inspanningen van het bureau zich in 2005/'06 gericht op instanties in het veld, omdat zij in veel gevallen verzoeken voor het inschakelen van een onderwijsconsulent indienen.¹⁹ ACTB/Onderwijsconsulenten heeft voorlichting gegeven op een beurs voor intern begeleiders²⁰ en er is een publicatie verschenen in een nieuwsbrief van het CCE (Centrum voor Consultatie en Expertise) over de samenwerking met de onderwijsconsulenten. Daarnaast is er landelijk overleg gevoerd met zorgconsulenten van het CCE, en hebben onderwijsconsulenten op regionaal niveau nader kennisgemaakt en ervaringen uitgewisseld met consulenten van verschillende locaties van MEE (voormalige SPD, Sociaal-Pedagogische Dienst) om de onderlinge afstemming van werkzaamheden te bevorderen.

¹⁵ Zie de volgende paragrafen voor meer statistieken over de zaken van de onderwijsconsulenten.

¹⁶ Zie de brief van de Minister van OCW over de groei van het (voortgezet) speciaal onderwijs, kenmerk PO/ZO/06/31958.

¹⁷ Georganiseerd door Handicap en Studie in Utrecht in december 2005.

¹⁸ Onderwijsconsulenten zijn geïnterviewd voor een artikel in de Leeuwarder Courant op 29 oktober 2005, het tijdschrift J/M (mei 2006) en het blad 'O' (een uitgave van het Ministerie van OCW, nr. 2-2006).

¹⁹ In 2005/'06 kwam 20% van de aanvragen voor begeleiding door een onderwijsconsulent van instanties.

²⁰ IB-Beurs op 19 april 2006 te Nieuwegein.

De contacten met zorginstanties en met de Inspectie van het Onderwijs zijn aangehaald om een betere afstemming te bewerkstelligen bij knelpunten die worden gesignaleerd bij plaatsing van zorgleerlingen.

De onderwijsconsulenten streven er naar het komende schooljaar nauwere contacten te leggen met de organisaties in de jeugdzorg, zodat beide instanties elkaar beter weten te vinden bij voorkomende problematiek op het terrein van onderwijs en jeugdzorg.

Intern is het bureau ACTB/Onderwijsconsulenten het afgelopen schooljaar verder geprofessionaliseerd. Sinds begin 2006 voeren onderwijsconsulenten onderling frequenter overleg om casuïstiek te bespreken. In de vorm van regionaal overleg wisselen zij ervaringen uit en bespreken zij eventuele regionale knelpunten. Om de deskundigheid en uniformiteit van de onderwijsconsulenten te bevorderen heeft het ondersteunend bureau het afgelopen jaar bovendien zes landelijke scholingsbijeenkomsten georganiseerd. Daarnaast is er een intern Handboek Onderwijsconsulenten ontwikkeld met juridisch relevante informatie en met diverse factsheets over onder meer indicatiestellingen, procedures en contactgegevens van instanties in de zorg. In het komende schooljaar wordt het handboek verder uitgebreid met voor de onderwijsconsulenten relevante feiten, beleidsinformatie en (veranderingen in) wet- en regelgeving.

De achtergronden van de door de onderwijsconsulenten in het schooljaar 2005/'06 behandelde zaken zijn in de volgende paragrafen beschreven. Aan het eind van dit hoofdstuk worden diverse knelpunten belicht die de onderwijsconsulenten hebben ervaren tijdens het plaatsen van zorgleerlingen.

3.2 Behandelde zaken

3.2.1 In behandeling genomen verzoeken

In het schooljaar 2005/'06 is het aantal verzoeken om begeleiding en advisering door onderwijsconsulenten bij plaatsings- of bestedingsproblemen in vergelijking met 2004/'05 toegenomen met ca. 65%. In totaal hebben de onderwijsconsulenten dit jaar 553 verzoeken in behandeling genomen.²¹ Van deze 553 verzoeken zijn op 1 augustus 2006 nog 231 zaken in behandeling bij de onderwijsconsulenten.

3.2.2 Afgeronde adviezen

Het merendeel van de plaatsings- of bestedingsvraagstukken gedurende het rapportagejaar 2005/'06 is succesvol opgelost. Zo zijn 322 zaken beëindigd met een advies van een onderwijsconsulent.

Na het vinden van een oplossing voor de problematiek, sluit een onderwijsconsulent de zaak af met een advies. Adviezen kunnen worden onderverdeeld in twee typen. De meest voorkomende adviezen zijn die, waarbij zowel de ouders als de school zich in de oplossing kunnen vinden. Het tweede type zijn de adviezen aan de ouders/verzorgers, de betrokken leerplichtambtenaar en andere hulpverleners over de handelwijze nadat een onderwijsconsulent eventuele kleine voorliggende problemen heeft opgelost. In deze gevallen ligt de regie van de probleemsituatie elders. Een onderwijsconsulent sluit de casus dan af met het nadrukkelijke verzoek hem/haar te benaderen als de problemen zich opnieuw voordoen.

---

²¹ Dit is een absolute toename van 218 zaken. Het totaal aantal zaken van de onderwijsconsulenten in schooljaar 2004/'05 was 335.

De begeleiding en advisering door een onderwijsconsulent rondom een plaatsings- of bestedingsvraagstuk duurt gemiddeld drie maanden. Sommige vraagstukken zijn in een paar gesprekken afgerond, terwijl andere zeer complex zijn en meer tijdsinvestering vragen. De looptijd van een casus is sterk afhankelijk van de complexiteit van het probleem en de bereikbaarheid en mogelijkheid tot samenwerken met ouders en betrokken instanties en scholen. Schoolvakanties hebben een vertragende werking op de doorlooptijd.

3.2.3 *Geen onderwijsoplossing gevonden*

In het rapportagejaar 2005/'06 zijn niet voor alle plaatsings- of bestedingsvraagstukken onderwijsoplossingen gevonden. Van de 322 afgeronde adviezen werd voor 301 leerlingen wél een onderwijsoplossing gevonden; voor 21 leerlingen is een plaatsingsprobleem beëindigd met een oplossing die ligt in de zorg of elders. Zo werden enkele leerlingen opgenomen in een zorginstelling, ging een leerling in detentie of werd de zaak overgedragen aan de ACTB.

In enkele gevallen besloten ouders een leerling thuis te houden, ondanks aanwezige onderwijsvoorzieningen die de onderwijsconsulent de ouders adviseerde. In één enkel geval ging het om een leerling die niet in het regulier onderwijs geplaatst kon worden, terwijl dat wel de uitdrukkelijke wens van de ouders was. Deze zaak werd door de onderwijsconsulent overgedragen aan de leerplichtambtenaar in de betreffende gemeente. Aanbevolen werd om de ACTB om advies te vragen over niet-toelating tot het regulier onderwijs. Voorts zijn er gevallen geweest waarin het primaat voornamelijk bij de (jeugd)zorg of hulpverlening lag. Zo kon een aantal zaken niet tot een oplossing gebracht worden omdat er sprake was van een crisissituatie in het gezin, soms met een uithuisplaatsing van de leerling. De onderwijsconsulenten hebben in dergelijke situaties aan hulpverlenings- en/of zorginstanties geadviseerd opnieuw contact op te nemen op het moment dat het onderwijsvraagstuk zich weer voordoet voor de betreffende leerling.

3.2.4 *Afgebroken zaken*

Van de 553 zaken zijn er 22 gedurende het rapportagejaar voortijdig afgebroken, omdat bleek dat verdere begeleiding door de onderwijsconsulent niet meer noodzakelijk of wenselijk was. Een aantal ouders was lange tijd onbereikbaar, anderen wensten een juridische procedure te starten of hadden zelf al een onderwijsoplossing gevonden voor hun zoon of dochter.

Voor enkele afgebroken zaken geldt, dat bij nadere verkenning bleek dat de ouders de onderwijsconsulent verzochten te beoordelen of de door officiële organen voor indicatiestelling afgegeven indicaties correct waren voor de betreffende leerling. Een passende onderwijsplek bleek weliswaar aanwezig te zijn, maar de ouders wensten een indicatie voor een ander type onderwijs. Daar het beoordelen van indicaties niet tot de taak van de onderwijsconsulenten behoort, hebben de consulenten in die gevallen de ouders gewezen op eventuele beroeps- en/of bezwaarmogelijkheden rondom de indicatiestelling.

3.2.5 *Heropende zaken*

Als zich na afsluiting van een zaak opnieuw problemen voordoen wordt soms weer om bemiddeling door een onderwijsconsulent gevraagd. Het betreft dan bijvoorbeeld (hernieuwde) problemen over het handelingsplan, of ernstige zorgen van ouders en/of de school over de plaatsing van de leerling. In het schooljaar 2005/'06 zijn 29 zaken heropend.

3.3 Oplossingen

Zoals al aangegeven, wordt in de meeste gevallen een oplossing gevonden voor de plaatsings- of bestedingsvraagstukken. Het belang van de leerling staat daarbij steeds centraal.

Onder begeleiding van de onderwijsconsulenten worden leerlingen geplaatst op uiteenlopende soorten onderwijs: op het regulier en/of speciaal basis- of voortgezet onderwijs zoals BAO (basisonderwijs), VO (voortgezet onderwijs), LWOO (leerwegondersteunend onderwijs), PRO (praktijkonderwijs), ROC (regionaal opleidingscentrum), het VSO (voortgezet speciaal onderwijs) of het SBO (speciaal basisonderwijs). In sommige gevallen worden ook leerlingen met een rugzak op het LWOO, PRO of het SBO-onderwijs geplaatst.

Als regulier of speciaal onderwijs voor de betreffende leerling onvoldoende passend is, zoeken onderwijsconsulenten naar andere mogelijkheden. Af en toe worden oplossingen gevonden in combinaties van onderwijs: deels op school, deels thuis. Ook wordt verwezen naar projecten zoals Herstart, Op de Rails of Time-Out. Voor leerlingen die veel extra zorg nodig hebben worden oplossingen voor plaatsingsproblemen soms gevonden door het PGB (persoonsgebonden budget) op school of in een onderwijs/zorgarrangement in te zetten.

Voor afstemming op het gebied van onderwijs in combinatie met zorg hebben de onderwijsconsulenten regelmatig contact met zorginstanties zoals het CCE (Centrum voor Consultatie en Expertise), CIZ (Centrum Indicatiestelling Zorg), MEE en Bureau Jeugdzorg. In die gevallen waarin meerdere instanties betrokken zijn bij een leerling, bemiddelt de onderwijsconsulent tussen alle partijen om tot een passend onderwijs/zorgarrangement te komen.

3.3.1 Voorbeelden van oplossingen

Om te illustreren welke oplossingen zoal gevonden worden voor plaatsings- en bestedingsvraagstukken, zijn hieronder enkele voorbeelden uitgewerkt.

Een bijna 13-jarige jongen met het Syndroom van Down (cluster 3-indicatie) in groep 8 van een reguliere basisschool bereidt zich voor op de overgang naar het voortgezet onderwijs. De ouders van de jongen hebben al een zeer lange zoektocht naar een geschikte school achter de rug. Ze hebben een bezoek gebracht aan elf scholen in de regio. Het blijkt niet gemakkelijk te zijn om een school te vinden met een goede zorgstructuur die leerlingen met een specifieke zorgbehoefte op een vanzelfsprekende en niet bevooroordeelde wijze opneemt. Elke keer weer wordt de jongen niet toegelaten. Uiteindelijk vragen de ouders een onderwijsconsulent om advies. Met de onderwijsconsulent aan de zijlijn, zetten zij hun zoektocht naar een school voort. Uiteindelijk wordt de jongen toegelaten op een reguliere school voor voortgezet onderwijs. Voor de ouders is dit geweldig nieuws na vele teleurstellingen. Er zijn zelfs twee clustermentoren die de jongen graag in de klas willen hebben. Hij wordt op deze school benaderd als individu en niet als exponent van het Syndroom van Down. De school heeft de visie dat zij een afspiegeling is van de maatschappij, waarvan verstandelijk gehandicapten ook deel uitmaken. De school heeft wel zorgen over pesten en de weerbaarheid van de jongen, maar die heeft zij ook over leerlingen die geen beperking hebben. Deze zorgen zijn voor de school dan ook geen redenen om de jongen niet toe te laten.

Een 15-jarige jongen met een cluster 4-indicatie zit al tien maanden thuis, nadat de behandeling in een leefgroep in een cluster 4-instelling is beëindigd. Vanwege de lange reistijden was voortzetting van onderwijs op die school geen optie. De ouders gaan op zoek naar een alternatief, maar slagen er niet in om een school bereid te vinden hun zoon een plaats te bieden. Ook na het raadplegen van de leerplichtambtenaar wordt geen oplossing gevonden.

Na een intensieve zoektocht naar een geschikte school wordt de jongen via een hulpverleningsinstantie aangemeld voor de begeleiding door een onderwijsconsulent. Na veel gesprekken met de vele (verschillende) betrokkenen wordt voor de jongen uiteindelijk een 'gastplaatsconstructie' geregeld op een PRO-afdeling (praktijkonderwijs) van een scholengemeenschap in de buurt.

Deze onderwijsplaats is tot stand gekomen door de grote inzet en betrokkenheid van de betreffende scholen. De scholengemeenschap waar de jongen geplaatst wordt kan namelijk nog geen LGF-middelen voor hem ontvangen, omdat hij formeel nog ingeschreven staat op de cluster 4-school. Vanuit de cluster 4-school is de overdracht van middelen naar de scholengemeenschap onmogelijk. In samenspraak met de cluster 4-school wordt geregeld dat de scholengemeenschap een beroep kan doen op een ambulante begeleider van de cluster 4-school. Hiermee komt na bijna een jaar een einde aan het thuiszitten.

Een 12-jarige jongen die leerling is bij een cluster 3-instelling wordt aangemeld bij bureau ACTB/Onderwijsconsulenten. Hij heeft een meervoudige handicap en een cluster 3-indicatie. Het kind is moeilijk lerend en heeft motorische en gedragsproblemen. De jongen is door de school geschorst. Sinds de schorsing wordt hij door zijn ouders thuis gehouden. De ouders hebben weinig vertrouwen in de school door tegenstrijdige berichtgevingen over hun zoon.

De onderwijsconsulent stelt vast dat de vertrouwensbreuk onherstelbaar is en gaat op zoek naar alternatieven voor onderwijs. De ouders oriënteren zich op diverse soorten onderwijs, van ZML- tot aan mytyl- en LZK-scholen.

De onderwijsconsulent neemt contact op met het CCE om te bezien of er een onderwijs/zorgarrangement gecreëerd kan worden. Het CCE kan desgewenst ondersteuning bieden op de nieuwe school en de ouders zijn bereid zonedig (een deel van) het PGB van hun zoon op school in te zetten.

Uiteindelijk kiezen de ouders er voor om hun zoon in te schrijven op een school voor LZK/MLK. Een indicatie voor dit type onderwijs wordt aangevraagd. De nieuwe school zal in de praktijk bekijken of extra ondersteuning via een PGB of het CCE echt nodig is.

Een jongen van 13 jaar met ADHD/ODD is van school verwijderd wegens gedragsproblemen. Na drie maanden thuiszitten wordt een onderwijsconsulent ingeschakeld. Deze stelt vast dat er problemen zijn met de aanvraag van een cluster 4-indicatie. Belangrijke gegevens over de problematiek van de jongen ontbreken en het completeren van het dossier wil niet vlotten omdat er een wachtlijst blijkt te zijn van ten minste een half jaar voor nader onderzoek naar de problematiek van de jongen. Aangezien thuiszitten voor deze jongen zeer onwenselijk is, maakt de onderwijsconsulent van de aanvraag voor een indicatie de hoogste prioriteit. Nadat de psychiater door de onderwijsconsulent is gewezen op de urgentie van de situatie, worden met spoed alle benodigde gegevens verstrekt om de indicatie-aanvraag rond te krijgen. In afwachting daarvan wordt de jongen geplaatst bij Herstart. Uiteindelijk wordt een cluster 4-indicatie afgegeven. Plaatsing op het SO cluster 4 in combinatie met therapie is geregeld; de jongen begint daar na de zomervakantie.

3.3.2 *Tevredenheid ouders over oplossingen*

Dit rapportagejaar is voor het eerst geïnventariseerd wat ouders/verzorgers vinden van de oplossing die is aangedragen voor het plaatsings- of bestedingsvraagstuk rondom het onderwijs van hun zoon of dochter.

Een half jaar na het advies van de onderwijsconsulent werd in een schriftelijke enquête gevraagd of de gevonden oplossing duurzaam is gebleken en of die conform hun voorkeur voor regulier of speciaal onderwijs is. Ook werden enkele algemene vragen gesteld over de LGF.²² Aan ouders van leerlingen die geplaatst zijn in het regulier onderwijs zijn specifieke vragen gesteld over het handelingsplan.

Op basis van de huidige gegevens kunnen geen stellige conclusies aan deze inventarisaties verbonden worden, maar de uitkomsten geven wel een trend aan. In het algemeen bestaat de indruk dat de meeste zaken zijn opgelost naar tevredenheid van de ouders.²³

In het komende schooljaar zal getracht worden meer inzicht te krijgen in de vraag of ouders hun kind kunnen plaatsen op het door hen gewenste schooltype.

In bijlage II zijn de resultaten uitgewerkt van de enquête onder ouders van leerlingen die geplaatst zijn in het regulier onderwijs. Deze resultaten zijn gebaseerd op een response van 45 ouders; 36 kinderen blijken zes maanden na het advies van de onderwijsconsulent nog steeds dezelfde school te bezoeken.

Gezien de doelstelling van de LGF om emancipatie en integratie van leerlingen met een beperking te bevorderen, is aan de ouders gevraagd hoe hun kind op school functioneert. De algemene indruk van de ouders is positief. De aansluiting die hun zoon of dochter heeft bij andere leerlingen noemen de meeste ouders redelijk tot goed. 29 van de 36 ouders geven aan dat hun zoon of dochter zich thuisvoelt op school. Uit de enquête blijkt voorts, dat 36 van de 45 ouders het eens waren met het advies van de onderwijsconsulent. 30 van de 45 ouders hadden bij aanvang van de casus een uitgesproken voorkeur voor plaatsing in het regulier onderwijs. Volgens de ouders is plaatsing op het gewenste schooltype in 34 van de 45 zaken gelukt. 30 van de 45 ouders vinden dat zij invloed hebben gehad op de plaatsing op het gewenste schooltype, en 16 van de 45 ouders zijn van mening dat de onderwijsconsulent een doorslaggevende rol heeft gespeeld bij de plaatsing van de leerling.²⁴

Sommige ouders sturen na de begeleiding en advisering een brief om te bedanken voor de hulp van de onderwijsconsulent. Ter illustratie volgen hieronder enkele uitspraken die een moeder deed na een moeizame, maar uiteindelijk toch succesvolle schoolplaatsing van haar dochter in het regulier onderwijs:

'Hierbij wil ik u hartelijk danken voor de inbreng van de onderwijsconsulent. Door zijn toedoen zijn er weer normale gesprekken mogelijk geworden op school met respect ook voor de ouders. [...] De directie heeft toegegeven dat uit een onderzoek is gebleken dat de school nog niet geheel klaar is voor de begeleiding van zorgleerlingen. Onze dochter is als het ware 'te vroeg' op school gekomen. Naar mijn idee moet er nog een hele mentaliteitsverandering plaatsvinden. [...] Tevens blijkt dat er leerkrachten zijn die zich gewoon niet willen inzetten voor een leerling met een 'rugzakje'. Het is dan heel zwaar dat de ambulante begeleiding, de inspectie, de ACTB en de ouders hier niets tegen kunnen doen. Er is geen enkele sanctie mogelijk.'

²² Er zijn twee soorten enquêtes gestuurd: één aan ouders van leerlingen in het regulier onderwijs en één aan ouders van leerlingen in het speciaal onderwijs. Deze vragen zijn uitgewerkt in bijlage II voor regulier onderwijs en in bijlage III voor speciaal onderwijs.

²³ Zie ook bijlage I, tabel 1.

²⁴ Zie bijlage II voor meer uitwerkingen van de enquête.

Ook aan ouders van leerlingen die geplaatst zijn in het speciaal onderwijs (SO) is gevraagd of dit conform hun voorkeur is gebeurd en hoe duurzaam de plaatsingen zijn. In bijlage III zijn de antwoorden op deze en andere vragen uitgewerkt. Aan deze enquête hebben 62 ouders meegewerkt. Hieronder staan enkele bevindingen uit de enquêtes.

46 van de 62 leerlingen bezoeken een half jaar na plaatsing door de onderwijsconsulent nog steeds dezelfde school. De meeste ouders (43 van de 62) hadden bij aanvang van de casus een uitgesproken voorkeur voor plaatsing in het SO. Tien ouders prefereerden plaatsing in het regulier onderwijs. 43 van de 62 ouders geven aan dat de schoolplaatsing op het gewenste type onderwijs gelukt is.²⁵

47 van de 62 ouders zijn het eens, en 9 ouders zijn het oneens met het advies van de onderwijsconsulent om de leerling op de bewuste school te plaatsen. De overige ouders hebben de vraag niet beantwoord of geven aan dat de onderwijsconsulent bij de plaatsing meer een ondersteunende rol heeft gespeeld.

3.3.3 Oplossingen effectief volgens scholen

Om een antwoord te vinden op de vraag hoe effectief de gevonden oplossingen volgens scholen zijn, is een half jaar na het afronden van de casus door de onderwijsconsulent in een schriftelijke enquête aan zowel reguliere scholen als scholen voor het speciaal onderwijs gevraagd of de door de onderwijsconsulent geplaatste leerling nog steeds onderwijs volgt op de betreffende school. Verder is gevraagd wat de scholen vinden van het functioneren van de leerling op school. De resultaten van de enquêtes onder scholen zijn verwerkt in de bijlagen IV en V. De belangrijkste conclusies zijn als volgt.

De meeste leerlingen (25 van de 38) die zijn geplaatst in het regulier onderwijs volgen een half jaar later nog steeds onderwijs op dezelfde school. De overige 13 leerlingen zitten niet meer op de betreffende school, om uiteenlopende redenen: hun problematiek was te complex, zij gingen naar het VO, zij werden vervroegd geplaatst op het VSO of een proefplaatsing werd niet gecontinueerd.

De scholen hebben ook een oordeel gegeven over de vraag in hoeverre de betreffende LGF-leerlingen mee kunnen komen in het regulier onderwijs. Hieruit blijkt dat 24 van de 25 scholen een goede tot redelijke algemene indruk hebben van de leerling. 21 scholen hebben het idee dat de leerling zich goed thuisvoelt op school. Over de aansluiting met andere leerlingen zijn de scholen echter minder positief; volgens de uitkomsten vinden 15 van de 25 leerlingen moeizaam aansluiting bij andere leerlingen. Slechts 6 scholen rapporteren dat de leerlingen goede aansluiting vinden bij anderen.

Bij de geplaatste leerlingen is er sprake van een redelijke onderwijskundige ontwikkeling: 14 van de 25 leerlingen ontwikkelen zich volgens de scholen onderwijskundig redelijk, en 7 leerlingen zelfs goed.

23 van de 38 scholen hebben de vragen over de LGF-regeling beantwoord en daaruit wordt duidelijk, dat deze reguliere scholen zeer uiteenlopende ervaringen hebben met rugzakleerlingen.²⁶ Scholen blijken in verschillende mate voorbereid te zijn op de komst van leerlingen met een rugzak. Zo geeft de helft van de ondervraagde scholen aan, dat zij bij aanmelding van de leerling geen onderzoek heeft gedaan naar de benodigde en beschikbare voorzieningen voor de betreffende leerling.

---

²⁵ De redenen voor het niet kunnen plaatsen op het schooltype van voorkeur zijn uitgewerkt in bijlage III.

²⁶ De ervaringen van reguliere scholen met geplaatste rugzakleerlingen zijn verder toegelicht in bijlage IV.

16 van de 23 scholen hebben het toelatingsbeleid van de school opgenomen in het zorgplan en in de schoolgids. Veertien scholen rapporteren dat zij in de schoolgids en het zorgplan hebben verwoord welke voorzieningen zij eventuele LGF-leerlingen kunnen bieden. Een aantal scholen meldt dat zij op het moment van de enquête nog bezig zijn met het vergaren van kennis over de LGF en het aanpassen van de schoolgids en het zorgplan op de LGF.

Over de toereikendheid van de middelen oordelen niet alle scholen positief: 9 van de 23 scholen die de vragen over de LGF hebben beantwoord, geven aan dat zij de rugzak niet toereikend vinden om de leerling adequaat op te vangen op school.

In bijlage IV zijn de antwoorden van de enquête onder scholen voor regulier onderwijs verder uitgewerkt.

Scholen voor speciaal onderwijs maken via de enquête bekend dat 26 van de 41 leerlingen een half jaar na plaatsing de school nog bezoekt; vier daarvan gedeeltelijk. De scholen hebben van 10 van deze 26 leerlingen een goede, en van 11 leerlingen een redelijke algemene indruk. De meeste leerlingen die geplaatst zijn op een school voor SO vinden een redelijke aansluiting bij de andere leerlingen en 20 van de 26 leerlingen lijken zich goed thuis te voelen op school.

De 15 leerlingen die geen onderwijs meer volgen op een school voor SO zijn om verschillende redenen van school gegaan: de problematiek van de leerling bleek te complex voor de school, de leerling werd overgeplaatst naar een school voor SO in een ander cluster, de leerling werd door de ouders thuisgehouden of de leerling ging werken. Twee leerlingen zijn vanaf de school voor SO geplaatst in het regulier onderwijs.

In bijlage V zijn de antwoorden van de enquête onder scholen voor speciaal onderwijs verder uitgewerkt.

3.4 Achtergronden zaken onderwijsconsulenten

In deze paragraaf wordt achtergrondinformatie verstrekt over de zaken die de onderwijsconsulenten in het schooljaar 2005/'06 hebben behandeld. In bijlage I zijn tabellen opgenomen met statistieken en eventuele toelichtingen.

3.4.1 Redenen van verzoek om advies en begeleiding

Er zijn uiteenlopende redenen waarom ouders/verzorgers van leerlingen, scholen en/of instanties de onderwijsconsulenten benaderen voor advies en begeleiding (zie tabel 2 in bijlage I). In de meeste gevallen (66%) worden de onderwijsconsulenten ingeschakeld om te bemiddelen bij plaatsingsvraagstukken. (De volgende paragrafen gaan verder in op de achtergronden van deze vraagstukken.)

In ca. 17% van het totaal aantal zaken van de onderwijsconsulenten wordt gevraagd te begeleiden bij vraagstukken over de inzet van middelen, de hoeveelheid ambulante begeleiding of de afspraken die verschillende partijen onderling gemaakt hebben over de onderwijskundige, didactische of evaluatieve aanpak.

In een kleiner deel van de zaken die de onderwijsconsulenten in behandeling nemen zijn andere vraagstukken aan de orde. In 12% van de zaken gaat het om geschorste of verwijderde leerlingen. In een gering aantal zaken spelen andere redenen (zie bijlage I voor een specificatie van de redenen voor een verzoek om advies).

3.4.2 Thuiszitters

Gedurende 2005/'06 adviseerden onderwijsconsulenten vaak in gevallen waarbij leerlingen wegens het ontbreken van een passende onderwijsplek thuiszaten. Onder thuiszitters worden in dit verband de leerlingen verstaan die meer dan vier weken thuiszitten en voor wie een indicatie is afgegeven of aangevraagd.

Door tussenkomst van de onderwijsconsulenten werd in korte tijd een einde gemaakt aan thuiszitsituaties van leerlingen.

39% (215 van de 553) van het totaal aantal in dit rapportagejaar aangemelde zaken betreft thuiszitters (zie tabel 3 in bijlage I). Dit percentage is in vergelijking met rapportagejaar 2004/'05 bijna hetzelfde gebleven.²⁷ Het absolute aantal is echter met 50% gestegen:

	2004/'05	2005/'06	Toename in aantal	Toename in %
Schoolgaand	192	338	146	76%
Thuiszitter	143	215	72	50%
Eindtotaal	335	553	218	65%

In sommige gevallen zijn onderwijsconsulenten preventief ingezet als dreigde dat kinderen thuiszitter zouden worden als gevolg van schorsing of verwijdering.²⁸ Door tijdige inzet van een consulent werd in dergelijke situaties schorsing, verwijdering of een langdurige thuiszitsituatie voorkomen.

3.4.3 Spreiding (V)SO en regulier onderwijs

196 van de 365 'specifieke plaatsingsproblemen'²⁹ doen zich voor in het regulier onderwijs (zie tabel 4 in bijlage I). In vergelijking met 2004/'05 hadden plaatsingsvraagstukken dit jaar relatief vaker betrekking op het regulier onderwijs: dit jaar 54% tegen 36% in 2004/'05. In paragraaf 3.5 worden de knelpunten rond deze plaatsingsproblematiek behandeld.

De overige 169 van de 365 zaken (46%) hebben betrekking op vraagstukken rondom plaatsing in het SO. Dit is gewijzigd ten opzichte van vorig jaar, toen nog het grootste gedeelte van de zaken (64%) van de onderwijsconsulenten ging over plaatsingsproblemen in het SO. In een volgende paragraaf wordt het aantal zaken in de verschillende clusters in het SO nader gespecificeerd.

3.4.4 Spreiding PO en VO

Ten opzichte van het vorige rapportagejaar is er een versterking van de trend dat de meeste adviesaanvragen betrekking hebben op het voortgezet (speciaal) onderwijs en de overgang naar het VO/VSO. In 2004/'05 speelde 55% van de adviesaanvragen in het VO/VSO of de overgang naar het VO/VSO, en 45% in het PO. Dit jaar komt 63% van de adviesaanvragen voor rekening van het VO/VSO of de overgang naar het VO/VSO, en 37% voor rekening van het PO.³⁰

²⁷ In 2004/'05 betrof 42% van de zaken thuiszitters.

²⁸ Deze 'dreigende' thuiszitters zijn niet opgenomen in genoemd aantal thuiszitters, maar vallen nog onder de categorie 'schoolgaand'. 'Dreigende' thuiszitters zijn leerlingen voor wie schorsing, verwijdering of escalatie van problemen op school dreigde.

²⁹ Onder 'specifieke plaatsingsproblemen' worden de zaken verstaan die in tabel 2 (bijlage I) gespecificeerd zijn als 'plaatsingsprobleem'. De zaken die betrekking hebben op onenigheid rondom het handelingsplan, problemen met het CvI/REC, schorsing of verwijdering of de zaken binnen de categorie 'anders' zijn hier niet nader onderzocht.

³⁰ Zie ook bijlage I, tabel 5.

3.4.5 Spreiding naar cluster en provincie

Onderstaande tabel toont een onderverdeling van de zaken naar cluster en provincie. Evenals in 2004/'05 is het aantal verzoeken om begeleiding door een onderwijsconsulent het grootst in de provincies Zuid-Holland en Noord-Brabant. Ook analoog aan de bevindingen van vorig jaar is dat het overgrote deel van de zaken in cluster 4 valt, in vooral de provincies Noord-Brabant, Zuid-Holland, Gelderland, Noord-Holland en Friesland.

Cluster	Geen cluster*	Cluster 1	Cluster 2	Cluster 3	Cluster 4	Totaal
Provincie						
Drenthe			1	8	12	21
Flevoland				2	5	7
Friesland	8			7	36	51
Gelderland	6			10	37	53
Groningen	3			5	21	29
Limburg	6		1	4	15	26
Noord-Brabant	11		3	9	64	87
Noord-Holland	3	1	5	13	42	64
Overijssel	3		1	6	18	28
Utrecht	11	1	2	8	32	53
Zeeland	5				7	12
Zuid-Holland	11	1	1	27	82	122
Eindtotaal	66	3	14	99	371	553

* Geen cluster betekent dat clusterindicatie is aangevraagd, maar dat de leerling nog wacht op een beschikking.

Zoals de tabel laat zien, hebben 66 van de 553 zaken (12%) betrekking op leerlingen die (nog) geen indicatie hebben. In 48% van deze gevallen was er op het moment van aanmelding wel een clusterindicatie aangevraagd, maar nog geen beschikking afgegeven.³¹ Begeleiding door de onderwijsconsulent was echter al wel noodzakelijk door een escalatie op school en/of een thuiszitsituatie.

In vergelijking met het vorige schooljaar hebben de onderwijsconsulenten dit jaar relatief minder zaken in behandeling genomen zonder clusterindicatie. In 2004/'05 waren dit nog 87 van de 335 zaken (26%).

³¹ Voor de overige 51% is (nog) geen clusterindicatie aangevraagd. Een aantal van deze 34 zaken is nog in behandeling bij de onderwijsconsulent. Van de zaken die al wel zijn afgerond met een advies, zitten leerlingen in crisisopvang, zijn zij geplaatst in Herstart of in het SBO (via een PCL-beschikking), of zijn zij in een psychiatrische instelling opgenomen. In één casus weigeren de ouders om een clusterindicatie aan te vragen.

Hieronder volgt een voorbeeld van een casus waarin nog geen clusterindicatie was afgegeven, maar hulp wel noodzakelijk was.

Een meisje van 13 jaar met een gedragsstoornis wordt aangemeld bij de onderwijsconsulenten. Zij heeft nog geen clusterindicatie. Er is een cluster 4-indicatie aangevraagd, maar die is nog niet afgegeven. De school van het meisje wacht op de handelingsadviezen vanuit de ambulante begeleiding van het REC. Ondertussen weet de school zich geen raad meer met het meisje. De school schakelt de onderwijsconsulent in voordat de situatie op school écht escaleert. Na tussenkomst van de onderwijsconsulent blijkt dat het meisje al een keer eerder is geschorst vanwege haar gedrag. Een deel van het team op school ziet het eigenlijk niet meer zitten met haar. Een aantal leraren ziet haar gedrag niet als onmacht maar als onwil; zij behandelen haar daarnaar. Die aanpak vergroot de problematiek op school alleen maar. Schorsing of zelfs verwijdering is volgens de school noodzakelijk als de school niet op korte termijn ondersteuning krijgt. De ondersteuning wordt uiteindelijk gerealiseerd vanuit preventieve ambulante begeleiding. De school hoopt dat de indicatie na de zomer rond is, zodat zij het meisje kan handhaven aan de hand van een goed handelingsplan.

3.4.6 Spreiding naar stoornis of handicap

Er is in kaart gebracht welke stoornis of handicap de leerlingen hebben die door de onderwijsconsulenten zijn begeleid in een zoektocht naar een geschikte schoolplek. Net als vorig jaar maken leerlingen met een stoornis in het autisme spectrum (ASS) een omvangrijk deel uit van de doelgroep van de onderwijsconsulenten. Ook voor leerlingen met gedragsproblemen en ADHD wordt relatief veel begeleiding en advies gevraagd. Zie ook de tabellen 7 en 8 in bijlage I.

De onderwijsconsulenten behandelen veel zaken van leerlingen met een complexe problematiek. Sommige leerlingen hebben meerdere handicaps of stoornissen. Ter illustratie van de complexiteit is in bijlage I tabel 9 opgenomen, die laat zien welke bijkomende stoornissen of handicaps de leerlingen hebben naast een 'clusterbepalende' stoornis of handicap. Voor een aantal van deze leerlingen is het uitermate problematisch om geschikt onderwijs te vinden. In paragraaf 3.5 en hoofdstuk 5 wordt verder ingegaan op de groepen zorgleerlingen voor wie passend onderwijs relatief moeilijk te vinden is.

3.4.7 Spreiding naar geslacht

Het overgrote deel van de zaken (80%) van de onderwijsconsulenten gaat om jongens (440 jongens versus 113 meisjes op het totaal van 553 leerlingen). Zie ook tabel 7 in bijlage I voor een specificatie van de spreiding naar geslacht en stoornis/handicap van de leerlingen.

3.5 Knelpunten

Onderwijsconsulenten stuiten gedurende het plaatsen van geïndiceerde leerlingen regelmatig op knelpunten. Deze komen naar voren uit de adviezen, telefoongesprekken en/of correspondentie tijdens de begeleiding. In juni 2006 is een enquête gehouden onder alle onderwijsconsulenten. Daarin is gevraagd naar de ervaringen en eventuele aandachtspunten.

3.5.1 Overheveling LGF-middelen naar nieuwe school

Onderwijsconsulenten merken op, dat schoolplaatsing van een geïndiceerde leerling in het regulier onderwijs regelmatig moeizaam verloopt als de leerling gedurende een schooljaar verhuist of zich aanmeldt bij een andere school. De nieuwe school wordt dan gevraagd de leerling op te nemen, terwijl hier geen vergoeding vanuit de LGF-regeling tegenover staat. In sommige gevallen hebben scholen onderling geregeld dat de LGF-middelen overgeheveld worden, maar meestal is dit problematisch vanwege de al bestede middelen op de oude school. De leerling loopt dan het risico geen onderwijsplek te kunnen vinden en thuis te komen zitten.

Een voorbeeld van een plaatsingsprobleem na een verhuizing is hieronder opgenomen:

Een 9-jarige jongen met een cluster 3-indicatie bezoekt een reguliere basisschool. De ouders besluiten te verhuizen en in eerste instantie blijft de jongen zijn oude school bezoeken. Omdat de reis van en naar school te belastend en te kostbaar blijkt te zijn, gaan de ouders op zoek naar een school in de nieuwe woonplaats. Uit gesprekken met verschillende basisscholen wordt al snel duidelijk dat geen van de scholen de jongen wil toelaten, omdat zij niet kunnen beschikken over de LGF-middelen om hem op te vangen. De school waar de jongen vandaan komt, is niet bereid de middelen over te hevelen naar een nieuwe school. Het argument luidt dat zij al verschillende investeringen heeft gedaan om de leerling extra aandacht te bieden op school.

De onderwijsconsulent verkent de alternatieven. Na een bespreking met de betreffende gemeente blijkt dat de ouders van de jongen niet in aanmerking komen voor vergoeding van leerlingenvervoer naar de school in de vorige woonplaats.

Gedurende de begeleiding door de onderwijsconsulent, komt de oude school uiteindelijk met een voorstel om de middelen uit de rugzak alsnog over te hevelen naar een nieuwe school. Inmiddels heeft zich namelijk een andere leerling met een rugzak bij haar aangemeld. Daardoor ziet de school toch mogelijkheden voor overheveling van de middelen naar de nieuwe school van de jongen.

3.5.2 Handelingsplan

Onderwijsconsulenten melden dat scholen in de praktijk zeer wisselend invulling geven aan het opstellen van het handelingsplan en de verantwoording van LGF-middelen daarin. De LGF-regeling biedt relatief veel ruimte om de inzet van de middelen op verschillende manieren te verantwoorden aan de ouders. In veel gevallen stellen scholen helemaal geen handelingsplan op voor de betreffende rugzakleerling, of de school grijpt de ruimte in de LGF-regeling aan om zeer summier in het handelingsplan te verwoorden hoe zij de leerling zal begeleiden. Ook de wijze waarop scholen ouders de gelegenheid geven om hun wensen kenbaar te maken over de inzet van de middelen varieert in de praktijk sterk.

Anderzijds hebben ook ouders zeer uiteenlopende verwachtingen en/of eisen met betrekking tot het opstellen van het handelingsplan. Sommige ouders hebben te hoge verwachtingen van de school en/of van de leerling, soms door onwetendheid over de wet- en regelgeving van de LGF of door onjuiste voorlichting over de

LGF-middelen door diverse instanties of scholen. Vooral bij complexe bestedingsproblematiek zou een checklist of handleiding volgens de onderwijsconsulenten uitkomst kunnen bieden om te beoordelen tot op welke hoogte de school de ouders verantwoording schuldig is.

Indien partijen het na adviezen van de onderwijsconsulenten nog niet eens kunnen worden over het handelingsplan of de besteding van de LGF-middelen, verwijzen de onderwijsconsulenten vaak naar de ACTB voor een eventuele toetsing van een handelingsplan of het tot stand komen daarvan. Bij de ACTB heeft dit echter nog niet geleid tot een toename in het aantal verzoeken om advies over het handelingsplan.

3.5.3 *Uitblijven van ambulante begeleiding vanuit REC's*

In verschillende regio's in het land lopen onderwijsconsulenten regelmatig aan tegen plaatsingsproblematiek ten gevolge van het uitblijven van ambulante begeleiding vanuit het REC. Met name een aantal REC-instellingen in cluster 4 lijkt de groei van het aantal leerlingen met LGF niet aan te kunnen. Zij kunnen geen ambulante begeleiding bieden aan de reguliere school waar de leerling met een rugzak onderwijs volgt of wenst te volgen. Betrokken partijen in het veld vragen zich af wie de beschikking heeft over de middelen voor ambulante begeleiding. Ook leeft de vraag bij reguliere scholen of er alternatieven zijn waarop zij toch de te besteden middelen voor ambulante begeleiding kunnen ontvangen, als blijkt dat het REC een capaciteitsprobleem heeft en de ambulante begeleiding niet kan leveren.

In het veld is eveneens niet duidelijk of en wanneer de verplichting van reguliere scholen tot het besteden van de middelen voor ambulante begeleiding bij het REC vervalt. Bij de invoering van de LGF-regeling is aangekondigd dat deze bestedingsverplichting na verloop van tijd opgeheven zou worden. De scholen zouden dan vrij zijn om in te kopen bij een REC-instantie naar keuze. Daar bij partijen de veronderstelling leeft dat de verplichte besteding van middelen voor ambulante begeleiding bij het REC in 2006 opgeheven zou worden, zijn sommige REC-instellingen huiverig om nieuw personeel aan te nemen. Mogelijk draagt dit bij aan het capaciteitsprobleem rond de ambulante begeleiding.

3.5.4 *Hantering regiogrenzen door REC's*

De plaatsing van leerlingen met een indicatie gaat in sommige gevallen moeizaam omdat de REC's de regiogrenzen in de praktijk zeer strikt hanteren. Het komt voor dat leerlingen met een beperking worden doorverwezen naar scholen ver uit de buurt maar binnen de regio, ook al ligt een geschikte school in een ander REC-gebied geografisch dichterbij.

3.5.5 *'Pseudo-regelgeving' van samenwerkingsverbanden*

In individuele casuïstiek worden onderwijsconsulenten frequent geconfronteerd met gemaakte afspraken of 'pseudo-regelgeving' van samenwerkingsverbanden die de schoolplaatsing bemoeilijken. Deze samenwerkingsverbanden maken op verschillende niveaus - regulier VO, WSNS, PRO/LWOO - onderling afspraken over de plaatsing van leerlingen.

Zo hebben de onderwijsconsulenten in de praktijk te maken gehad met samenwerkingsverbanden in het regulier VO, die zich scharen achter besluiten tot niet-toelating van andere scholen voor VO in de buurt, zonder zelf goed te overwegen of zij een leerling kunnen plaatsen. Hieronder staat een voorbeeld van een dergelijke niet-toelatingszaak die in behandeling was bij een onderwijsconsulent.

In een afwijzingsbrief van een college ('college X' genoemd) voor PRO-, VMBO-, HAVO- en VWO-onderwijs schrijft de school aan de ouders in reactie op een aanmelding van de geïndiceerde leerling: 'Tijdens een vergadering van [het samenwerkingsverband van scholen voor VO], waarin alle scholen voor VMBO en praktijkonderwijs participeren, bleek dat u uw zoon had ingeschreven op college Y. Bij navraag bleek dat college Y had besloten uw zoon niet als leerling in te schrijven. Reden was dat deze school zich niet in staat achtte de goede begeleiding en het goede onderwijs aan uw zoon te kunnen geven. Daar college Y hetzelfde onderwijs geeft en dezelfde normstelling heeft als college X, lijkt het mij voor de hand te liggen dat wij dan tot dezelfde conclusie zouden zijn gekomen.'

Het gevolg van onderlinge afspraken tussen scholen in het VO is, dat ouders vaak al een intensieve zoektocht achter de rug hebben voordat zij zich melden bij de ACTB/Onderwijsconsulenten. Veel ouders zien dan regulier onderwijs niet meer als een reële optie door de grote weerstand bij het regulier VO om de leerling op te nemen.

Zoals gezegd hanteren ook scholen voor PRO- of LWOO-onderwijs 'pseudo-regelgeving' of onderlinge afspraken. Voorbeelden daarvan zijn dat scholen voor PRO- of LWOO-onderwijs overeenkomen leerlingen van buiten de regio niet te plaatsen, of leerlingen met een beperking zoveel mogelijk te plaatsen op één school. Dat laatste kan voor leerlingen positief zijn; een 'gespecialiseerde' school kan wellicht de nodige extra aandacht geven. In sommige zaken van onderwijsconsulenten bleek echter, dat op die 'bijzondere scholen' (voor LWOO-onderwijs) de leerlingen niet altijd vrij zijn in het kiezen van een vakkenpakket. Gevolg van onderlinge afspraken tussen samenwerkingsverbanden kan ook zijn, dat leerlingen met een beperking lange reistijden hebben, wat juist voor deze groep leerlingen extra belastend kan zijn. Bovendien is het voor ouders in sommige regio's als gevolg van de strikte afspraken tussen scholen moeilijk of vrijwel onmogelijk om hun kind over te plaatsen naar een andere school als zij ontevreden zijn over de betreffende PRO- of LWOO-school.

De hierboven genoemde voorbeelden maken duidelijk dat de keuzevrijheid van ouders nogal eens in het geding is.

3.5.6 Plaatsbekostigde onderwijsvoorzieningen

Onderwijsconsulenten signaleren regelmatig knelpunten bij leerlingen die teruggeplaatst dienen te worden naar het regulier of speciaal onderwijs, vanuit een plaatsbekostigde onderwijsvoorziening bij behandeling in een zorginstelling. Als na behandeling ontslag uit een zorginstelling volgt, hebben leerlingen geen bekostigde onderwijsplek meer. Het blijkt dat zij in veel gevallen ook niet meer teruggeplaatst kunnen worden op de school waar zij vóór de opname onderwijs genoten. Als gevolg hiervan komen veel van deze leerlingen thuis te zitten. Zij vallen tussen wal en schip van zorg en onderwijs; onduidelijk is waar de verantwoordelijkheid ligt om onderwijs voor deze leerlingen te regelen. Om te voorkomen dat deze leerlingen thuiszitter worden, zouden de verplichtingen van scholen voor het handhaven van een onderwijsplek duidelijker geregeld moeten zijn.

3.5.7 Samenwerking met betrokken instanties

Gedurende hun bemiddelings- en advieswerkzaamheden hebben onderwijsconsulenten veelvuldig contact met andere organisaties in de (jeugd)zorg. Als sprake is van meerdere instanties rondom een leerling en/of het gezin, zet de onderwijsconsulent zich in om alle partijen bij elkaar te brengen om tot een gezamenlijke aanpak te komen. In veel gevallen verloopt de samenwerking en afstemming met derden echter niet naar wens. De ervaring van onderwijsconsulenten is, dat maar weinig instanties zich inzetten om buiten het eigen vakgebied na te denken over effectieve onderwijs/zorgoplossingen. In enkele zaken konden instanties het geheel niet eens worden over de juiste aanpak voor een leerling, wat het vinden van een onderwijsoplossing in de weg stond.

Zaken waarin geen overeenstemming wordt gevonden na tussenkomst van de onderwijsconsulent, worden overgedragen aan de betreffende leerplichtambtenaar.

3.5.8 Particulier onderwijs

In het schooljaar 2005/'06 heeft de ACTB/Onderwijsconsulenten een aantal verzoeken ontvangen om leerlingen te plaatsen in het particulier onderwijs, te bekostigen uit de rugzak. De bekostigingssystematiek van de LGF laat vergoeding van het particulier onderwijs uit LGF-middelen echter niet toe. Voor enkele leerlingen bleek plaatsing in het regulier of speciaal onderwijs vanwege de complexe problematiek evenwel geen optie. In sommige gevallen hebben de ouders dan ook zelf particuliere onderwijsoplossingen gefinancierd of hebben zij het PGB aangewend om hun zoon of dochter alsnog (gedeeltelijk) in het particulier onderwijs te plaatsen. Een illustratie van een casus waarin deze oplossing werd gevonden, is hieronder weergegeven.

Een meisje van 16 bij wie een psychiatrische diagnose is gesteld, zit al anderhalf jaar thuis wanneer zij aangemeld wordt bij de ACTB/Onderwijsconsulenten. Al vele instanties en hulpverleners hebben zich voor dit meisje ingezet, maar tot dusver zonder succes. De onderwijsconsulent voert een groot aantal gesprekken, bestudeert het omvangrijke dossier rondom haar problematiek en onderzoekt de onderwijsmogelijkheden. Oplossingen in het regulier en/of speciaal onderwijs blijken voor het meisje niet geschikt te zijn. Het meisje heeft een therapeutische setting nodig met daarbinnen aangepast onderwijs. Voor het meisje blijkt thuisonderwijs een belangrijk onderdeel van de oplossing. Via de inzet van het PGB wordt aanvullend onderwijs gerealiseerd op een particuliere instelling.

3.6 Structurele knelpunten

Een aantal van de knelpunten die onderwijsconsulenten tegenkomen bij individuele casuïstiek zijn structureel van aard, zoals de omvangrijke wachtlijsten en een gebrek aan passend onderwijs voor specifieke groepen zorgleerlingen.

In deze paragraaf worden de structurele knelpunten die ten grondslag liggen aan de plaatsingsproblematiek kort genoemd.³²

3.6.1 Wachtlijsten

Onderwijsconsulenten stuiten regelmatig op (lange) wachtlijsten, zowel in het onderwijs als in de (jeugd)zorg. Ook projecten als Herstart kampen in sommige regio's met wachtlijsten. Daar deze problematiek op verschillende niveaus voorkomt, wordt de schoolplaatsing voor sommige leerlingen met een grote zorgbehoefte extra moeilijk. Doorgaans komen zij thuis te zitten.

Binnen het onderwijs worden onderwijsconsulenten vooral geconfronteerd met wachtlijsten bij cluster 4, zowel voor scholen in het SO als voor ambulante begeleiding. Dat REC 4-instellingen in veel gevallen geen ambulante begeleiding (meer) kunnen bieden, wordt veroorzaakt door de enorme groei in cluster 4.³³

Door de lange wachtlijsten bij scholen in het SO voor cluster 4-leerlingen, plaatsen de onderwijsconsulenten relatief meer leerlingen (al dan niet tijdelijk) in het regulier onderwijs of het SBO. Dit is echter niet altijd conform de wens van ouders. Van echte keuzevrijheid voor de ouders is geen sprake als er onvoldoende onderwijsplekken zijn op cluster 4-scholen.

3.6.2 Geen passend onderwijs voor bepaalde groepen leerlingen

De problematiek van de leerlingen die aangemeld worden bij de onderwijsconsulenten voor begeleiding rondom plaatsingsproblemen lijkt complexer te worden. Deze leerlingen, die extra zorg behoeven, vallen vaak tussen wal en schip. Binnen de bestaande onderwijskaders kunnen zelfs scholen in het SO deze leerlingen niet altijd opvangen. De situatie wordt dan nijpend, omdat er vrijwel nooit een 'second best' alternatief is. Het niet kunnen bieden van passend onderwijs, ook door scholen in het SO, heeft diverse oorzaken. Soms hebben deze te maken met huisvestingsproblemen of zijn er onvoldoende aanpassingen en voorzieningen voor gehandicapte leerlingen. Ook speelt mee dat veel scholen aanbodgericht onderwijs bieden, in plaats van vraaggericht. Op dit punt lijkt een cultuuromslag nodig bij scholen en docenten.

Groepen waar onderwijsconsulenten moeilijk onderwijs voor kunnen vinden, zijn onder meer:

- meer- of hoogbegaafde leerlingen met een stoornis in het autisme spectrum;
- leerlingen met een schoolfobie;
- leerlingen met een cluster 3-indicatie (ZML) en ernstige gedragsproblemen (de zogenaamde 'Zmolkers');
- leerlingen met een cluster 4-indicatie en zeer complexe gedragsproblemen;
- kinderen met ernstige verstandelijke beperkingen (IQ lager dan 35) die recht op onderwijs hebben, maar die meer zorg nodig hebben dan het SO kan bieden;
- meervoudig gehandicapte kinderen.

---

³² Zie ook hoofdstuk 5, waarin dieper wordt ingegaan op de projecten van de onderwijsconsulenten+, die zich richten op het oplossen van deze structurele knelpunten.

³³ Voor meer informatie over de groei in cluster 4 wordt verwezen naar het onderzoek van de LCTI.

Onderwijsconsulenten die worden ingeschakeld bij niet-toelating of verwijdering van leerlingen in het SO, stellen regelmatig vast dat er creatieve oplossingen aangedragen moeten worden buiten de gebaande paden, om ook deze leerlingen passend onderwijs te kunnen bieden.

De onderwijsconsulenten zetten zich steeds vaker in om - in samenspraak met (jeugd)zorginstanties - te onderzoeken of voor leerlingen dagbesteding geregeld kan worden tot er een onderwijsplek beschikbaar is. Als blijkt dat voor zorgleerlingen een behandeling of opname in een zorginstelling een hogere prioriteit heeft dan onderwijs, proberen de consulenten deelonderwijs te organiseren.

Een 11-jarige thuiszitter met PDD-NOS en een cluster 4-indicatie heeft eerder onderwijs gevolgd op een school voor SBO. De school heeft hem vanwege te grote gedragsproblemen uiteindelijk verwijderd en doorverwezen naar het SO. Een school voor SO cluster 4 adviseert bij aanmelding echter behandeling. Op het moment waarop de onderwijsconsulent ingeschakeld wordt is nog onduidelijk wanneer die behandeling van start kan gaan. Voor de tussenperiode wensen de ouders dat de jongen onderwijs krijgt. Via de leerplichtambtenaar wordt geregeld dat de jongen geplaatst wordt op het project 'Tussen plek en plaatsing', een tijdelijke onderwijsoplossing in afwachting van plaatsing in de instelling waar de jongen behandeld zal worden.

In hoofdstuk 5 wordt beschreven op welke wijze oc+ projecten ingezet worden om de voornoemde structurele knelpunten projectmatig op te lossen.

4. WERKZAAMHEDEN EN BEVINDINGEN ACTB

4.1 Aard en omvang van de werkzaamheden

4.1.1 Aantal verzoeken om advies

In het schooljaar 2005/'06 heeft de ACTB zeventien verzoeken om advies voorgelegd gekregen van ouders. Hiervan zijn er veertien nieuw (na 1 augustus 2005 ingediend) en drie oud. Deze drie zijn voor 1 augustus 2005 ingediend, maar werden afgerond in het rapportagejaar 2005/'06. Van de zeventien verzoeken heeft de ACTB er veertien in behandeling genomen. Negen zaken zijn inmiddels afgerond en vijf zijn nog in behandeling.

Van de negen beëindigde zaken heeft de ACTB twee zaken afgerond met een advies (zie paragraaf 4.6.3) en er zeven voortijdig gesloten, zonder advies. Deze zeven verzoeken zijn tijdens de adviesprocedure bij de ACTB ingetrokken, omdat partijen alsnog tot overeenstemming zijn gekomen. Dit is mede bereikt door de intensieve begeleiding door onderwijsconsulenten.

De ACTB heeft drie van de zeventien verzoeken niet in behandeling genomen. In een geval betrof het onbevoegdheid van de ACTB, en in twee zaken was de verzoeker niet-ontvankelijk.

Hoewel het aantal verzoeken om een onderwijsconsulent in te zetten in het afgelopen schooljaar sterk gestegen is (zie hoofdstuk 3), heeft deze stijging geen gevolgen gehad voor het aantal adviesaanvragen bij de ACTB.

4.1.2 Klachten betreffende onderwijsconsulenten

Bij de ACTB werden tegen twee onderwijsconsulenten klachten ingediend door ouders/scholen over de handelwijze en/of werkzaamheden. De ACTB heeft daarop gesprekken gearrangeerd tussen de klagers en de betreffende consulenten. In die gesprekken werden de gronden voor de klachten weggenomen. De klachten zijn daarop ingetrokken.

4.1.3 Onbevoegdheid van de ACTB

De ACTB heeft zich ten aanzien van één verzoek onbevoegd verklaard. Het betrof een verzoek om advies over de toelating van een leerling voor wie nog geen indicatie was gesteld. De ACTB is niet bevoegd adviesaanvragen over plaatsing van niet-geïndiceerde leerlingen in behandeling te nemen. De ACTB adviseert alleen over de toelating of over de besteding van het leerlinggebonden budget, van leerlingen die door de CvI toelaatbaar zijn verklaard tot een van de onderwijssoorten in een cluster als bedoeld in artikel 2, vierde lid onder b, c of d van de Wet op de expertisecentra.

4.1.4 Niet-ontvankelijkheid

In twee zaken heeft de ACTB de verzoekers niet-ontvankelijk verklaard wegens gebrek aan belang van de verzoekers bij een advies van de ACTB. De eerste casus betrof een meningsverschil over een handelingsplan. Toen er uiteindelijk toch een handelingsplan tot stand kwam waar beide partijen zich in konden vinden, viel het belang voor de verzoekende partij weg. Het tweede niet-ontvankelijke verzoek was van ouders die een probleem over de inzet van de rugzak van hun kind hadden, toen het kind nog basisonderwijs volgde. Inmiddels functioneerde deze leerling zonder problemen in het regulier voortgezet onderwijs, en daarmee ontbrak ook hier het belang van verzoeker.

4.2 Aard van de verzoeken

Van de veertien adviesaanvragen die de ACTB in behandeling heeft genomen, betreffen negen verzoeken de afwijzing van een toelatingsverzoek en vijf de verwijdering van een geïndiceerde leerling door het bevoegd gezag van een reguliere school.

Bij afwijzing van een geïndiceerde leerling is het bevoegd gezag van een reguliere school verplicht advies te vragen aan de ACTB. In het rapportagejaar 2004/'05 ontving de ACTB één adviesverzoek van een bevoegd gezag van een afwijzende school. De overige adviesaanvragen werden pas door de scholen ingediend nadat de ACTB hen daartoe aanschreef, op basis van de door de ouders verstrekte gegevens.

In het rapportagejaar 2005/'06 werden negen adviesaanvragen over de afwijzing van een toelatingsverzoek gedaan; alle door ouders ingediend. Geen van de betreffende scholen had aan de verplichting voldaan om bij de ACTB advies te vragen over de afwijzing van een geïndiceerde leerling.

Van de totaal zeventien ingediende verzoeken om advies spelen er zeven in het regulier basisonderwijs en tien in het regulier voortgezet onderwijs. Alle ouders hebben voorkeur voor regulier onderwijs.

In vier casussen betreft het thuiszitters; leerlingen die helemaal niet meer of slechts een aantal dagdelen per week naar school gaan. In zeven gevallen is sprake van leerlingen met een cluster 4-indicatie; de overige tien betreffen leerlingen met een cluster 3-indicatie.

Op het totaal aantal van zeventien adviesaanvragen is de verdeling jongens en meisjes respectievelijk dertien en vier.

4.3 Regionale spreiding van de verzoeken

Provincie	Aantal verzoeken
Noord-Holland	4
Gelderland	3
Overijssel	2
Groningen	2
Friesland	1
Utrecht	1
Noord-Brabant	1
Limburg	1
Zuid-Holland	1
Zeeland	1
Totaal	17

4.4 De synergie tussen de werkzaamheden van de ACTB en de onderwijsconsulenten

De samenwerking tussen de ACTB en de onderwijsconsulenten blijkt ook in het rapportagejaar 2005/'06 een vruchtbare te zijn. Alle zaken die de ACTB in behandeling had of nog heeft, zijn via de betrokkenheid van de onderwijsconsulenten aangebracht. De ACTB maakt tijdens de adviesprocedures veelvuldig gebruik van de diensten van de onderwijsconsulenten, bijvoorbeeld voor het inwinnen van aanvullende informatie bij partijen.

Als ogen en oren van de ACTB in het veld, signaleren de onderwijsconsulenten belangrijke (structurele) knelpunten bij plaatsings- en bestedingsproblemen. Ter inventarisatie hiervan belegde de ACTB in juni 2006 een studiedag met de onderwijsconsulenten.

De ACTB kan door deze samenwerking de landelijke problematiek inventariseren, rapporteren en waar mogelijk bijdragen aan een (structurele) oplossing van de knelpunten via het opzetten van onderwijsconsulenten+ projecten.

De ACTB vervult eveneens een belangrijke rol in de aansturing van de onderwijsconsulenten en de onderwijsconsulenten+. De ACTB bewaakt zodoende de uniformiteit en de lijn van de werkzaamheden van de onderwijsconsulenten(+), op basis van de LGF-norm. Dit leidt er ook toe dat ouders en scholen al in een vroeg stadium van hun conflict (via de onderwijsconsulent) bekend raken met de criteria die de ACTB heeft vastgesteld. In veel gevallen draagt dit bij aan een verheldering en een oplossing van het conflict.

Op hun beurt maken de onderwijsconsulenten gebruik van de specifieke (juridische) expertise van de ACTB en van de mogelijkheid om partijen (terug) te verwijzen naar de ACTB als de begeleiding en advisering niet tot een oplossing leiden.

Zoals al in het begin van dit hoofdstuk gemeld, is de inzet van de onderwijsconsulenten bij adviesaanvragen van groot belang. Adviesverzoeken hebben vaak tot gevolg dat scholen de voorgenomen verwijdering of afwijzing intrekken, of gesprekken met ouders over een handelingsplan of toelating (her)openen. Zeven adviesaanvragen werden door partijen weer ingetrokken, omdat men na de adviesaanvraag alsnog - onder intensieve begeleiding door een onderwijsconsulent - tot een oplossing of een aanvaardbaar alternatief kwam. De ACTB-procedure fungeert dan als 'stok achter de deur'.

Ter illustratie hieronder enkele voorbeelden:

Een leerling met een cluster 3-indicatie bezoekt een speciale basisschool en wordt aangemeld bij een school voor praktijkonderwijs. De school voor praktijkonderwijs wijst de leerling af. Er ontstaat een thuiszitsituatie. De ouders schakelen op aanraden van de onderwijsconsulent de ACTB in, maken bezwaar tegen de afwijzing en vragen de ACTB advies. De onderwijsconsulent gaat vervolgens nog in gesprek met de ouders en de twee scholen. Het gesprek heeft tot resultaat dat de leerling nog 1 jaar op de speciale school voor basisonderwijs blijft en daarna mogelijk in het praktijkonderwijs geplaatst kan worden. De ouders trekken daarop de adviesaanvraag bij de ACTB in.

Een leerling met een cluster 4-indicatie wordt aangemeld bij een categoriaal gymnasium. De leerling beschikt over meer dan voldoende intelligentie, maar heeft een gedragsstoornis. De school ontraadt de ouders - gezien de gedragsproblemen – de smalle weg van het categoriaal gymnasium en adviseert hen de leerling bij een brede scholengemeenschap aan te melden vanwege de betere begeleidingsmogelijkheden. Deze brede scholengemeenschap wijst de leerling overigens ook af. De ouders wijzen het categoriaal gymnasium op de wettelijke verplichting om de afwijzing van de geïndiceerde leerling aan de ACTB voor te leggen. De ACTB wordt om advies gevraagd. Kort daarop vinden gesprekken plaats tussen de twee VO-scholen, de ouders en de onderwijsconsulent. Deze gesprekken leiden tot de toelating van de leerling op het gymnasium. Het verzoek aan de ACTB om advies uit te brengen wordt ingetrokken.

4.5 Doorlooptijd

De gemiddelde doorlooptijd van de adviesprocedures van de ACTB in het afgelopen schooljaar was vier maanden. Vertragende factoren waren de complexiteit van de problemen en de onbekendheid van partijen met de ACTB-procedures.

In een aantal gevallen ontstond vertraging doordat de afwijzende scholen in eerste instantie een afwijzingsbesluit niet schriftelijk aan de ouders kenbaar maakten. Ook was niet altijd helder wie er namens het bevoegd gezag optrad (mandaat). De motivering van het besluit ontbrak of was slechts zeer summier.

Het niet voldoen aan de formaliteiten vertraagt de procedures met enkele weken, maar er zitten ook meer fundamentele kanten aan: mandatering en besluitvorming geschieden niet altijd volgens de regels. In een aantal gevallen wordt het afwijzingsbesluit van een geïndiceerde leerling door het (zorg)team op een school genomen. Dit besluit wordt vervolgens mondeling aan de ouders medegedeeld door een teamlid of een leidinggevende van de school. Een enkele keer krijgen de ouders - zeer summier - schriftelijk bericht.

Waar de scholen zich, zoals eerder aangehaald, niet hebben gehouden aan de wettelijke meldingsplicht, lijken ook andere procedures rond de afwijzing niet altijd correct te worden uitgevoerd.

Vragen die zich aandienen zijn:

- Hoe wordt aan ouders kenbaar gemaakt dat tegen een afwijzingsbesluit bezwaar kan worden gemaakt? Veelal ontbreekt een bezwaar- en beroepsclausule en bestaat het risico dat ouders een frustrerende zoektocht beginnen.
- Wat zijn de feitelijke afwijzingsgronden? In een aantal gevallen ontbreekt de onderbouwing van het besluit of is deze te summier.
- Is het besluit om af te wijzen op de juiste wijze tot stand gekomen? Het bevoegd gezag is de besluitvormende instantie. Vaak worden deze bevoegdheden aan iemand in de organisatie gemandateerd. In vijf zaken bleken schoolbesturen de interne bevoegdheidsstructuur niet op orde te hebben, bijvoorbeeld doordat mandatering ontbrak of de regels hieromtrent onbekend waren bij de leidinggevenden en medewerkers. Zo zijn er 'ongedekte' besluiten genomen.

Naar de mening van de ACTB moeten schoolbesturen besluitvormingsprocedures rond LGF-vraagstukken duidelijker vastleggen in directiestatuten en mandateringsregelingen, en moeten zij procedures op schrift stellen over de afhandeling van besluiten over LGF-vraagstukken. Zoals opgenomen in de aanbevelingen in

hoofdstuk 1 wil de ACTB hierbij een actieve rol spelen. Zij zal scholen, ouder- en medezeggenschaporganisaties voorlichten over de wettelijke eisen die gelden voor afwijzingsbesluiten, zoals het schriftelijk melden, het conform de ACTB-criteria motiveren en het kenbaar maken van bezwaar- en beroepsmogelijkheden.

4.6 De adviezen van de ACTB

4.6.1 Toetsingscriteria volgens de LGF

De LGF heeft als doelstelling de emancipatie en integratie van leerlingen met een handicap of stoornis in het regulier (voortgezet) onderwijs te bevorderen, en de ouders van deze kinderen meer vrijheid te bieden bij de keuze tussen regulier of speciaal onderwijs. Met de invoering van een leerlinggebonden financiering (het zogenaamde rugzakje) en de overige maatregelen in de LGF (zoals landelijke indicatiecriteria, REC-vorming, etc.) hebben ouders meer mogelijkheden gekregen om voor hun geïndiceerde kind die school te kiezen, die zij het meest geschikt vinden. Als ouders/verzorgers kiezen voor een reguliere school, dan kan de school het rugzakje besteden aan extra onderwijssteuning en extra onderwijsmiddelen voor het kind. Ouders dienen te worden betrokken bij het handelingsplan, waarin onder meer de besteding van het rugzakje geregeld wordt.

Om de keuzevrijheid daadwerkelijk gestalte te geven zijn in de LGF prikkels opgenomen voor reguliere scholen om zich maximaal in te spannen alvorens zij besluiten een gehandicapte leerling af te wijzen. Ten eerste zijn reguliere scholen verplicht een beleid te ontwikkelen en in het schoolplan en de schoolgids vast te leggen met betrekking tot voorzieningen die zij treffen voor gehandicapte leerlingen. Ten tweede dient een reguliere school in een eventueel afwijzingsbesluit aan te tonen dat zij, ondanks de beschikbaarheid van een rugzakje, niet in staat is kwalitatief goed en voldoende op de geïndiceerde leerling afgestemd onderwijs te bieden. De instelling van de ACTB vormt een derde prikkel. De ACTB is eind 2003 geïnstalleerd met het doel zorg te dragen voor een goede invoering van de LGF. De ACTB voert haar taakstelling uit door in lijn met de LGF-wetgeving criteria vast te stellen die scholen moeten toepassen bij de toelating of verwijdering van leerlingen met een handicap of stoornis en bij de besteding van middelen.³⁴

Op basis van de LGF toetst de ACTB afwijzingsbesluiten van het bevoegd gezag aan de volgende vier criteria:

1. Wat is nodig om de leerling op de school te kunnen laten functioneren, afgestemd op zijn of haar behoeften?
2. Welke middelen staan de school ter beschikking of kunnen via de LGF ter beschikking komen?
3. Wat is mogelijk op basis van deze middelen?
4. Waarom is de school niet in staat - ondanks het kunnen beschikken over deze middelen - de leerling kwalitatief goed onderwijs te bieden, afgestemd op diens behoeften?

Het bevoegd gezag dient de (benodigde) voorzieningen, de beschikbare middelen en de mogelijkheden op basis van deze middelen in haar besluitvorming te betrekken. Voorts dient de besluitvorming gebaseerd te zijn op rapporten van gekwalificeerde deskundigen, die inzicht verschaffen in de (benodigde) voorzieningen en de mogelijkheden van de school om de geïndiceerde leerling op te vangen.

---

³⁴ De LGF-wetgeving kent geen absolute gebods- of verbodsnorm. Er zijn ook geen sancties. Een school mag een leerling weigeren, als zij in voldoende mate heeft aangetoond dat zij niet in staat is kwalitatief goed onderwijs te bieden aan de LGF-leerling (ondanks de inzet van middelen). Hierbij heeft de school de bewijslast.

De ACTB onderzoekt tijdens de adviesprocedure tevens het volgende:

1. Heeft de school een (zorg)beleid voor gehandicapte leerlingen in de schoolgids en/of het schoolplan opgenomen?
2. Voert de school een toelatingsbeleid voor gehandicapte leerlingen, dat in overeenstemming is met de LGF?

De ACTB heeft in de twee adviezen (zie paragraaf 4.6.3), de scholen geadviseerd om het zorgbeleid in de daarvoor bedoelde documenten op te nemen. Bij de overige adviesaanvragen was het zorgbeleid veelal té summier vastgelegd in de betreffende documenten. Onderwijsconsulenten bevestigen, dat zij dit beeld ook zien bij veel van de advies- en bemiddelingsvraagstukken. Op grond van deze signalen constateert de ACTB daarom voorzichtig, dat het zorgbeleid bij veel scholen kennelijk nog in de kinderschoenen staat.

4.6.2 Toetsingscriteria volgens Inrichtingsbesluit WVO

Bij toelating in het voortgezet onderwijs toetst de ACTB het afwijzingsbesluit van het bevoegd gezag aan de toelatingsvoorwaarden (artikel 3 en 4) van het Inrichtingsbesluit WVO. In artikel 3 worden voorwaarden gesteld voor toelating tot het eerste leerjaar VWO, HAVO en VMBO (alle leerwegen).

In artikel 4 worden, in aanvulling op artikel 3, nadere toelatingsvoorwaarden gesteld voor het eerste leerjaar VWO, HAVO en VMBO-t/gemengde leerweg: de beslissing over toelating dient mede gebaseerd te zijn op een onderzoek naar de geschiktheid voor het volgen van onderwijs aan de betreffende onderwijsinstelling. Het onderzoek houdt in, dat het bevoegd gezag zich bij de besluitvorming over de toelating van een leerling de vraag dient te stellen of de betreffende leerling de opleiding kan afsluiten met een diploma.

Artikel 4 van het Inrichtingsbesluit is niet van toepassing als de school uitsluitend VMBO op k en b niveau aanbiedt, of als de school ook hogere niveaus (VMBO- g en t, HAVO en VWO) aanbiedt en een gemeenschappelijk eerste leerjaar kent voor VMBO- k- en b en de overige niveaus.

4.6.3 Uitgebrachte adviezen

De ACTB besliste op twee adviesverzoeken. Eén zaak betrof de toelating van een geïndiceerde leerling in het regulier voortgezet onderwijs, het andere verzoek ging over een verwijderingsprocedure in het regulier basisonderwijs na het niet tot stand komen van een handelingsplan.

4.6.3.a Zaak 1

Betreffende de toelating van een geïndiceerde leerling in het regulier voortgezet onderwijs constateerde de ACTB, dat het bevoegd gezag onvoldoende heeft aangetoond dat het niet in staat is kwalitatief goed onderwijs te bieden dat is afgestemd op de behoeften van de leerling, ondanks het kunnen beschikken over extra middelen. De ACTB oordeelde dat het besluit op basis van de door het bevoegd gezag aangedragen onderbouwing niet in stand kon blijven. De ACTB adviseerde het bevoegd gezag het besluit te herroepen met inachtneming van de LGF-criteria (noodzakelijke voorzieningen, beschikbare middelen, mogelijkheden en motivering). De ACTB adviseerde het bevoegd gezag voorts om het zorgbeleid voor geïndiceerde leerlingen, waaronder de te treffen LGF-voorzieningen, te formuleren in het schoolplan en in de schoolgids.

4.6.3.b Zaak 2

In de tweede zaak speelde een verwijderingsprocedure van een geïndiceerde leerling in het regulier basisonderwijs, na het niet tot stand komen van een handelingsplan. De ACTB concludeerde dat het bevoegd gezag in alle redelijkheid tot het besluit was gekomen om niet langer te proberen met de ouders tot overeenstemming te komen over het opstellen van een handelingsplan. Naar de mening van de ACTB heeft de school de ouders voldoende duidelijk gemaakt hoe de rugzak besteed zou gaan worden, en heeft zij de

ouders voldoende betrokken bij het opstellen van het beoogde handelingsplan. De ACTB nam daarbij in overweging, dat de school en de ouders het na anderhalf jaar van veel gesprekken en uitwisselingen van standpunten niet eens konden worden over het onderwijsaanbod voor de leerling. Het persisteren van de ouders in het standpunt om het vele malen aangepaste handelingsplan niet te ondertekenen had tot gevolg, dat de deskundige ondersteuning door de ambulante begeleiding kwam te vervallen. De school heeft de ouders duidelijk en schriftelijk op de hoogte gebracht van de consequentie van het vervallen van de ambulante begeleiding.

De ACTB oordeelde dat het bevoegd gezag van de school in voldoende mate heeft aangetoond dat het zonder de deskundige ondersteuning van ambulante begeleiding door het REC-3 niet in staat is aan de geïndiceerde leerling kwalitatief goed onderwijs te bieden, afgestemd op diens behoefte. Het bevoegd gezag heeft in redelijkheid besloten de geïndiceerde leerling te verwijderen, een beslissing die zowel in het belang van de leerling als in het belang van de school was.

Ook hier heeft de ACTB het bevoegd gezag aanbevolen het zorgbeleid voor LGF-leerlingen in het schoolplan en de schoolgids vast te leggen conform de vigerende wetgeving.

4.6.4 Algemeen advies over vraaggericht werken

Bij de behandeling van de toelatings- en verwijderingsvraagstukken valt op, dat scholen over het algemeen een aanbodgerichte benadering hanteren in de onderbouwing waarom een kind niet kan worden toegelaten of verwijderd dient te worden. Een voorbeeld:

Een kind met een gemiddeld verstandelijk vermogen en een ernstige motorische handicap wordt afgewezen. In de onderbouwing worden zware accenten gelegd op het niet kunnen deelnemen aan gymnastiek en tekenen, het niet zonder aanpassingen kunnen volgen van de lees- en schrijfflessen, toegankelijkheidsproblemen, verwachte problemen tijdens de pauze en benodigde hulp bij de toiletgang. Mogelijke oplossingen en de daarvoor benodigde middelen worden niet uitgewerkt. Het ontbreekt aan een vraaggerichte houding.

De vraaggerichte kant, waarbij centraal staat wat het kind wél kan en waarbij uitgegaan wordt van de wil om met hulp en ondersteuning tóch onderwijs te kunnen aanbieden, zou een zwaarder accent moeten krijgen. De ACTB adviseert schoolbesturen en scholen om meer vanuit een vraaggericht perspectief te gaan werken. Dit kan zowel voor het kind als voor de schoolorganisatie een verrijking betekenen.

4.7 Andere ACTB activiteiten

In het afgelopen jaar heeft de ACTB naast haar advieswerkzaamheden de volgende activiteiten ontplooid:

- deelname aan zes scholingsbijeenkomsten met de onderwijsconsulenten;
- onderzoek naar samenwerkingsmogelijkheden met het bestuur van de WEC-Raad;
- deelname aan de beurs voor intern begeleiders te Nieuwegein;
- deelname aan de conferentie over 'inclusief onderwijs' in Almere;
- bestuurlijke en bureaucontacten met diverse schoolbesturen, samenwerkingsverbanden, de CG-Raad, het Centrum voor Consultatie en Expertise, MEE, de onderwijsinspectie, de Cfi, het ministerie van OCW, het Meldpunt indicatiestelling, de LCTI en Jeugdzorg Flevoland.

4.7.1 Deelname aan de discussie herijking en invoering van de zorgplicht.

De Minister van OCW heeft bij brief van 30 september 2005 (kenmerk PO/ZO/0539025) een voorstel voor de vernieuwing van de zorgstructuren in het funderend onderwijs aan de Tweede Kamer gezonden. Centraal element is de invoering van de zorgplicht voor schoolbesturen. De uitwerkingsagenda voorziet in een positieversterking van de ouders via de weg van regionale steunpunten, regionale ouderplatforms en een geschillenregeling. Het ministerie heeft een overleg- en ontwikkelstructuur ingericht voor de verdere uitwerking en beproeving van de voorstellen. Deze uitwerking loopt via drie lijnen, te weten de veldlijn, de ouderlijn en de kaderlijn.

De ACTB heeft in de herijkingsdiscussie deelgenomen aan de werkconferenties van de ouderlijn. Onder verantwoordelijkheid van de ouderorganisaties en het ministerie van OCW wordt in deze lijn gezocht naar praktische vormen om de ouderpositie te versterken in aansluiting op de ontwikkelingen die zich lokaal en regionaal voordoen. Aan de door bureau Smets en Hover georganiseerde werkconferenties op 1 december 2005 en 6 april 2006 namen diverse belangengroepen deel, die de voorgelegde scenario's bespraken.

Zonder zich te willen vastleggen op scenariokeuzes, is de ACTB van mening, dat het van belang is om een onafhankelijke onderwijsconsulentfunctie te borgen in de voorgestelde nieuwe zorgstructuur. De onderwijsconsulenten hebben ruime expertise opgebouwd, hebben een eigen netwerk en kunnen vanuit een onafhankelijke vertrouwenspositie ouders/verzorgers adviseren en begeleiden. Men is daarin succesvol gebleken. Onderwijsconsulenten leveren ook een bijdrage aan de oplossing van structurele knelpunten.

De ACTB vindt het belangrijk dat de consulentfunctie zo kort mogelijke lijnen heeft met de advies- en geschillenfunctie zoals die wordt voorzien in de nieuwe zorgstructuur. Door deze lijn kort te houden kunnen veel potentiële geschillen worden opgelost in het voortraject van advies en begeleiding door consulenten.³⁵

4.8 Continuering ACTB/Onderwijsconsulenten

Uit de jaarlijkse rapportages van de ACTB blijkt dat de ACTB en de onderwijsconsulenten een belangrijke bijdrage leveren aan een goede schoolplaatsing van kinderen met een handicap, stoornis of chronische ziekte. Daarom heeft de Minister van OCW de zittingsduur van de ACTB verlengd tot 1 augustus 2009 en de huidige leden herbenoemd.

---

³⁵ Deze zienswijze van de ACTB is opgenomen in het verslag van de werkconferentie van 6 april 2006 'Versterking ouderpositie' (Smets en Hover 2006).

5. WERKZAAMHEDEN EN BEVINDINGEN ONDERWIJSCONSULENTEN+

5.1 Inleiding

In het najaar van 2004 is een start gemaakt met de projecten onderwijsconsulenten+. Aanleiding vormde de regelmatig terugkerende ervaring van onderwijsconsulenten dat aan de individuele plaatsings- en bestedingsvraagstukken van kinderen met een rugzakje (LGF-leerlingen) vaak een structurele problematiek ten grondslag ligt.

Omdat de ACTB ook een bijdrage wil leveren aan de oplossing van structurele problemen rondom de LGF-regeling zijn de zogenaamde onderwijsconsulenten+ (hierna oc+ genoemd) ingesteld. Deze consulenten ondersteunen en faciliteren op projectmatige wijze professionals in onderwijs en zorg bij het opzetten van samenwerkingsprojecten, met als doel een passend en structureel antwoord te vinden voor deze knelpunten.³⁶

De projecten oc+ beogen een betere samenwerking te realiseren binnen het onderwijs, maar ook tussen onderwijs en zorginstellingen. Dit moet er toe leiden dat kinderen met een handicap niet meer tussen wal en schip vallen. Hiermee sluit de ACTB aan bij de wens van de wetgever om vanuit bestaande structuren te komen tot een landelijk sluitende aanpak voor kinderen met LGF-gerelateerde problemen.

Dat de projecten oc+ voorzien in een behoefte mag na een jaar duidelijk zijn: inmiddels zijn negen onderwijsconsulenten+ betrokken bij in totaal vijftien projecten. Drie projecten zijn afgesloten en er liggen drie aanvragen en vier ideeën voor mogelijk nieuwe projecten oc+. In bijlage VI wordt de huidige stand van zaken van de projecten oc+ kort weergegeven.

Om flexibel te kunnen inspelen op nieuwe projecten oc+ is bij de werving van nieuwe onderwijsconsulenten in de zomer van 2006 gezocht naar kandidaten die ook geschikt zijn om als oc+ te werken.

In paragraaf 5.2 wordt kort ingegaan op het onderscheid tussen oc+ projecten en mini-projecten en de wijze waarop onderwijsconsulenten+ gesignaleerde knelpunten kunnen aanpakken. Deze paragraaf wordt afgesloten met een overzicht van de ervaringen die de onderwijsconsulenten+ in de loop van de projecten hebben opgedaan. De bevindingen zijn opgetekend uit de antwoorden van een onder de onderwijsconsulenten+ gehouden enquête in mei 2006.

Paragraaf 5.3 biedt een overzicht van het soort projecten dat uitgevoerd wordt. De aard van de problematiek vormt hierbij het uitgangspunt. In paragraaf 5.4 wordt aandacht besteed aan de resultaten van de projecten, en aan de knelpunten die de onderwijsconsulenten+ bij de uitvoering zijn tegengekomen. Tot slot worden in paragraaf 5.5 op basis van de ervaringen tot nu toe een aantal leereffecten beschreven en aanbevelingen gedaan ten aanzien van de projecten oc+. Deze vormen de afronding van dit hoofdstuk over de oc+ projecten.

---

³⁶ Voor een uitgebreide beschrijving van de doelstelling van de oc+ en mini-projecten, de criteria waaraan oc+ projecten moeten voldoen en de projecten die vanaf eind 2004 gestart zijn, wordt verwezen naar de rapportage 2004/'05 en de website van de Onderwijsconsulenten. Daar is onder meer de aangepaste beleidsnotitie oc+ van januari 2006 ter informatie opgenomen (www.onderwijsconsulenten.nl).

5.2. Oc+ en mini-projecten: de werkwijze van de onderwijsconsulenten+

5.2.1 Onderscheid oc+ projecten en mini-projecten

De projecten oc+ zijn bedoeld om casusoverstijgende problematiek en structurele knelpunten in plaatsings- en bestedingsvraagstukken van LGF-leerlingen op projectmatige wijze aan te pakken. Er wordt zoveel mogelijk aangesloten bij al bestaande initiatieven van instellingen in een regio.

De onderwijsconsulenten+ schrijven een projectvoorstel waarin het probleem, de doelstelling, de samenwerkingsvorm en het plan van aanpak summier toegelicht worden. Na de voorlopige goedkeuring door de ACTB werken de onderwijsconsulenten+ het voorstel verder uit en voegen zij een stappenplan, tijdpad en begroting toe. Na de definitieve goedkeuring door de ACTB is het oc+ project een feit. De projecten vergen, gezien de veelal complexe problematiek, in de regel een behoorlijke tijdsinvestering (gemiddeld één jaar).

Gaandeweg is bij de onderwijsconsulenten de behoefte ontstaan via korte trajecten 'kleine' maar structurele problemen op snelle en efficiënte wijze aan te pakken. Het gaat hier bijvoorbeeld om oplossingen op het gebied van procedures of protocolontwikkeling. Hiervoor zijn de zogenoemde mini-projecten in het leven geroepen. Mini-projecten kunnen ook voortkomen uit een oc+ project; immers, dankzij de daar opgedane kennis en ervaring rond een vraagstuk kunnen de resultaten in korte tijd in een andere regio geïmplementeerd worden.

Mini-projecten onderscheiden zich van oc+ projecten door een kortere tijdsinvestering, een andere procedure voor goedkeuring door de ACTB en een lager budget.

5.2.2 Werkwijze van onderwijsconsulenten+

De initiatieven voor een oc+ of mini-project komen grotendeels voort uit de praktijk van de onderwijsconsulenten. Daarnaast krijgt de ACTB/Onderwijsconsulenten structurele problemen rondom de LGF aangedragen door het ministerie van OCW, een instelling, school of een groep ouders.

Een onderwijsconsulent+ uit de betreffende regio wordt gevraagd te onderzoeken of het voorgestelde onderwerp een oc+ of mini-project kan worden dat voldoet aan de criteria zoals gesteld in de beleidsnotitie Projecten Onderwijsconsulenten+ (zie voetnoot onder paragraaf 5.1).

Ook onderwijsconsulenten+ moeten voldoen aan bepaalde criteria: zij moeten in staat zijn projectmatig te werken, projectvoorstellen te schrijven, begrotingen op te stellen en te rapporteren.

Een onderwijsconsulent+ is vooral aanjager van een oc+ project, een bruggenbouwer tussen de partijen die betrokken zijn bij de problematiek en die de intentie hebben een samenwerkingsproject te starten.

Een onderwijsconsulent+ faciliteert het overleg tussen partijen zonder zelf partij te zijn. Hij of zij draagt er zorg voor dat de partijen na een voorbereidend traject een convenant tekenen waarin de uitvoering van de werkzaamheden, de (financiële) verantwoordelijkheden, de continuïteit en rapportage zijn vastgelegd. Zodra het project geïmplementeerd gaat worden, trekt de onderwijsconsulent+ zich terug en schrijft hij of zij een evaluatieverslag van het proces dat geleid heeft tot het samenwerkingsproject.

5.2.3. *Ervaringen van onderwijsconsulenten+*

In een schriftelijke enquête hebben de negen onderwijsconsulenten+ zich uitgesproken over hun ervaringen met de oc+ projecten ten aanzien van de procedures en werkwijze, hun rol als onderwijsconsulent en hun contacten met het veld. Ook de resultaten en de ondervonden knelpunten zijn aan de orde gekomen in de vragenlijst (zie paragraaf 5.4). Hieronder volgt een weergave van de bevindingen.

Procedures en werkwijze

Inhoudelijk biedt het oc+ beleid mogelijkheden om op structurele wijze knelpunten aan te pakken, respectievelijk ontwikkelingen te stimuleren die anders mogelijk onbelicht zouden worden gelaten. Over het algemeen vinden de onderwijsconsulenten+ dat de werkwijze en procedures goede sturing aan het project geven. Wel merkt een enkeling op, dat het plezierig zou zijn als tussen het moment van indiening van de projectaanvraag en de definitieve besluitvorming daarover een zeer korte periode zou liggen. De goedkeuringsprocedure door de ACTB wordt soms als vertragend ervaren.

De opzet van het projectplan vraagt om een degelijke oriëntatie op de doelgroep, de doelstelling en de criteria en heeft een verhelderende werking bij de participanten in het project. Soms is het benoemen van de doelgroep een probleem, aldus een oc+: 'Uiteindelijk gaat het om de kinderen, maar de doelgroep voor de activiteiten als oc+ zijn leraren, ouders en mensen van zorginstellingen. De verwachting daarbij is, dat de activiteiten met hen een positief effect hebben voor de kinderen.'

Sommige onderwijsconsulenten ervaren de schriftelijke terugkoppeling over het verloop van het project als tijdrovend en geven de voorkeur aan een mondelinge toelichting, bijvoorbeeld gekoppeld aan de scholingsbijeenkomsten voor onderwijsconsulenten die acht keer per jaar plaatsvinden. De bijeenkomsten oc+ zouden niet over de voortgang van de oc+ projecten moeten gaan, maar gebruikt moeten worden voor intervisie, aldus enkele onderwijsconsulenten.

De rol van de onderwijsconsulent+

De onderwijsconsulenten+ hebben verschillende invalshoeken. Zij zien zichzelf als aanjager, initiator of trekker/duwer, met name in de voorfase. Een enkeling voorziet dat hij of zij proces- en productbewaker wordt als de projecten eenmaal draaien. Onderwijsconsulenten+ voelen zich vaak de spil van een project. Sommige consulenten vinden het wel eens moeilijk zich op een gegeven moment terug te trekken. 'Toch is het de kunst om dusdanig als oc+ te werken, dat de projectgroep uiteindelijk zonder mij door kan gaan', aldus een onderwijsconsulent.

Bij het ene project is het nuttig dat de oc+ als onafhankelijk technisch voorzitter van het overleg in een stuurgroep optreedt, terwijl in een ander project de rol van oc+ anders ingevuld moet worden, bijvoorbeeld als procesondersteuner. De onderwijsconsulenten vinden dat die verschillende rollen mogelijk moeten zijn. Het komt ook voor dat een oc+ zijn rol ervaart 'als buitenstaander die nut en noodzaak moet aantonen, terwijl de betrokken partijen achterover leunen.'

Tot slot wordt ervaren dat de kwalificatie 'oc+ project' ook in het werkveld een extra ondersteuning geeft. Het verkrijgt daarmee een zekere status. 'Het onderwijsconsulentschap opent deuren die voor anderen dicht blijven, omdat je als onderwijsconsulent(+) onafhankelijk, neutraal, deskundig en belangenverbindend (gericht op het belang van het kind) bezig bent. Van daaruit kan casusoverstijgend gebouwd en ontwikkeld worden en toegewerkt worden naar afspraken en samenwerking', zo formuleert een onderwijsconsulent zijn roloppvatting.

Contacten met het veld

De onderwijsconsulenten+ hebben met veel verschillende instellingen in meer of mindere mate contact: REC's, scholen voor PO en VO, samenwerkingsverbanden, zorginstellingen, MEE, Steunpunten Autisme, Bureau Jeugdzorg, het CCE, zorgaanbieders, behandelaars, particuliere instituten voor huiswerkbegeleiding, leerplichtambtenaren, etc.

De meeste onderwijsconsulenten+ ervaren grote bereidwilligheid om mee te werken, met name van zorginstellingen, maar de tijd die organisaties er aan willen of kunnen besteden is soms beperkt. Over het algemeen zijn partijen bereid om mee te denken en te overleggen, maar men is soms ook afwachtend. Samenwerken geeft doorgaans weinig problemen, hoogstens op agendatechnisch vlak. 'De betrokken instanties verlenen veelal medewerking, mede door het eigen voordeel dat ze er mogelijk bij hebben. Zij kunnen zich profileren op de markt', aldus een van de onderwijsconsulenten+.

Eén onderwijsconsulent+ ervaart de medewerking van instellingen (scholen) als wisselend. In enkele gevallen is er sprake van concurrentie en moeizame samenwerking en dit werkt in het nadeel van de onderwijsconsulent+.

5.3 Soorten problematiek van de projecten

De oc+ en mini-projecten houden zich met verschillende soorten problematiek bezig. Een aantal projecten richt zich op meerdere doelgroepen tegelijk.³⁷ In deze paragraaf wordt de problematiek en de aanpak van de verschillende projecten beschreven. In bijlage VI staat een overzicht van alle lopende, afgesloten en mogelijk nieuwe oc+ en mini-projecten.

Structurele problemen doen zich op dit moment het meest voor in het onderwijs voor leerlingen met een stoornis in het autistisch spectrum, verder ASS-leerlingen genoemd. In paragraaf 5.3.1 wordt deze problematiek nader toegelicht en wordt beschreven op welke wijze via oc+ projecten structurele oplossingen gezocht worden voor deze ASS-leerlingen.

Een probleem dat eveneens regelmatig voorkomt betreft kinderen met een dermate moeilijk gedrag dat zij niet of slechts met grote moeite te handhaven zijn binnen het onderwijs voor Zeer Moeilijk Lerende Kinderen (cluster 3). Voor deze zogenaamde 'Zmolkers' is een onderwijs/zorgarrangement een mogelijke optie (paragraaf 5.3.2).

Ook aan de problematiek van kinderen met zeer ernstige complexe gedragsproblemen (cluster 4) die tevens andere ernstige (psychiatrische) belemmeringen hebben is een oc+ project gewijd. Deze kinderen redden het niet op school als er geen ondersteuning, begeleiding of behandeling plaatsvindt vanuit de zorg; zij zijn in feite aangewezen op onderwijs/zorgarrangementen (paragraaf 5.3.3).

In de regio Utrecht loopt een oc+ project waarin het probleem van wachtlijsten bij cluster 4, gekoppeld aan onderwijshuisvesting, nader wordt verkend. Het oc+ project onderscheidt zich van de andere projecten door het inventariserende en onderzoekende karakter (paragraaf 5.3.4).

---

³⁷ Voorbeelden hiervan zijn: Nijmegen, waar de oc+ zich zowel op ASS-leerlingen als leerlingen met een schoolfobie richt; Apeldoorn, waar de oc+ zich richt op ZML-kinderen met ASS-problematiek met een IQ tussen respectievelijk 60 en 75 en < 60; en Rotterdam, waar de oc+ zich gaat richten op cluster 4-leerlingen met ernstige gedragsproblemen ten gevolge van psychiatrische problematiek en op verstandelijk gehandicapte kinderen met ernstige gedragsproblemen.

Twee projecten oc+ houden zich bezig met de ontwikkeling van een onderwijsaanbod voor diep verstandelijk beperkte kinderen met een IQ tot 35 en ernstig verstandelijk beperkte kinderen met meervoudige beperkingen. Deze kinderen hebben ook recht op onderwijs, maar hebben meer onderwijs(zorg) nodig dan scholen voor speciaal onderwijs kunnen bieden (paragraaf 5.3.5).

Tot slot loopt er een project oc+ in de regio Nijmegen, waar steeds meer leerlingen weigeren naar school te gaan omdat zij lijden aan een schoolfobie; zij dreigen daardoor thuiszitters te worden. Voor deze doelgroep is een projectvoorstel oc+ ingediend, om samen met betrokken scholen en instellingen tot een plan van aanpak te komen waarbij het tijdig signaleren van schoolweigeraars en het snel handelen centraal staan (paragraaf 5.3.6).

5.3.1 Problematiek van kinderen met ASS

De groep van leerlingen met een stoornis in het autistisch spectrum (ASS-problematiek) is clusteroverstijgend of -overlappend; de kinderen bevinden zich zowel in cluster 2, 3 als 4. De meeste kinderen met ASS (zonder verstandelijke handicap) zijn ingedeeld in cluster 4. ASS-leerlingen kunnen onderscheiden worden in drie groepen: de hoog- en meerbegaafde autistische kinderen, kinderen met het syndroom van Asperger en kinderen met PDD-NOS.³⁸ ASS-leerlingen staan sterk bloot aan gevoelens van stress, angst en onzekerheid en hebben meestal veel moeite zich door hun sociale en communicatieve tekortkomingen staande te houden in het regulier onderwijs.

Het is bekend dat cluster 4 groeit en dat ook het aantal kinderen met ASS-problematiek landelijk toeneemt, waarbij de groei in de regio's onderling verschilt. Zo blijkt uit onderzoeksgegevens (SCO-Kohnstamm 2002), dat in de regio Eindhoven-Kempen 2,5% van de leerlingen te kampen heeft met problemen in het autistisch spectrum (1,7% is ASS gediagnosticeerd en bij 0,8% bestaat het vermoeden van ASS). Dit is aanmerkelijk hoger dan het landelijk gemiddelde van 0,77% (0,37% gediagnosticeerd en 0,48% met een vermoeden) uit het onderzoek van ITS/NVO van 2004. In Zuidoost- en Midden-Brabant zijn dan ook verschillende (mini-)projecten oc+ gestart om deze leerlingen op adequate wijze op te vangen.

Veel ouders van ASS-leerlingen met een hoge intelligentie zijn op zoek naar passend onderwijs voor hun kinderen op HAVO/VWO-niveau. Deze zoektocht in zowel het regulier voortgezet onderwijs (VO) als in het voortgezet speciaal onderwijs (VSO) blijkt niet eenvoudig. Het komt regelmatig voor dat reguliere VO-scholen niet in staat zijn meer- en hoogbegaafde leerlingen met ASS-problematiek adequaat op te vangen en goed onderwijs te bieden, waardoor deze leerlingen thuis komen te zitten. Zij zouden met een indicatie en plaatsing in het cluster 4-onderwijs goed geholpen zijn, ware het niet dat er onvoldoende mogelijkheden zijn in het VSO op HAVO/VWO-niveau.

Vaak wordt een onderwijsconsulent ingeschakeld om te helpen bij het zoeken naar een oplossing. Waar de problematiek in een regio structureel blijkt te zijn, worden dan de mogelijkheden voor het opzetten van een oc+ project onderzocht.

---

³⁸ Hoog- en meerbegaafde autistische kinderen zijn extra kwetsbaar. Zij kunnen, ondanks hun hoge intelligentie, niet voldoen aan de 'normale' maatschappelijke verwachtingen door hun beperkingen op het gebied van communicatie, flexibiliteit en inlevingsvermogen. Kinderen met het Asperger-syndroom worden gekenmerkt door extreme preoccupaties en interesses, motorische onhandigheid en een formele wijze van spreken. Ook zij kunnen vaak niet aan de verwachtingen van hun omgeving voldoen. Kinderen met PDD-NOS kunnen moeilijk generaliseren, waardoor zij dingen die ze in de ene situatie leren, niet kunnen toepassen in de andere situatie. (Bron: Autisme in het basisonderwijs in Zuidoost-Brabant, I.A. van Rijswijk, E. van Schooten, maart 2005.)

Projecten rondom ASS-problematiek

Per juli 2006 zijn elf (mini-)projecten oc+ gewijd aan ASS-problematiek, grotendeels in de regio Brabant (een 'deltaplan'): in Eindhoven-Zuid, Eindhoven-Noord, Helmond, Den Bosch, Tilburg, Kempenland, Valkenswaard en Oss. Er lopen ook projecten in Flevoland, Assen en Nijmegen.

Doelstelling van deze projecten is het ontwikkelen van een onderwijs/zorgarrangement voor meer- en hoogbegaafde leerlingen met ASS-problematiek in de bestaande VO onderwijsstructuur, gericht op het behalen van een eindexamen. Om dit te bereiken worden organisaties en samenwerkingsverbanden ingeschakeld die een bijdrage kunnen leveren aan het gezamenlijk aanpakken en oplossen van de problemen waar deze kinderen op school mee te maken krijgen. Hiermee wordt voorkomen dat deze leerlingen, die in aantal gestaag toenemen, definitief uitvallen en thuis komen te zitten.

Regio Eindhoven

In de regio Eindhoven is in 2004 een werkgroep opgericht met vertegenwoordigers van drie reguliere VO scholen en een VSO-school. De opdracht luidde zorg te dragen voor adequate opvang van leerlingen met ASS-problematiek door intensieve samenwerking. De ACTB besloot een onderwijsconsulent+ in te zetten om inzicht in de problematiek op te doen en een bijdrage te leveren aan het ontwikkelen van de nodige voorzieningen. Inmiddels is één onderwijsconsulent+ betrokken bij acht projecten in deze regio.

Om een ASS-leerling in staat te stellen onderwijs te volgen op een reguliere VO-school zijn aanpassingen in het onderwijs en extra begeleiding nodig. Een belangrijk instrument daarbij is de LGF, ook ruzzakje genoemd.

In Eindhoven zijn drie modellen ontwikkeld voor de gewenste opvang van ASS-leerlingen. In mei 2005 is, met steun van de ACTB/Onderwijsconsulenten, een voorlichtingsbrochure voor scholen uitgegeven waarin de modellen beschreven staan. De modellen zijn:

1. Onderwijs en begeleiding van ASS-leerlingen op een reguliere school in een reguliere klas.
2. Een aparte klas voor ASS-leerlingen die onderwijs volgen op een reguliere VO-school (vaak 'autiklas' genoemd).
3. Een aparte klas voor ASS-leerlingen die alle leerjaren doorlopen op een school voor voortgezet speciaal onderwijs (VSO).

In de regio Eindhoven wordt model 1, regelmatig in combinatie met model 2, in de projecten oc+ uitgewerkt. In Flevoland wordt een vierde model geïntroduceerd: een klas gesitueerd tussen het VO en het VSO. Deze constructie benadrukt de gezamenlijke verantwoordelijkheid van het VO en het VSO en komt tegemoet aan de wens van de minister om verbijzondering van het speciaal onderwijs te voorkomen.

Vereisten bij de projecten oc+, gericht op diplomagericht onderwijs voor ASS-leerlingen

Ervaringen in de regio Eindhoven en in Hoorn³⁹, Flevoland en Assen hebben geleerd dat het essentieel is om alle betrokken partners om de tafel te krijgen. Hoewel het per project kan variëren, is er steeds een kern van scholen en instellingen die meedoen, zoals een samenwerkingsverband VO, REC 4 (maar ook REC 3), de gemeente en het Steunpunt Autisme. Daarnaast kunnen organisaties betrokken zijn als zorginstellingen, CCE, MEE, de leerplichtambtenaar, de Onderwijsinspectie, Bureau Jeugdzorg, de GGZ en de Provincie. De onderwijsconsulent + maakt samen met de belangrijkste partners een projectplan volgens een standaard opzet, waarin zowel taken als verantwoordelijkheden van alle deelnemers vermeld staan.

---

³⁹ Dit betreft een al afgesloten project.

Zodra iedereen zich in het plan kan vinden wordt in de regel een convenant of samenwerkingsovereenkomst opgesteld en door de betrokken partners getekend.

Belangrijke aspecten bij deze projecten zijn:

- De overgang van de basisschool naar het voortgezet onderwijs. Basisscholen bespreken geïndiceerde ASS-leerlingen (met een rugzakje) met de zorgcoördinatoren van de door de ouders en het kind gekozen VO-school. Hier worden ook al afspraken gemaakt over de extra zorg voor de leerling via een auticoach of een mentor+. Nog voor de start van het schooljaar maakt de leerling kennis met de auticoach en krijgt hij of zij een individuele rondleiding door de school.
- EHBV (Eerste Hulp Bij Verzuim). Leerlingen die thuiszitten worden door de mentoren gemeld bij de zorgcoördinator van de school aan de hand van een checklist. De zorgcoördinator ziet er op toe dat er snel wordt ingegrepen, dan wel dat er een stappenplan wordt gemaakt dat moet leiden tot herstel van schoolbezoek.
- Tijdige signalering van leerlingen met wie het niet goed gaat. De zorgcoördinator wordt direct geïnformeerd en deze beslist vervolgens over agendering van de leerling in het onderwijs-zorgteam. Eventuele maatregelen worden besproken met de ouders. Indien meer faciliteiten voor de leerling nodig zijn wordt een besluit genomen over het aanvragen van LGF en/of PGB.
- Extra zorg (volgens model 1) voor de leerlingen wordt als volgt vorm gegeven: elke leerling heeft, indien nodig, een eigen buddy (een medeleerling). Er is één leerkracht (mentor+ of auticoach) aangewezen als aanspreekpunt. Er wordt gewerkt met extra begeleiding vanuit een gespecialiseerde VSO-school. De auticoaches houden niet alleen intern contact met leraren en de zorgcoördinator, maar ook met de ouders en de hulpverlenende instellingen die een bijdrage leveren. Er wordt gewerkt met handelingsplannen met zowel aandacht voor onderwijs als voor zorg (met name training van sociale vaardigheden). Aan het docententeam dat verantwoordelijk is voor het onderwijs aan de klas met een ASS-leerling wordt voorlichting gegeven in de vorm van een cursus over autisme en het omgaan met ASS-leerlingen in de klas. (Ieder jaar een cursus voor nieuwe docenten.) Er bestaat een mogelijkheid om met een PGB deel te nemen aan huiswerkbegeleiding, verzorgd door externe organisaties.
- Opvang in autiklassen HAVO/VWO+ (volgens model 2) met het perspectief om uiteindelijk weer in reguliere groepen (alle of een deel van de) lessen te kunnen volgen. Inhoudelijk is een autiklas altijd een onderdeel van een reguliere VO-school. Financieel kan er voor worden gekozen om de leerlingen in te schrijven bij de reguliere school (model 2), dan wel de VSO-school (model 3). De VSO-school vangt de leerling op in crisissituaties.
- Er is opvang van 9 tot 5 uur (dus inclusief huiswerkbegeleiding door externe instellingen).
- Leerlingen worden opgevangen in een VSO-school (volgens model 3). De VSO-school werkt samen met een reguliere VO-school door middel van detachering van vakdocenten uit het reguliere VO-onderwijs. Leerlingen worden voorbereid op het schoolexamen van de betreffende VO-school, dan wel op het behalen van certificaten HAVO/VWO (staatsexamen). Zo mogelijk is er opvang van 8 tot 5 uur (organisatie van huiswerkbegeleiding op school).

5.3.2 *Problematiek van ZML-leerlingen met ernstige gedragsproblemen ('Zmolkers')*

De term 'Zmolkers' is geen officiële benaming, maar wordt vaak gebruikt om de groep van kinderen aan te duiden die zowel tot de ZMLK- als de ZMOK-categorie gerekend kunnen worden. Zij vallen in de overlapping van cluster 3 en cluster 4. Het intelligentieniveau van deze kinderen ligt tussen de 55 en 80 (LVG-doelgroep⁴⁰) en de gedragsproblemen zijn dusdanig, dat de onderwijsparticipatie wordt belemmerd door de grote begeleidingsbehoefte.

ZML heeft als bovengrens een IQ van 70. Voor een cluster 3-beschikking voor een leerling met een IQ tussen de 60 en 70 moet er ook een bijkomende stoornis zijn vastgesteld (dat is in dit geval een gedragsstoornis).

Als de intelligentiegrens onder de 60 ligt is de afweging voor ZMOK (cluster 4) niet mogelijk. Bij ernstige bijkomende gedragsproblemen en een IQ lager dan 30 kan men overwegen een ZML/MG-indicatie⁴¹ aan te vragen. Bij (zeer) ernstige gedragsproblemen en een IQ tussen de 30 en 60 is er geen ZML/MG-indicatie mogelijk volgens de indicatiecriteria en moet in de (zeer) grote begeleidingsbehoefte worden voorzien door de AWBZ.

Cluster 4 heeft volgens de criteria geen ondergrens, maar vaak houden de cluster 4-scholen de boot af als het gaat om een kind met een IQ onder de 70. Dit is legitiem, want artikel 11 van de Regeling indicatiecriteria LGF bepaalt immers, dat in geval van 'samenloop van enkelvoudige criteria' een leerling die zowel toelaatbaar is tot het ZMLK-onderwijs als tot cluster 4, een cluster 3-indicatie krijgt. Cluster 4-scholen hebben vaak geen aanbod voor leerlingen met een licht verstandelijke beperking. Zij vinden meestal dat ZMLK-scholen deze kinderen beter kunnen begeleiden. Ook de onderwijsinspectie gaat er van uit, dat bij meervoudige problematiek de opvang in eerste instantie binnen cluster 3 geregeld moet worden, tenzij aantoonbaar is dat de gedragsstoornis de primaire stoornis is, en ook van grote invloed is op het functioneren van de leerling op didactisch en cognitief gebied.

Het probleem is meestal, dat de ZMLK-scholen wat niveau betreft deze leerlingen wel kunnen opnemen, maar dat de leerlingen door ernstige gedragsproblemen niet hanteerbaar zijn binnen dit schooltype. Cluster 3 verwijst dan vaak door naar cluster 4, omdat daar de expertise aanwezig is om met deze gedragsproblematische leerlingen om te gaan. Het feit dat er met deze leerlingen (vaak) heen en weer geschoven wordt (of in het slechtste geval: dat iedereen de handen er van af trekt en naar elkaar wijst) maakt het nodig dat cluster 3 en cluster 4 een afgestemd aanbod voor deze groep leerlingen creëren.

Uit onderzoek van het NIZW⁴² is gebleken, dat het aantal thuiszitters met een licht verstandelijke beperking en gedragsproblemen op de totale groep thuiszitters groot is. Ook de onderwijsconsulenten worden regelmatig geconfronteerd met deze groep thuiszittende leerlingen die in het (speciaal) onderwijs niet terecht kunnen, omdat niet voorzien kan worden in hun begeleidingsbehoefte. Op dit moment werken twee onderwijsconsulenten+ aan een projectmatige aanpak om een structurele oplossing voor deze doelgroep te realiseren.

---

⁴⁰ LVG: Licht verstandelijk gehandicapten. Zie ook de lijst met afkortingen in bijlage VII.

⁴¹ MG: Meervoudig gehandicapten.

⁴² Bron: Thuiszitters in beeld, een onderzoek naar leerplichtige kinderen met een licht verstandelijke handicap en gedragsproblemen die tijdelijk geen onderwijs volgen, D. Radema, P. van der Steenhoven en D. van Veen, NIZW, Utrecht, 2003.

Project Apeldoorn

In Apeldoorn is vorig jaar een project gestart voor kinderen die vanwege hun complexe en vaak meervoudige problematiek niet meer leerbaar en/of te handhaven zijn in het speciaal onderwijs, en voor wie thuiszitten dreigt. Het gaat hier vooral om de groep kinderen met een IQ tussen de 50 en 75 en een autisme spectrum stoornis, eventueel met bijkomende (psychiatrische) problematiek of een ernstige vorm van epilepsie⁴³. Door het tot stand brengen van een onderwijs/zorgarrangement voor deze leerlingen wordt de kans groter dat ze langer opgevangen kunnen worden in het speciaal onderwijs, of na een tijdelijke opvang buiten het onderwijs weer terug kunnen keren naar het speciaal onderwijs.

Belangrijke aspecten bij dit project zijn:

- De afbakening van de doelgroep.
- De opstelling van criteria waaraan de begeleidingsvorm van de doelgroep moet voldoen.
- Aansluiting bij initiatieven van het REC voor deze doelgroep.
- Een programmatische aanpak met voor elk kind een individueel handelingsplan.
- Overleg met CvI en CIZ over de indicatiestelling.
- Een bijdrage in de ondersteuningskosten en een onderzoek naar subsidievormen vanuit de participerende partijen om deze begeleiding structureel in te bedden.

Aan de definitieve plaatsing van leerlingen in een onderwijs/zorgarrangement gaat een voorlichtingsronde aan ouders/verzorgers van mogelijke kandidaten vooraf. Leerlingen komen in aanmerking als via de intakeprocedure is vastgesteld dat zij voldoen aan de criteria voor plaatsing. In overleg met ouders/verzorgers worden zaken vastgelegd als de invulling van het dagprogramma, een handelingsplan met daarin de frequentie en duur van deelname aan het onderwijsleerprogramma, de mate van ondersteunende begeleiding en de wijze waarop de extra ondersteuning zal worden gefinancierd.

In de loop van het project zijn contacten gelegd met verschillende zorgaanbieders en andere instellingen, zoals het REC, MEE, CCE, LNA, CIZ en CvI cluster 3 en 4. Vertegenwoordigers hiervan participeren in een stuurgroep; hun samenwerking, taken en verantwoordelijkheden zijn vastgelegd in een convenant. Hierdoor wordt het incidentele karakter van de samenwerking structureel, en dat geeft houvast bij het volgen van de procedures.

Project Rotterdam

De REC's Rijndrecht en De Nachtegaal en het RMPI hebben het voortouw genomen om in de regio Rotterdam na de zomer van 2006 een project te starten om voor 'Zmolkers' een onderwijs/zorgarrangement tot stand te brengen. Meestal hebben deze leerlingen met een zeer grote zorgbehoefte al een cluster 3- of cluster 4-indicatie en/of een jeugdzorg- of CIZ/AWBZ-indicatie. De plaatsings- of toelatingsproblemen vereisen nader onderzoek naar de leerbaarheid en zorgbehoefte van de leerlingen. Met de resultaten uit dit onderzoek kan een verantwoord advies worden uitgebracht aan de ouders over passend onderwijs in combinatie met het zorgaanbod.

---

⁴³ Het project richt zich ook nog op een andere doelgroep, namelijk zeer laag functionerende kinderen met ASS-problematiek die nu geen gebruik maken van het onderwijs of dreigen uit het onderwijs in het zorgcircuit terecht te komen. Voor deze kinderen is geen passend onderwijs voorhanden. Zie paragraaf 5.3.5 voor een nadere beschrijving.

In 2004 heeft het platform 'Voor elkaar' van ouders in de Rotterdamse regio het initiatief genomen voor de ontwikkeling van een leerbaarheidsonderzoek bij kinderen met een zeer grote zorgbehoefte.⁴⁴ Een dergelijk onderzoek met handelingsgerichte diagnostiek geeft inzicht in de condities en mogelijkheden van onderwijs en zorg voor deze kinderen. Op basis van deze informatie kan een onderwijs/zorgarrangement op maat worden samengesteld.

Inmiddels is het leerbaarheidsonderzoek uitgevoerd bij elf leerlingen met een cluster 4-indicatie. Het doel van dit oc+ project is na te gaan of de adviezen van het leerbaarheidsonderzoek voor de onderzochte categorie leerlingen in de praktijk ook werken.

Daarnaast wordt onderzocht in hoeverre het gedachtegoed van het leerbaarheidsonderzoek ook van toepassing kan zijn op andere categorieën leerlingen, bijvoorbeeld de 'Zmolkers'. Dit houdt in, dat er een methodiek ontwikkeld wordt voor leerlingen met een cluster 3- of 4-indicatie die stagneren in hun onderwijsontwikkeling. Vanwege de stagnatie zitten veel van deze leerlingen thuis of volgen zij slechts een beperkt aantal uren onderwijs per week.

Uiteindelijk moet het project, in samenwerking met de regionale zorgaanbieders, resulteren in een werkwijze die leidt tot afstemming tussen leerbaarheid (handelingsgerichte diagnostiek) en het realiseren van een schoolplaatsing/zorgaanbod of bemiddeling voor een zorgbehandeling.

5.3.3 *Problematiek van kinderen met zeer ernstige gedragsproblemen (cluster 4) en tevens andere ernstige belemmeringen*

Het cluster 4-onderwijs kent een categorie kinderen met dusdanig ernstige complexe gedragsproblemen, dat zij het niet redden op school als er geen ondersteuning, begeleiding of behandeling plaatsvindt vanuit de zorg. Deze kinderen vertonen vaak externaliserend gedrag, zijn snel gefrustreerd en hebben moeite met regels en het reguleren van hun eigen gedrag. Het gaat om kinderen en jongeren die door hun grote zorgbehoefte beperkingen ondervinden bij het leren en daardoor aangewezen zijn op onderwijs/zorgarrangementen. Met deze arrangementen kan onderwijsparticipatie mogelijk worden, al blijkt voltijds onderwijs meestal geen haalbare kaart.

Regio Friesland

Dit project komt voort uit een initiatief van een onderwijsconsulent in Friesland, die in toenemende mate te maken kreeg met plaatsingsproblemen van deze groep kinderen. In 2004 heeft hij een projectplan ontwikkeld om deze jongeren een zodanig vraaggericht aanbod te doen, dat zij het weer aantrekkelijk vinden om een 'school' te bezoeken of zich in te zetten voor (betaalde) arbeid of een andere zinvolle dagbesteding. Doelstelling was een geïntegreerd onderwijs/zorgprogramma te bieden in een 'werkplaatsachtige' omgeving. Hierbij stond een programma voor ogen van twaalf uur per dag, met relatief korte vakantieperiodes. De dagen zouden worden gevuld met theoretisch en praktisch onderwijs, training van sociale en praktische vaardigheden, training van de beroepshouding, vrijetijdsbesteding, zorg en hulpverlening. Belangrijkste partners waren het REC Noord-Nederland in Groningen en de Stichting Jeugdhulp Friesland te Leeuwarden. Er werd ruimte geregeld, een programma ontwikkeld, personeel aangenomen, en de methodiek en materiële voorwaarden werden beschreven in een zogenaamd 'business plan'. Uiteindelijk is het project in de koelkast gezet als gevolg van een interne bestuurscrisis bij RENN4 en een directiewisseling bij de Stichting Jeugdhulp. Hiermee is een aanzienlijke groep kinderen gedupeerd geraakt. Zie ook bijlage VI.

---

⁴⁴ De ontwikkeling van het leerbaarheidsonderzoek is uitgevoerd door Drs. Hedy van Loon van Azario; het onderzoek is te verkrijgen bij Platform Voor elkaar (www.stichting-voorelkaar.nl).

Regio Rotterdam

In de regio Rotterdam wordt voor leerlingen in cluster 3 of 4 met zeer ernstige gedragsproblemen die tevens andere ernstige belemmeringen hebben (zie paragraaf 5.3.2. over 'Zmolkers'), een onderwijs/zorgarrangement op maat tot stand gebracht, op basis van een analyse van de leerbaarheid van de leerlingen. Uitgangspunt is, dat veel leerlingen met ernstige leerbaarheidsproblemen in hun ontwikkeling stagneren door regulatieproblemen. Deze regulatieproblemen kunnen worden onderverdeeld in fasen van ontwikkeling. Inmiddels zijn elf leerlingen met een cluster 4-indicatie volgens het 'leerbaarheidsonderzoek' onderzocht. Zie ook paragraaf 5.3.2 onder project Rotterdam.

Op basis van dit onderzoek wordt duidelijk welk aanbod vanuit cluster 4 en/of cluster 3 nodig is met welke ondersteuning vanuit de zorg. Naast het opdoen van meer ervaring met het leerbaarheidsonderzoek voor een bredere doelgroep (wellicht ook cluster 3) zal tijdens het project worden onderzocht in hoeverre de adviezen voor de onderzochte categorie leerlingen tot een onderwijs- en zorgaanbod in de praktijk kunnen leiden.

5.3.4 Wachtlijstproblematiek bij cluster 4-scholen in relatie tot onderwijshuisvesting

Onderwijsconsulenten in de provincie Utrecht ervaren al geruime tijd, dat cluster 4-scholen de vraag naar speciaal onderwijs niet meer aankunnen. Steeds meer leerlingen komen daardoor op een wachtlijst terecht. De onderwijsconsulenten in andere regio's melden overigens eenzelfde tendens.

In oktober 2005 is in de provincie Utrecht een oc+ project gestart rond deze wachtlijstproblematiek in het speciaal onderwijs cluster 4.

Uit onderzoek van de Inspectie van het Onderwijs⁴⁵ blijkt dat in januari 2005 landelijk gezien 603 leerlingen met een cluster 4-indicatie wachtten op plaatsing in deze schoolsoort. Een inventarisatie van de Landelijke Vereniging Cluster 4 (LVC4) maakt duidelijk, dat op 1 augustus 2006 er voor 1267 leerlingen geen plaats op een cluster 4-school zal zijn. In een persbericht schetst de LVC4 op 28 juni 2006 dan ook een verontrustend beeld: 'Steeds meer leerlingen worden doorverwezen naar cluster 4-onderwijs, het speciaal onderwijs voor leerlingen met ernstige gedragsstoornissen of een psychiatrische problematiek. Berekeningen wijzen uit dat het aantal cluster 4-leerlingen op 1 augustus 2006 met tweeduizend zal toenemen. Dat betekent een groei van 7% ten opzichte van het huidige schooljaar. De jarenlange exponentiële groei van het aantal leerlingen eist nu zijn tol. De scholen kampen met een tekort aan geld, personeel en leslokalen.'

Het oc+ project in Utrecht richt zich op de onderwijshuisvesting als mogelijke oorzaak van de wachtlijsten bij cluster 4-scholen. Deze scholen zijn vaak kleinschalig; zij kunnen niet met grote groepen werken gezien de problematiek van de leerlingen. REC's blijken onvoldoende te kunnen inspelen op een toenemende en veranderende vraag, omdat kleinere (maar ook grotere) gemeenten niet tijdig voldoende middelen beschikbaar kunnen of willen stellen.

Uit de inventarisatie van de LVC4 komt naar voren, dat het komende jaar een tekort verwacht wordt van 243 leslokalen. Dit jaar is er al een tekort van 211 lokalen, vorig jaar was dat 139 lokalen.

Het oc+ project richt zich op het onderzoeken van mogelijkheden om via regie van de onderwijshuisvesting door gemeenten, Provincie of door het REC (of een combinatie hiervan) tot een oplossing te komen van de wachtlijstproblematiek. Zo zou de Provincie Utrecht (33 gemeenten) wellicht een regiefunctie kunnen vervullen bij het verzamelen van leerlingprognoses in het totale PO, VO en SO in de provincie, en bij de evenwichtige spreiding van leerlingen en scholen in het gebied.

---

⁴⁵ Wachtlijsten speciaal en voortgezet speciaal onderwijs 2005: peildatum 16 januari 2005, Rapportnummer 2005-12.

Een andere optie is het REC de regie te laten voeren, met het centrale beheer over de wachtlijsten, meer taken en verantwoordelijkheden richting gemeenten en schoolbesturen en meer zeggenschap bij de planning en aanvraag van (tijdelijke) onderwijshuisvesting. De derde mogelijkheid is dat de gemeenten een regiefunctie op zich nemen; zij zijn immers sinds 1997 verantwoordelijk voor de onderwijshuisvesting.

De onderwijsconsulent+ heeft tot nu toe vooral inventariserende werkzaamheden verricht. Er zijn oriënterende gesprekken gevoerd met REC 4.4, de Provincie Utrecht en de gemeente Utrecht. Vervolgens zijn er vragenlijsten gestuurd naar de 33 gemeenten in de provincie Utrecht en naar de 11 scholen van REC 4.4. Ook zijn de directeuren van de betrokken scholen geïnterviewd.

Alle verkregen informatie wordt op dit moment geanalyseerd en beschreven. In september zijn (vervolg)gesprekken gepland met zes geselecteerde gemeenten en met de Provincie Utrecht en de directeur van REC 4.4. Wellicht wordt in november 2006 nog een rondetafelgesprek gevoerd met enkele scholen, gemeenten, het REC en de Provincie om te kijken of er een oplossingsstrategie is. Over de resultaten en aanbevelingen wordt in december 2006 gerapporteerd aan de ACTB.

Uit de oriënterende en inventariserende fase is inmiddels duidelijk geworden dat onderwijshuisvesting wel degelijk een rol speelt bij de wachtlijstproblematiek in Utrecht. Scholen vermoeden dat de wachtlijsten met ingang van het nieuwe schooljaar opgelost zouden kunnen zijn als er op de hoofdlocatie of op een andere geschikte plaats direct lokalen bijkomen.

Veel scholen hebben verbouwings- en/of uitbreidingsplannen op de hoofdlocatie en/of zijn bezig met het aanvragen van nevenvestigingen. Daartoe worden gesprekken gevoerd met gemeenten. De aanvraagprocedures kosten tijd en bieden niet eerder dan over twee jaar oplossingen, terwijl de groei en de capaciteitstekorten zich nu aandienen en er dus ook nu lokalen en leraren beschikbaar zouden moeten zijn. Bovendien geeft de financieringsystematiek pas recht op lokalen in het schooljaar volgend op de teldatum van 1 oktober of, bij een groeischool, 1 januari. Ook de nieuwe aanvullende extra financiering van OCW voor personeel op groeischolen wordt als onvoldoende gezien om snel het hoofd te kunnen bieden aan de wachtlijsten.

Bijkomend probleem is, dat er door de onderwijsvernieuwingen steeds meer *praktijklokalen* nodig zijn. Deze worden toegekend op basis van het totaal aantal leerlingen van de school. Dat is ongunstig bij nevenvestigingen, want dat zou betekenen dat leerlingen steeds vervoerd moeten worden naar de hoofdvestiging waar het praktijklokaal staat.

In het speciaal onderwijs cluster 4 bieden twee leegstaande lokalen in een andere school zelden of nooit een oplossing. Gezien de problematiek van de leerlingen, de voorzieningen die voor de veiligheid van belang zijn en de wens dat leerkrachten elkaar in crisissituaties kunnen ondersteunen, wordt een concentratie van minimaal drie groepen per locatie nodig geacht.

Inwonen bij andere scholen wordt niet als ideaal gezien door de andere school, leerlingen en ouders; soms vindt men het zelfs maatschappelijk onwenselijk. Ervaring leert dat ouders van een SBO niet blij zijn met inwonende 'Zmokers'⁴⁶, omdat hun kinderen dan te veel met de 'Zmokers' geassocieerd worden.

---

⁴⁶ De term 'Zmokers' verwijst naar leerlingen van een ZMOK-school

Daar waar hulpklasjes voor cluster 2 en 3 wel mogelijk zijn, is dat voor cluster 4 dus problematisch. Het verklaart mede waarom er voor ongeveer dezelfde basispopulatie (provincie Utrecht) veel meer (kleinere) vestigingen in cluster 4 zijn dan in cluster 2 en 3. Er zijn vijf scholen in cluster 2 en twaalf in cluster 3. Het begrip nevenvestiging is wel bekend, maar heeft niet dezelfde omvang als in cluster 4, waar negen scholen in totaal over 28 locaties verdeeld zijn. Een groot aantal scholen heeft vestigingen in meerdere gemeenten.

Deze bevindingen sluiten deels aan bij de inventarisatie van de LVC4, die ook pleit voor een ander bekostigingssysteem door het ministerie van OCW. De LVC4 stelt, dat 'de scholen op dit moment niet meer in staat zijn om deze investeringen te doen. Voor het komende jaar zouden de cluster 4-scholen naar schatting 5,6 miljoen euro moeten opbrengen om leerkrachten en lesmateriaal te kunnen betalen voor leerlingen die zich tijdens het schooljaar aanmelden. De minister erkent het probleem en nu voor de tweede keer is zij bereid directe bekostiging te willen realiseren echter voor de groei boven 15%. Voor veel schoolbesturen, die vorig schooljaar de groei uit eigen middelen hebben bekostigd, is dit niet meer op te brengen. Dit financieringsprobleem kan opgelost worden als het ministerie overstapt op een ander bekostigingssysteem en nieuwe leerlingen direct financiert.'

5.3.5 *Problematiek van kinderen met een diep verstandelijke beperking (IQ < 20) en van ernstig verstandelijk beperkte kinderen met meervoudige beperkingen (IQ tussen 20 en 35)*

Elk kind heeft recht op onderwijs én op een optimale, ononderbroken ontwikkeling, ongeacht welke vorm van extra zorg of ondersteuning daarbij nodig is. Aan elk kind, ongeacht de handicap, moet een passend en geïntegreerd onderwijs/zorgarrangement geboden worden dat aansluit op de vragen en behoeften van het kind (maatgericht).

De hierboven genoemde categorie kinderen heeft ook recht op onderwijs, maar omdat het gaat om diep verstandelijk beperkte kinderen (vaak met ASS-problematiek) en ernstig verstandelijk beperkte kinderen met meervoudige beperkingen, heeft deze groep meer onderwijs(zorg) nodig dan scholen voor speciaal onderwijs kunnen bieden. Deze kinderen zijn niet in staat gebruik te maken van het reguliere onderwijsaanbod van cluster 3-scholen. Zij hebben grote behoefte aan veiligheid, een voorspelbare omgeving, lijfsgebonden dan wel fysieke zorg en multidisciplinaire begeleiding en ondersteuning vanuit zorg en onderwijs.

Kinderen uit deze groep zijn vaak verstoken van onderwijs, zoals ook de onderwijsconsulenten in hun werk ondervinden. Samenwerking tussen en afstemming op elkaar van onderwijs en zorg loopt niet altijd goed als gevolg van de complexiteit van wet- en regelgeving, en door een zeer divers en soms verkokerd aanbod. Nu en dan is een duwtje nodig om de samenwerking op gang te krijgen om bijvoorbeeld een specifiek onderwijs/zorgarrangement tot stand te brengen.

Op dit moment zijn er twee oc+ projecten, in Apeldoorn⁴⁷ en in Groningen, gericht op de hier beschreven groep kinderen. De doelstelling van de oc+ projecten is om deze leerlingen meer kans te geven door het tot stand brengen van een onderwijs/zorgarrangement.

---

⁴⁷ Dit project richt zich ook op de doelgroep 'Zmolkers', zie paragraaf 5.3.2.

Project Apeldoorn

Voor een beschrijving van de doelstelling en werkwijze ten aanzien van de 'Zmolkers' wordt verwezen naar paragraaf 5.3.2.

De in deze paragraaf (5.3.5) beschreven kinderen onderscheiden zich van de 'Zmolkers' door het feit dat ze zeer laag functioneren (een IQ < 35). In deze categorie verschuift de onderwijscomponent naar de zorgcomponent, dat wil zeggen dat het aandeel zorg toeneemt naarmate het niveau lager is. Deze kinderen hebben meestal geen cluster 3-indicatie omdat er geen passend onderwijs voorhanden is. Zij verblijven permanent in een zorginstelling, of wonen thuis en gaan naar een dagopvang voor jongeren met een matige tot ernstige verstandelijke beperking. In Apeldoorn is die opvang een afdeling van een KDC. Het onderwijs/zorgarrangement voor deze kinderen zal inhouden, dat zij beperkt onderwijs krijgen als aanvulling op het dagprogramma. Een 'normale' schoolsetting is voor hen niet mogelijk. Het lesprogramma zal aangepast moeten worden en zal niet volledig kunnen voldoen aan het toezichtskader zoals dat door de Inspectie van het Onderwijs is opgesteld. Daarover is gesproken met de Inspectie.

Bij een laag niveau zal het onderwijs vooral gericht zijn op zelfstandigheid, taakgerichtheid, aandacht kunnen richten en instructiegevoeligheid. Naarmate het niveau hoger is zullen schoolse, cognitieve vaardigheden meer aan bod komen, zoals begrippenkennis, lijfgebonden zelfredzaamheid (eten, drinken, toiletgebruik, aan- en uitkleden), motoriek (zowel fijne als grove), vergroting van de sociale vaardigheden (deelname aan een groep of kring), hulp vragen, etc. Weer een niveau hoger zal er aandacht kunnen zijn voor (technisch en begrijpend) lezen, rekenen, spelling, spreekvaardigheid, wereldoriëntatie en praktische vaardigheden, zoals het omgaan met materiaal, gereedschap en apparatuur.

Bij de doelgroep van het oc+ project zal de meeste nadruk liggen op hetgeen beschreven staat bij het lage niveau.

In alle gevallen zal het onderwijs op maat moeten zijn, afhankelijk van de mogelijkheden van het kind, en veel meer vraaggericht dan aanbodgericht. Op alle niveaus zal er ook veel aandacht zijn voor de gedragscomponent, omdat dat vaak een extra reden is dat er geen gebruik van het onderwijs kan worden gemaakt. Omgevingsfactoren worden dan extra belangrijk.

In de regio zijn geen projecten waar aansluiting bij kan plaatsvinden. Het is dan ook de bedoeling een structureel aanbod voor deze kinderen te realiseren, waarbij men niet afhankelijk is van tijdelijke geldstromen.

Omdat het in dit oc+ project zowel om thuiswonende als permanent elders wonende leerlingen gaat, wordt geprobeerd met alle partijen tot een goed op elkaar afgestemd aanbod te komen, waarbinnen een leerling eventueel van aanbod kan veranderen als dat in zijn of haar belang zou zijn. Inmiddels is er overleg met alle betrokkenen, waarbij men streeft naar een goede verdeling van mogelijkheden. Het gewenste dagprogramma wordt bijvoorbeeld op de ene locatie vormgegeven, terwijl voor therapie, pedagogische ondersteuning, time out, naschoolse opvang of buitenactiviteiten andere locaties of gebouwen worden benut.

Project Groningen

In het voorjaar van 2006 is een projectvoorstel gedaan voor het opzetten van een pilot c.q. 'proeftuin' voor een (subregionaal) Centrum voor Onderwijs Dagbegeleiding en Gezinsondersteuning (CODG) in Groningen. Het doel is een passende en dekkende combinatie van lokaal onderwijs en zorg aan te bieden aan kinderen en jongeren van 0-20 jaar met een verstandelijke en/of meervoudige beperking (waaronder wellicht ook langdurig zieken), en ondersteuning te geven aan de met hen verbonden gezinnen.

De kinderen onderscheiden zich als volgt:

- zij hebben overwegend AWBZ-zorg nodig, maar kunnen met een aangepast programma, dagindeling en therapeutische ondersteuning enig onderwijs volgen;
- zij volgen overwegend onderwijs en ontvangen enige AWBZ-zorg of andere vormen van begeleiding;
- zij hebben geen of zeer weinig zorgaanpakken en volgen nagenoeg uitsluitend speciaal onderwijs;
- zij kunnen op geen enkele wijze profiteren van samenwerking met het onderwijs en ontvangen daarom uitsluitend dagbegeleiding.

Uit alle bovengenoemde groepen zijn in deze pilot in totaal 25, wegens hun verstandelijke beperking (vaak in combinatie met gedragsproblemen) moeilijk plaatsbare kinderen betrokken.

Het CODG is een inhoudelijk formeel geregeld samenwerkingsverband van een voorziening voor speciaal onderwijs en een organisatie voor dagbegeleiding (KDC), gebaseerd op afspraken en een gedeelde verantwoordelijkheid voor het realiseren van optimale ontwikkelingsmogelijkheden voor de leerlingen. Op grond van een gemeenschappelijk digitaal cliëntendossier vindt multidisciplinair overleg plaats. Er wordt een integraal onderwijs-, dagbehandelings- en gezinsbegeleidingsplan opgesteld en uitgevoerd.

Uitgangspunten zijn de cliëntvraag, het diagnostisch advies, het onderwijs/zorgaanbod en de optimale ontwikkeling van het kind of de jongere.

Het voornemen bestaat een 'fysiek bureau' in te richten van waaruit een cliëntondersteuner van begin tot eind de regie en coördinatie van het traject voert, in goed overleg met de ouders en het kind of de jongere.

Ook ligt het in de bedoeling binnen het bestaande KDC een groep kinderen te formeren die onderwijs zal krijgen, en binnen het speciaal onderwijs aan een groep kinderen de vereiste zorg aan te bieden. In het verlengde hiervan worden de onderwijs/zorgarrangementen beschreven.

Via multidisciplinair overleg worden de in de onderwijs/zorggroep geplaatste kinderen gevolgd; waar nodig of gewenst worden hulpverleners van buiten het centrum ingeschakeld, die het kind en/of het gezin kunnen ondersteunen. Er wordt gewerkt vanuit het principe: één kind, één plan.

De ervaringen met dit proefproject zullen geëvalueerd en beschreven worden met de bedoeling de subregionale CODG-voorzieningen structureel in te bedden in het Groningse veld van onderwijs en zorg.

Communicatie met de ouders

Om de betrokkenheid van de ouders te bevorderen zal in beide projecten zoveel mogelijk, maar in ieder geval regelmatig tekst en uitleg gegeven worden op ouderavonden en binnen de organen waar ouders deel van uitmaken. Ook zal in nieuwsbulletins voor ouders gerapporteerd worden over de stand van zaken en de vorderingen. Een en ander maakt deel uit van het plan van aanpak.

5.3.6 Problematiek van kinderen met een schoolfobie

Regelmatig worden onderwijsconsulenten geconfronteerd met kinderen die hardnekkig weigeren naar school te gaan. In de literatuur⁴⁸ wordt dit verschijnsel afwisselend als schoolfobie en schoolweigeren beschreven.

Bij schoolfobie staat de angst voor en de vermijding van alles wat met school te maken heeft centraal. De definitie van schoolweigeren is wat ruimer: het kind ervaart ernstige problemen bij het bezoeken van de school en ernstige emotionele opwindning of lichamelijke klachten bij het vooruitzicht naar school te gaan. De kinderen blijven thuis met medeweten van de ouders. Belangrijke antisociale gedragsstoornissen als stelen, liegen en vandalisme zijn afwezig. Vaak overheersen lichamelijke klachten zoals hoofdpijn, buikpijn, misselijkheid en braken en kan het kind niet aangeven waarom het angstig is. De gevolgen van een schoolfobie kunnen vrij ernstig zijn: het kind krijgt een leerachterstand, raakt in een sociaal isolement en kan depressief worden. Oorzaken van schoolfobie of schoolweigeren kunnen samenhangen met gezinsfactoren, met angstklachten als scheidingsangst, sociale angst en faalangst of met een gebrek aan zelfvertrouwen.

Project Nijmegen en Arnhem

In de regio Arnhem en Nijmegen zijn tien leerlingen bekend die als gevolg van een schoolfobie al geruime tijd 'ziek' thuiszitten. Het gaat om jongeren in de leeftijd van 12 tot 18 jaar, die geen onderwijs en/of een vorm van een zinvolle dagbesteding volgen. Het niet volgen van onderwijs is direct gerelateerd aan een psychiatrische stoornis. Zij staan op een wachtlijst of zijn in afwachting van een intake bij een psychiatrische kliniek voor dagbehandeling of een kliniek voor jeugdpsychiatrie. De jongeren willen niet naar een school voor speciaal onderwijs, omdat ze niet kunnen functioneren en/of zich niet thuisvoelen in de bij het speciaal onderwijs beschikbare klassen of in de totale schoolambiance, tenzij het voor een beperkte periode noodzakelijk is. Het betreft in het algemeen leerlingen op VMBO-, HAVO- of VWO-niveau die wel een schooldiploma willen behalen.

Voor deze doelgroep is een projectvoorstel oc+ ingediend om samen met betrokken scholen en instellingen tot een plan van aanpak te komen. Centraal daarbij staan het tijdig signaleren van schoolweigerers en het snel handelen. De sleutel van het succes ligt bij de mentoren. Zij moeten geen genoegen nemen met ziekmeldingen van leerlingen, maar actief nagaan waarom een leerling 'ziek' thuiszit.

Het is de bedoeling deze leerlingen in een kleinschalige onderwijsopzet te plaatsen, waarin opvang plaatsvindt in een kleine groep gedurende enkele dagdelen, met perspectief op een volledige schoolweek. Er wordt gewerkt aan de hand van een handelingsplan per leerling, met een mentor en met docenten die begrip hebben voor de problemen van de leerlingen en daarover ook contact onderhouden met de ouders en de bij de leerlingen betrokken hulpverlener(s).

De opvang moet plaatsvinden in een ruimte die voldoet aan de volgende criteria: een rustige omgeving, een veilige uitstraling en een huiskamersfeer. Dit dient gerealiseerd te worden bij een reguliere VO-school met VMBO-, HAVO- en VWO-afdelingen. Dit is een essentieel punt, omdat de leerlingen een schooldiploma wensen te halen, en omdat zij zich zo kunnen ontwikkelen en perspectief kunnen houden op het weer functioneren in een reguliere groep van de school.

---

⁴⁸ Bron: 'Systeembenadering bij schoolweigeren', Martin van Geffen, Hub Engelen; in: *Systeemtherapie*, nummer 4, jaargang 16, december 2004.

5.4 Resultaten en knelpunten

Inmiddels zijn er, sinds de start van de oc+ projecten in november 2004, bijna twee jaar voorbij. Het aantal oc+ projecten is toegenomen en er is een beter beeld ontstaan van de resultaten en knelpunten. In de volgende paragraaf wordt aandacht besteed aan de (te verwachten) resultaten tot nu toe van afgesloten en nog lopende projecten. In paragraaf 5.4.2 worden de knelpunten beschreven, gebaseerd op de praktijk en op de uitkomsten van een enquête onder de onderwijsconsulenten+ in mei 2006.

5.4.1 Resultaten oc+ projecten

Aan de basis van een oc+ project ligt een projectvoorstel waarin de doelstelling, de doelgroep en de aanpak is neergelegd. In de doelstelling staat verwoord wat het project concreet moet opleveren.⁴⁹ Een algemene doelstelling voor de oc+ projecten is, dat zij een meerwaarde moeten hebben voor de kinderen waar het om gaat. Aan potentiële thuiszitters bijvoorbeeld moet een project meer kansen bieden om binnen het onderwijs (of een combinatie van onderwijs en zorg) opgevangen te kunnen blijven worden.

Naast concrete resultaten zijn er vaak ook indirecte positieve effecten: zo leren onderwijs- en zorginstellingen elkaar beter kennen, wordt samenwerking meer vanzelfsprekend en wordt de drempel om elkaar te raadplegen verlaagd.

Uit de vragenlijsten die de onderwijsconsulenten+ hebben ingevuld blijkt, dat zij zelf vinden dat het oc+ beleid inhoudelijk mogelijkheden biedt om op structurele wijze knelpunten aan te pakken en ontwikkelingen te stimuleren die anders wellicht onbelicht zouden worden gelaten.

Een overzicht van de resultaten

- In de regio Eindhoven lopen 8 (mini-)projecten oc+. In het algemeen zijn de activiteiten van de onderwijsconsulent+ in deze regio er op gericht dat
  - er minder ASS-leerlingen naar het (V)SO gaan, waardoor de druk op die (V)SO-scholen verminderd wordt;
  - deze kinderen op verantwoorde wijze in het regulier onderwijs worden opgevangen.

Het korte termijn resultaat is de ontwikkeling van brochures en documenten die nodig zijn om concrete activiteiten te realiseren. (De brochures worden inmiddels ook elders in het land gebruikt.) Voorbeelden zijn:

- een brochure van de werkgroep Korenaer (mei 2005) met de drie mogelijke modellen om ASS-leerlingen op te vangen in het VO. De brochure is breed verspreid;
- een discussiedocument met voorbeelden van werkwijzen voor het opzetten van een autiklas. Diverse scholen hebben hierom gevraagd;
- een model c.q. opzet voor drie ouderavonden voor ouders met zorgleerlingen in groep 8 in de aanloop naar de overgang naar een nieuwe school. Deze opzet kunnen ouders ook elders gebruiken;
- een notitie over het samenwerkingsproject in Valkenswaard van basisscholen, het speciale basisonderwijs, een SO-school en hulpverlenende instellingen om ASS-leerlingen op te vangen in het regulier basisonderwijs en speciaal basisonderwijs. De opzet wordt aan andere locaties ter beschikking gesteld en kan naar de plaatselijke situatie worden vertaald.

⁴⁹ Voor ASS-leerlingen is dat bijvoorbeeld de mogelijkheid om diplomagericht onderwijs te volgen. Voor de 'Zmolkers' gaat het er om onderwijs/zorgarrangementen tot stand te brengen waardoor de kinderen niet verstoken zijn van onderwijs. Dit geldt ook voor kinderen met een diep verstandelijke beperking (vaak met ASS-problematiek) en met een ernstige verstandelijke en meervoudige beperking. Voor hen moet een passend en geïntegreerd onderwijs/zorgarrangement geboden worden dat aansluit op de vragen en behoeften van het kind (maatgericht).

Op langere termijn, na ruim een jaar, zijn er ook concrete resultaten in de regio Eindhoven:

- een verbetering van de opvang van cluster 4-leerlingen, met name ASS-leerlingen, in het regulier onderwijs. De verbetering is te danken aan een gedegen voorbereiding van de overgang van basis naar VO-scholen, voorlichting en scholing van leraren, uitbreiding van de zorgstructuur met contactpersonen voor de leerlingen en het inzetten van buddy's. Er zijn minder verwijzingen naar het (V)SO;
  - de oprichting van een middelbare-schoolklas voor autisten in Eindhoven, de eerste in Nederland, in het nieuwe schooljaar 2006/'07. Deze autiklas is inhoudelijk gekoppeld aan een reguliere VO-school. Het is de bedoeling dat deze klas van tien leerlingen uiteindelijk in het reguliere onderwijs instroomt. In het schooljaar 2007/'08 hoopt men met nog twee klassen te kunnen starten. Voor dit doel is een checklist ontworpen waarin alle aanpassingen zijn opgenomen, zoals de scholing van het personeel op het gebied van ASS, de wijze van omgaan met de leerlingen, de contacten met de ouders, het werken in kleine groepjes, aandacht voor de ontwikkeling van sociale vaardigheden, de mogelijkheid tot huiswerkbegeleiding op school (vanuit het PGB), etc.;
  - de start van een eerste en een tweede klas HAVO/VMBO met twaalf cluster 4-leerlingen op een reguliere VO-school in Tilburg, in het schooljaar 2006/'07. Deze klassen worden bekostigd via rugzakgeld en een bijdrage van het samenwerkingsverband. Beide groepen zitten vol;
  - vergroting van de samenwerking tussen samenwerkingsverbanden PO en VO met de scholen en verbanden in het speciaal onderwijs (ontschotting).
-
- In Hoorn is na een projectfase van ruim acht maanden in oktober 2005 gestart met de opvang van twee groepen van zeven à acht ASS-leerlingen met een cluster 4-indicatie op een locatie bij het gebouw van een VSO-school. Er wordt een adequate combinatie van voortgezet onderwijs en zorg tot stand gebracht met het uitzicht op het behalen van een diploma VO. Het project heeft geleid tot een samenwerkingsverband tussen regulier VO, VSO en diverse zorgaanbieders. De onderwijsconsulent+ heeft een evaluatieverslag geschreven over het project.
  - De oc+ projecten in de regio Eindhoven en in Hoorn hebben tot samenwerkingsverbanden geleid tussen onderwijs- en zorginstellingen die ook daadwerkelijk zijn vastgelegd in convenanten.
  - Uiteindelijk is het de bedoeling, dat de evaluatieverslagen van de verschillende projecten rondom de ASS-problematiek gebundeld worden tot één blauwdruk die elders in het land gebruikt kan worden om soortgelijke projecten te starten. In deze blauwdruk, waarvoor een standaard is ontwikkeld, wordt de aanpak en werkwijze beschreven. Een checklist dient als leidraad.
  - Onderwijsconsulenten+ ervaren dat publiciteit over initiatieven door veel ouders wordt gezien als een steun in de rug; het geeft ze het gevoel er niet alleen voor te staan. Een groep ouders in Oss bijvoorbeeld, heeft de krachten gebundeld waardoor er inmiddels 25 aanmeldingen zijn van leerlingen om deel te nemen aan een specifieke onderwijsvoorziening voor ASS-leerlingen.

- Oc+ projecten leiden tot duidelijkheid en een grotere bewustwording van de problemen bij de betrokken scholen of instellingen, en bieden perspectief om door samenwerking oplossingen te bereiken. Dit gebeurt vaak gaandeweg het project, voordat er concrete resultaten tot stand gebracht zijn. Zo is er bij het project in de regio Rotterdam enerzijds duidelijkheid voor de leerlingen (en hun ouders) over leerbaarheid en zorgbehoefte, en anderzijds duidelijkheid over een onderwijs-/zorgplek voor de betreffende leerlingen. Voor de REC's en de scholen betekent dit inzicht in een werkwijze om de leerbaarheid/zorgbehoefte van leerlingen met een zeer grote zorgbehoefte in kaart te brengen en het onderwijsaanbod daar op af te stemmen. De REC's zetten hun rol duidelijker op de kaart richting scholen, ouders en leerlingen, en scholen bereiden zich voor op de zorgplicht en op de noodzakelijke samenwerking daarbij met andere scholen binnen het REC.
- Het oc+ project in de provincie Utrecht zal in december 2006 een rapport opleveren over de mogelijke oorzaken van de wachtlijstproblematiek in die regio en de rol van onderwijshuisvesting daarin. Aangegeven zal worden in hoeverre besparing op leerlingenvervoer (kosten-/batenanalyse) een rol kan spelen bij de oplossing van de problematiek, welke 'good practices' elders in het land tot oplossingen hebben geleid, en welke alternatieven gemeenten en scholen zien.

5.4.2 Knelpunten oc+ projecten

De onderwijsconsulenten+ ondervinden bij de uitvoering van de projecten ook knelpunten. De praktijk blijkt regelmatig weerbarstig te zijn en niet onder te brengen in een nauwkeurig beschreven projectplan. Enkele knelpunten die in de vorige rapportage gesignaleerd zijn, spelen ook dit jaar een rol.

- Vastgesteld wordt, dat het uitvoeren van de projecten oc+ nog steeds een intensief en tijdrovend proces is, waarbij de onderwijsconsulenten+ afhankelijk zijn van de bereidheid tot samenwerking van de deelnemende partners. Door allerlei oorzaken, waaronder verschil in de visies van partijen, een interne bestuurscrisis, ziekte of de zomervakantieperiode, treedt er nogal eens vertraging op. Daardoor wordt het tijdspad overschreden en loopt de realisatie van een project soms enkele maanden uit. De planning blijkt dikwijls te optimistisch; in de praktijk verlopen processen langzamer dan gepland, zeker als er grotere organisaties bij betrokken zijn. Gevolg is dan bijstelling van de planning.
- De financiering van de projecten is een knelpunt waar de onderwijsconsulenten+ regelmatig mee geconfronteerd worden. Het gaat onder meer om structurele financiering van personeel of huisvesting, of om een incidentele financiering van bijvoorbeeld de aankleding van een gebouw of de aanschaf van pc's. De aanloopkosten van een project, zoals training en coaching van personeel, kunnen eveneens een probleem vormen, net als de voorfinanciering als gevolg van de gehanteerde teldatum. Het komt voor dat deelnemende partijen zelf geen middelen hebben om te investeren, of een financiële bijdrage verwachten van de ACTB.
Bij het opzetten van een onderwijs/zorgarrangement, waarbij zorg en onderwijs geïntegreerd worden, krijgen de onderwijsconsulenten+ te maken met verschillende financieringssystemen. De organisatie en verantwoording ervan kunnen voor de nodige problemen zorgen.
Toch weten de onderwijsconsulenten in een aantal gevallen via creatieve oplossingen onverwachte financieringsbronnen aan te boren.
- Onderwijsconsulenten+ die zich met projecten rondom ASS-leerlingen bezighouden valt in hun gesprekken met scholen voor voortgezet onderwijs steeds op, dat voor leerlingen die op hun school zijn vastgelopen en die tussen wal en schip dreigen te vallen, veelal geen aanvragen voor een indicatie zijn

ingediend. Ouders en scholen blijken niet van deze mogelijkheid op de hoogte te zijn. Hierdoor kunnen de scholen niet over de middelen van de leerlinggebonden financiering (LGF) beschikken, die nodig zijn om deze leerlingen de extra benodigde zorg te kunnen bieden. Het gaat in het voortgezet onderwijs om een rugzak van totaal €5.577,= (inclusief de middelen voor ambulante begeleiding) per leerling. Scholen laten deze middelen dus ongebruikt liggen.

Een hiermee samenhangend probleem is, dat er verschillende trajecten zijn voor indicatiestelling in het onderwijs en in de zorg. Dit werkt vertragend en is lastig voor ouders, omdat de wijze waarop informatie aangeleverd moet worden verschilt, terwijl de inhoud vaak overlapping vertoont.

- Onderwijsconsulenten+ voelen zich af en toe beperkt door de kaders van de regelgeving waarbinnen zij moeten blijven. Zij vinden dat er bij een pilot van bestaande regelgeving afgeweken zou moeten kunnen worden. Voorbeelden zijn: meer ruimte voor deeltijdonderwijs en daaraan gekoppeld deeltijdbekostiging, en meer mogelijkheden om zorggelden (PGB) en onderwijsgelden te combineren, zodat een kind niet eerst uitgeschreven moet worden uit het onderwijs om voldoende zorggelden te kunnen krijgen. Een en ander vergt nadere afstemming tussen OCW en VWS.
- Onbekendheid met het aanbod van onderwijs en zorg van instellingen, en geringe kennis van instellingen en organisaties onderling, is er vaak de oorzaak van dat de beginfase van een project tijdrovend is. Een gebrek aan regie en onvoldoende aansturing en bewaking kan tot gevolg hebben dat het pilotproject verzandt in goede bedoelingen, zonder expliciete doelstellingen te bereiken.
- Allerlei veranderingen tijdens de projectfase kunnen er toe leiden dat een project uiteindelijk niet start of uitgesteld moet worden. Het HAVOplus-project, een initiatief van ouders waar oorspronkelijk zeker 30 kinderen aan zouden gaan deelnemen (twee klassen van 15 kinderen) is een voorbeeld hiervan. In mei 2006 waren er totaal 7 kinderen aangemeld, terwijl de ondergrens op 15 leerlingen was gesteld. Voor de oorzaak van het geringe aantal aanmeldingen worden verschillende verklaringen gegeven: te weinig en onduidelijke voorlichting over het initiatief, geen geschikte locatie (een te grote school die voor kinderen met concentratieproblemen te onrustig is), een te beperkte doelgroep, nog geen rugzak voor een aantal kinderen omdat de problemen nog niet zo evident zijn, etc. Deze teleurstellende situatie heeft er toe geleid, dat er binnen de stuurgroep tussen de ouders en de overige stuurgroepleden een ernstig meningsverschil is ontstaan en partijen uit elkaar zijn gegaan. Er zal geanalyseerd worden wat de precieze oorzaken zijn van het lage aantal aanmeldingen. De stuurgroep bekijkt nu welke stappen er gezet moeten worden om alsnog te starten of anders, na een gedegen bijstelling van het project, volgend jaar van start te gaan.

5.5 Leereffecten bij het opzetten van oc+ projecten

Sinds de start eind 2004 zijn enkele oc+ projecten inmiddels afgerond en bevindt een aantal andere zich in een gevorderd stadium (zie voor een overzicht van alle oc+ projecten bijlage VI). Het aantal oc+ projecten neemt gestaag toe.

Zoals bekend groeit het aantal ingeschreven leerlingen in cluster 4 structureel en deze trend is ook waarneembaar binnen de oc+ projecten: een groot deel van de projecten richt zich op cluster 4-leerlingen met ASS-problematiek. Zo kan in Brabant gesproken worden van een 'deltaplan', waar in verschillende gemeenten samenwerkingsprojecten gestart zijn om meer- en hoogbegaafde kinderen met ASS-

problematiek in het regulier voortgezet onderwijs een plaats te geven. Hier kunnen deze leerlingen door samenwerking van het VO en het VSO op verantwoorde wijze diplomagericht onderwijs ontvangen. De aanpak op basis van oc+ projecten blijkt hier effectief te zijn.

De onderwijsconsulenten+ hebben ondertussen een aanzienlijke ervaring opgebouwd met projectmatig werken. Op basis van de ervaringen zijn de volgende aanbevelingen naar voren gekomen:

- Alvorens met een project te beginnen, moet er een integraal projectplan met externe partijen liggen. In het plan moet duidelijk het volgende vastgelegd zijn: de organisatie van het project (wie heeft de leiding), de doelen en de beoogde resultaten, de planning, de beschikbare middelen en de gevoerde PR. Het moet volstrekt helder zijn wie waar verantwoordelijk voor is en wie de opdrachtgever is.
- Het is aan te bevelen alle partners vóór de start van een project een intentieverklaring te laten tekenen, waarin de financiering van het project, het aanbod, de wijze van communicatie, de projectstructuur, de samenwerking met de ouders, afspraken rondom indicatiestelling, etc. geregeld zijn. Daarbij is het raadzaam om in een samenwerkingsovereenkomst niet te veel zaken, financieel en materieel, vooruit te schuiven. Gebeurt dat wel, dan kan dat in een later stadium het commitment van de partijen nadelig beïnvloeden.
- Van belang is om niet in zee te gaan met partijen die intern in een organisatiecrisis verkeren. In tegenstelling tot wat soms wordt gedacht, is het goed te beseffen dat de werkvloer soms meer veranderingsgezind is dan het management.
- Om efficiënt te kunnen werken is het belangrijk dat de projectgroep uit hooguit vier of vijf deskundige mensen bestaat die ook gemandateerd zijn om beslissingen te nemen.
- Een van de onderwijsconsulenten+ adviseert om alle partijen die bij een project betrokken zijn, via een nieuwsbrief regelmatig op de hoogte te houden van de ontwikkelingen. Een nieuwsbrief kan zowel voor de projectleden en betrokkenen als voor geïnteresseerde buitenstaanders dienen als informatief communicatiemiddel; bovendien draagt het bij aan de PR van het project.
- In het kader van de tijdsplanning is het van belang de werkgroepleden aan hun afspraken te houden om op tijd de opdrachten uit te voeren.
- Onderwijsconsulenten+ hebben het gevoel dat ze af en toe beperkt worden door de kaders van de regelgeving. Zij zouden graag wat meer speelruimte krijgen bij pilots om de problemen die zij tijdens het projectmatig werken tegenkomen, met meer creativiteit op te kunnen lossen. Als voorbeelden worden genoemd: meer ruimte voor deeltijdonderwijs en daaraan gekoppeld deeltijdbekostiging, en meer mogelijkheden om zorggeld (PGB) en onderwijsgelden te combineren, zodat een kind niet eerst uitgeschreven moet worden uit het onderwijs om voldoende zorggeld te kunnen krijgen. Dat betekent ook, dat er een betere afstemming moet komen tussen de ministeries van OCW en VWS, aldus een aantal onderwijsconsulenten+.
- Het is belangrijk om de PR rondom de oc+ projecten goed aan te pakken, zodat deze wijze van werken steeds meer onder de aandacht gebracht wordt in het veld. Een van de onderwijsconsulenten+ stelt voor de ontwikkelingen en resultaten van de projecten kort op de website te vermelden.

- Bundeling van krachten, zoals aansluiting bij gelijksoortige initiatieven in het land (bijvoorbeeld de projecten van het Landelijk Netwerk Autisme), en bereidheid tot samenwerking zullen op den duur effectief zijn om de structurele problematiek rondom de LGF-kinderen aan te pakken.
- Uit de enquête onder de onderwijsconsulenten+ blijkt, dat zij uiteenlopende invalshoeken hebben en verschillende werkwijzen hanteren. Het verdient aanbeveling door scholing en gerichte intervisie de taakopvattingen en werkwijzen van onderwijsconsulenten+ meer te stroomlijnen en op elkaar af te stemmen.

BIJLAGE I   Cijfermatige gegevens werkzaamheden onderwijsconsulenten⁵⁰

Tabel 1: voorkeur van ouders voor type onderwijs

Bij aanmelding is de voorkeur van ouders voor een type onderwijs voor hun kind als volgt geregistreerd:

Voorkeur ouders	Totaal	%
Geen specifieke voorkeur	181	33%
Regulier onderwijs	225	41%
Speciaal onderwijs	147	26%
Eindtotaal	553	100%

Van 300 van de 322 zaken die in het schooljaar 2005/06 tot een oplossing waren gebracht, zijn de volgende gegevens bekend over de schoolplaatsing ten opzichte van de wens van de ouders:

In 76 gevallen waarbij de ouders de voorkeur hadden voor speciaal onderwijs, zijn 58 leerlingen geplaatst in speciaal onderwijs en 18 leerlingen in het regulier onderwijs.

Van de 114 casussen waarbij de ouders de voorkeur hadden voor regulier onderwijs, zijn 87 leerlingen geplaatst in het regulier onderwijs, 20 in het speciaal onderwijs en is voor 7 leerlingen een andere oplossing gevonden (namelijk: uithuisplaatsing, werk-leertraject, volwassenenonderwijs, hulp van RIAGG, Project Op de Rails. Voor één leerling is geen oplossing gevonden; de casus is overgedragen aan de ACTB.)

Bij aanmelding hebben 110 ouders geen specifieke voorkeur uitgesproken; 56 leerlingen zijn geplaatst in het speciaal onderwijs en 33 leerlingen in het regulier onderwijs. Voor 21 leerlingen is een andere oplossing gevonden (namelijk: terugkeer naar land van herkomst, thuisonderwijs, Centrum voor Creatief Leren (CCL), Educatiegroep, KJP-observatie, onderwijs/zorgarrangement, instituuttherapie en -onderwijs, vervoer, huiskamerproject, werk-leertraject, uithuisplaatsing, bemiddeling en dagbesteding/activerende begeleiding).

Van de 553 casussen zijn er nog 231 in behandeling. Hiervan kan dus nog niet bepaald worden of plaatsing naar de voorkeur van de ouders heeft plaatsgevonden.

Tabel 2: adviesverzoeken naar reden

De redenen van aanmelders om een onderwijsconsulent in te schakelen zijn als volgt:

Reden	Totaal	%
Handelingsplan/bestedingsprobleem	95	17%
Plaatsingsprobleem	365	66%
REC/CvI	5	1%
Verwijdering/schorsing	70	12%
Anders ⁵¹	18	4%
Eindtotaal	553	100%

⁵⁰ Afwijkingen in de percentages zijn mogelijk door afrondingsverschillen.

⁵¹ De categorie 'anders' omvat problemen met motivatie, vervoer of de communicatie tussen ouders en school, gezinsproblemen, schoolverzuim, thuisonderwijsverlenging en verwijdering van een observatiecentrum.

Tabel 3: schoolsituatie

Op het moment van aanmelding voor advies en begeleiding door een onderwijsconsulent was de verdeling naar thuiszitters en naar leerlingen in het regulier en speciaal onderwijs als volgt:

	Regulier	%	SO	%	Totaal	%
Schoolgaand	220	65%	118	55%	338	61%
Thuiszitter	120	35%	95	45%	215	39%
Eindtotaal	340	100%	213	100%	553	100%

Tabel 4: plaatsingsproblemen: regulier/speciaal onderwijs

Waar de aanvraag om bemiddeling een *plaatsings*probleem betreft (en dus niet een van de andere redenen zoals genoemd in tabel 2), speelt dat in de meeste gevallen in het regulier onderwijs:

Soort onderwijs	Aantal	%
Regulier onderwijs	196	54%
Speciaal onderwijs	169	46%
Totaal	365	100%

Tabel 5: geslacht en leeftijd en spreiding naar VO/VSO en PO

De leeftijd en het geslacht van de leerlingen voor wie advies en begeleiding door een onderwijsconsulent is aangevraagd, zijn weergegeven in onderstaande tabel, naar schooltype.

Schooltype	Geboortejaar	Geslacht				Totaal	
		M	%	V	%		%
VO/VSO	1985		0%	2	100%	2	
	1986	1	33%	2	67%	3	
	1987	3	75%	1	25%	4	
	1988	3	75%	1	25%	4	
	1989	15	65%	8	35%	23	
	1990	42	78%	12	22%	54	
	1991	56	73%	21	27%	77	
Subtotaal		120	72%	47	28%	167	30%
Overgang naar VO/VSO							
	1992	71	82%	16	18%	87	
	1993	79	85%	14	15%	93	
Subtotaal		150	83%	30	17%	180	33%
PO							
	1994	34	72%	13	28%	47	
	1995	28	90%	3	10%	31	
	1996	30	83%	6	17%	36	
	1997	27	79%	7	21%	34	
	1998	25	89%	3	11%	28	
	1999	18	86%	3	14%	21	
	2000	3	100%		0%	3	
	2001	1	50%	1	50%	2	
	2002	4	100%		0%	4	
Subtotaal		170	83%	36	17%	206	37%
Eindtotaal		440	80%	113	20%	553	100%

Tabel 6: spreiding per regio

De onderstaande tabel brengt de indeling naar regio van de zaken van de onderwijsconsulenten in beeld:

<i>Regio</i>	<i>Clusterindicatie</i>										
	Geen cluster	%	1	%	2	%	3	%	4	%	Totaal
Noord (Groningen, Friesland en Drenthe)	11	11%	0%	1	1%	20	20%	70	69%	102	
Oost (Overijssel en Gelderland)	9	11%	0%	1	1%	16	20%	55	68%	81	
West (Noord-Holland en Zuid-Holland)	14	8%	2	1%	6	3%	40	22%	124	67%	186
Midden (Utrecht en Flevoland)	10	17%	1	2%	2	3%	10	17%	37	62%	60
Zuid (Zeeland, Noord-Brabant en Limburg)	22	18%	0%	4	3%	13	10%	85	69%	124	
Eindtotaal	66	12%	3	1%	14	3%	99	18%	371	67%	553

Tabel 7: clusterbepalende stoornis/handicap naar geslacht

<i>Stoornis</i>	<i>Jongen</i>	<i>%</i>	<i>Meisje</i>	<i>%</i>	<i>Totaal</i>
ADD	4	67%	2	33%	6
ADHD	39	93%	3	7%	42
Angststoornis	2	33%	4	67%	6
ASS	147	84%	28	16%	175
Concentratieproblemen	2	67%	1	33%	3
DCD	1	100%		0%	1
Doof	3	60%	2	40%	5
Down Syndroom	6	75%	2	25%	8
Dwangstoornis	1	100%		0%	1
Dyslexie	5	83%	1	17%	6
Ernstige spraak-taalproblemen	4	57%	3	43%	7
Faalangst		0%	1	100%	1
Gedragsproblemen	92	87%	14	13%	106
Gilles de la Tourette	2	100%		0%	2
Hechtingsstoornis	3	100%		0%	3
Hoog IQ	10	100%		0%	10
Langdurig (somatisch) ziek	12	50%	12	50%	24
Leerachterstand	8	89%	1	11%	9
Leerproblemen	4	67%	2	33%	6
Lichamelijke handicap	17	77%	5	23%	22
LVG	1	100%		0%	1
MCDD	10	83%	2	17%	12
Moeilijk lerend		0%	2	100%	2
NLD	5	100%		0%	5
Onbekend (nog in onderzoek)	1	100%		0%	1
ODD	7	64%	4	36%	11
Ontwikkelingsstoornis	1	100%		0%	1
Psychische problemen	8	62%	5	38%	13
Slechthorend	2	100%		0%	2
Slechtziend	1	33%	2	67%	3
Sociaal-emotionele achterstand	2	67%	1	33%	3
Sociaal-emotionele problematiek	8	67%	4	33%	12
Syndroom van Gerstman	4	100%		0%	4
Verstandelijke handicap	19	73%	7	27%	26
Zeer moeilijk lerend	9	64%	5	36%	14
Eindtotaal	440	80%	113	20%	553

Tabel 8: spreiding naar stoornis of handicap

Spreiding naar stoornis of handicap						
Clusterindicatie	Geen cluster	Cluster 1	Cluster 2	Cluster 3	Cluster 4	Totaal
Stoornis						
ADD					6	6
ADHD	4			1	37	42
Angststoornis	1				5	6
ASS (autisme spectrum stoornis)	6			8	161	175
Concentratieproblemen	1				2	3
DCD				1		1
Doof			5			5
Down Syndroom				8		8
Dwangstoornis					1	1
Dyslexie	3				3	6
Ernstige spraak-taalproblemen			7			7
Faalangst	1					1
Gedragsproblemen	18			4	84	106
Gilles de la Tourette					2	2
Hechtingsstoornis					3	3
Hoog IQ	5			1	4	10
Langdurig (somatisch) ziek	6			16	2	24
Leerachterstand	5			3	1	9
Leerproblemen	1			2	3	6
Lichamelijke handicap	4			17	1	22
LVG					1	1
MCDD	1			1	10	12
Moeilijk lerend				1	1	2
NLD					5	5
Onbekend (nog in onderzoek)	1					1
ODD					11	11
Ontwikkelingsstoornis					1	1
Psychische problemen	3				10	13
Slechthorend			2			2
Slechtziend		3				3
Sociaal-emotionele achterstand	2				1	3
Sociaal-emotionele problematiek	1			1	10	12
Syndroom van Gerstman				4		4
Verstandelijke handicap	1			19	6	26
Zeer moeilijk lerend	2			12		14
Eindtotaal	66	3	14	99	371	553

Tabel 9: cluster 3 met bijkomende stoornissen

Deze tabel toont het aantal leerlingen met een cluster 3-indicatie en bijkomende stoornissen/handicaps:

Stoornis/handicap	Aantal	M	V	Bijkomende stoornis/handicap
Verstandelijk gehandicapt	21	16	5	4M=ASS 1M=lichamelijke handicap 1V=gedragsproblemen 1M=ADHD en Gilles de la Tourette 1M=astma
(Zeer) moeilijk lerend	15	9	6	1M=gedragsproblemen 1M=leerachterstand 1M=ADHD 1V=gedragsproblemen
ASS-PDD-NOS	7	6	1	1V=gedragsproblemen 2M=ADHD 1M=verstandelijke handicap
Lichamelijk gehandicapt	18	12	6	1M=ASS 1M=Hoog IQ 1M=spraak-taalproblemen 1M=verstandelijke handicap 1V=dyslexie
Langdurig ziek	16	9	7	1M=slechtziend en slechthorend 1V=hoog IQ 1M=gedragsproblemen
Ontwikkelingsachterstand	1	1		Gedragsproblemen
MCDD	1		1	Geen
DCD	1	1		Geen
Gedragsproblemen	2	2		1M=ADHD
Down Syndroom	8	6	2	1M=ASS
Syndroom van Gerstman	4	4		Geen
Leerachterstand	3	3		Geen
Langzaam lerend (leerproblemen)	2	1	1	Geen
Eindtotaal	99	70	29	

BIJLAGE II Resultaten enquête ouders regulier onderwijs

In dit rapportagejaar is voor het eerst - zes maanden na afsluiting van een casus - aan ouders/verzorgers naar hun mening gevraagd over de oplossing die de onderwijsconsulent heeft gevonden voor het plaatsings- of bestedingsvraagstuk van hun zoon of dochter. In een schriftelijke enquête zijn vragen gesteld over de voortgang van de leerling op school, de rol van de consulent bij de schoolplaatsing op het betreffende schooltype en de tevredenheid van de ouders over plaatsing op het schooltype van hun voorkeur.

In deze bijlage zijn de resultaten van de enquête uitgewerkt over de leerlingen die onder begeleiding van een onderwijsconsulent geplaatst of gehandhaafd zijn in het *regulier* onderwijs. Het gaat om leerlingen die in de periode 1 februari 2005 tot 1 februari 2006 zijn geplaatst door een onderwijsconsulent. In totaal zijn 111 enquêteformulieren verzonden. De resultaten zijn gebaseerd op 45 retour ontvangen formulieren,⁵² wat neerkomt op een response van 41%. In bijlage III zijn de resultaten opgenomen van de enquêtes die zijn ontvangen van ouders/verzorgers van leerlingen die geplaatst zijn in het *speciaal* onderwijs.

Reden van aanvraag advies

20% van de ouders geeft aan dat onenigheid over het handelingsplan of de besteding van de LGF-middelen de reden was om een onderwijsconsulent in te schakelen. In 58% is sprake van een plaatsingsprobleem.

Redenen aanvraag/advies onderwijsconsulent	Totaal	%
Plaatsingsprobleem	26	58%
Onenigheid over handelingsplan/besteding middelen	9	20%
Overig; zie hieronder	10	22%
<i>Eindtotaal</i>	45	100%

Als 'overige redenen' worden genoemd: vastgelopen aanvraag van de rugzak, schoolkeuzevraagstuk, communicatieprobleem met de school.

Clusterindicatie leerlingen

Uit onderstaande tabel blijkt het grote aandeel van leerlingen met een cluster 4-beschikking.

Clusterindicatie	Totaal	%
Cluster 2	2	4%
Cluster 3	8	18%
Cluster 4	27	60%
Geen of weet niet	8	18%
<i>Eindtotaal</i>	45	100%

Kind nog op de school van plaatsing

80% van de ouders (36 van de 45) antwoordt dat de leerling een half jaar na begeleiding van de onderwijsconsulent nog steeds de school bezoekt. In 20% (9 van de 46) is dat niet het geval.

⁵² Niet alle retour ontvangen enquêteformulieren waren bruikbaar (vragen deels niet ingevuld of grote inconsistentie in de beantwoording).

Niet meer op school

9 van de 45 leerlingen zijn een half jaar na de begeleiding door een onderwijsconsulent op de reguliere school uitgevallen om verschillende redenen. Twee leerlingen maakten de overstap naar het voortgezet onderwijs en in twee gevallen bleek de problematiek toch te complex te zijn voor de school. Eén ouder zegt niet tevreden te zijn met de gevonden oplossing. Vier ouders hebben niet toegelicht waarom hun zoon of dochter inmiddels van school gegaan is.

Vier van de negen leerlingen hebben de school vijf tot zes maanden na het advies van de onderwijsconsulent verlaten. De overige vijf ouders hebben niet toegelicht op welke termijn de leerling van school is gegaan. Vijf van de 'uitgevallen' leerlingen bezoeken inmiddels weer een school (drie leerlingen volgen onderwijs op een andere basisschool en twee leerlingen zijn naar het voortgezet onderwijs gegaan). Eén leerling is in dagbehandeling. Van de overige drie leerlingen is niet bekend waar zij terecht zijn gekomen.

Op het moment dat de leerling niet langer gehandhaafd kon worden op school, hebben de ouders in vier van de negen gevallen andere hulpverleners ingeschakeld, zoals de jeugdhulpverlening, (opnieuw) een onderwijsconsulent, ACTB, REC, WSNS en het RIAGG.

Handelingsplan

Aan de ouders is gevraagd of er een handelingsplan is opgesteld op de school waarop hun kind geplaatst is onder begeleiding van de onderwijsconsulent. 78% antwoordt bevestigend, in 22% is geen handelingsplan opgesteld of is de vraag niet beantwoord. Op de vraag waarom geen handelingsplan is opgesteld, heeft geen enkele ouder een antwoord gegeven.

Tevredenheid over handelingsplan

75% van de ouders (21 van de 28) van de leerlingen voor wie een handelingsplan is opgesteld, geeft aan daar tevreden over te zijn. De resterende 25% (7 van de 28) is niet tevreden. Genoemde redenen zijn: al twee jaar bezig zijn met het opstellen van een degelijk handelingsplan, de uitvoering laat te wensen over, en de school wil alleen een korte termijn plan (van 6 weken). Vier van de zeven ouders hebben geen toelichting gegeven op dit punt.

Samenwerking tussen school en ouders

De ouders die hebben aangegeven dat hun zoon of dochter een half jaar na de begeleiding door de onderwijsconsulent nog steeds onderwijs volgt op dezelfde school, zijn in 53% van de gevallen (19 van de 36) tevreden over de samenwerking met de school. 22% (8 van de 36 ouders) noemt de samenwerking redelijk. Negen ouders (25%) vinden de samenwerking slecht. Als toelichting daarop melden de ouders dat de directie van de school weigert om de LGF uit te voeren, de school afspraken en contacten 'vergeet', de school te langzaam is en er te veel papierwerk is. Drie van de negen ouders hebben geen nadere toelichting gegeven.

Overlegfrequentie met school over voortgang leerling

Een overlegfrequentie iedere 2 tot 4 maanden komt het meest voor onder de ouders van wie hun kind nog op de reguliere school zit waarop de leerling door bemiddeling van een onderwijsconsulent is geplaatst.

Andere overlegfrequenties staan in onderstaande tabel. In de categorie 'Anders' gaat het om overlegmomenten die alleen plaatsvinden als de ouders zelf een afspraak maken, of om overleg dat twee keer per jaar, weinig of (nog) niet structureel plaatsvindt.

Overlegfrequentie	Totaal	%
Elke 1-2 weken	4	11%
Elke maand	4	11%
Elke 1-2 maanden	7	19%
Elke 2-4 maanden	13	35%
Anders	8	24%
Eindtotaal	36	100%

Algemene indruk van het functioneren van het kind op school

De helft van de ouders (18 van de 36) geeft aan dat zij vinden dat hun zoon of dochter goed functioneert op school. Met 39% (14 van de 36) gaat het volgens de ouders redelijk.

Functioneren van kind	Totaal	%
Goed	18	49%
Redelijk	14	41%
Slecht	3	8%
Niet beantwoord	1	3%
Eindtotaal	36	100%

Verder geeft 44% van de ouders (16 van de 36) aan dat hun zoon of dochter goede aansluiting vindt bij andere leerlingen. 14 ouders (39%) vinden de aansluiting redelijk en 6 ouders (17%) ervaren de aansluiting van hun kind bij andere leerlingen als slecht.

Het merendeel van de ouders (81%, 29 van de 36) heeft de indruk dat hun zoon of dochter zich thuisvoelt op school. 17% (6 van de 36 ouders) zegt dat het kind zich matig thuisvoelt op school en slechts één ouder (2%) geeft aan dat het kind zich niet thuisvoelt op school.

Mening van de ouders over het advies van de onderwijsconsulent

Aan de ouders is gevraagd of zij het eens zijn met het advies dat de onderwijsconsulent heeft gegeven rondom het plaatsings- of bestedingsvraagstuk van hun zoon of dochter. In de onderstaande tabel is de response van alle ouders meegerekend, dus ook van de ouders die aangegeven hebben dat hun zoon of dochter geen onderwijs meer volgt op de school waarop hij of zij geplaatst is onder begeleiding van de onderwijsconsulent.

Enns met advies?	Totaal	%
Ja	36	80%
Nee	8	17%
Niet beantwoord	1	2%
Eindtotaal	45	100%

Het merendeel van de ouders, 80%, is het eens met het advies van de onderwijsconsulent. De ouders die het oneens zijn met het advies lichten toe dat zij een andere oplossing wensten dan de consulent adviseerde, of dat de onderwijsconsulent een andere partij 'hielp'. (Opmerking: dit betreft mogelijk een onderwijsadvies aan een zorginstantie.) Ook werd het advies in vier gevallen door de ouders niet als 'advies' ervaren.

Voorkeur voor regulier of speciaal onderwijs

Uit de enquête blijkt dat de meeste ouders van leerlingen die geplaatst zijn in het regulier onderwijs, daar ook een voorkeur voor hebben (30 van de 45, ofwel 67%). Negen (van de 45) ouders hebben geen specifieke voorkeur en zes ouders (13%) zagen hun kind liever in het speciaal onderwijs geplaatst.

Als redenen voor hun voorkeur noemen ouders, dat juist dát type onderwijs naar hun mening het best passend is voor hun kind. Daarnaast biedt plaatsing in het regulier onderwijs de mogelijkheid tot omgang met 'gewone' kinderen, wat het leggen van contacten in de eigen omgeving kan vergemakkelijken.

Sommige ouders laten zich bij de keuze voor een schooltype adviseren door een deskundige of laten de schoolkeuze aan het kind zelf over.

Een aantal ouders maakt kenbaar slechte ervaringen te hebben met het SO. Ook het ontbreken van VWO-niveau in cluster 4 of een lange reis naar een alternatieve onderwijsplek zijn redenen om te 'kiezen' voor regulier onderwijs.

Plaatsing op het gewenste schooltype is volgens 34 van de 45 (76%) ouders gelukt. Volgens 20% (9 ouders) is plaatsing op het gewenste schooltype niet mogelijk. Twee ouders hebben de betreffende vraag niet beantwoord.

Op de vraag wat volgens de ouders de doorslaggevende factor is geweest bij de plaatsing op het gewenste schooltype, geeft het merendeel geen antwoord. De ouders die de vraag wel invulden, stellen dat die plaatsing te danken is aan de inzet van een onderwijsconsulent en/of een remedial teacher. Eén ouder zegt de plaatsing te hebben afgedwongen via een kort geding.

De ouders van leerlingen die niet geplaatst konden worden op het gewenste schooltype, hebben daar de volgende redenen voor gegeven: er blijft een meningsverschil over het handelingsplan of de besteding van LGF-middelen, de LGF-middelen zijn niet toereikend om plaatsing mogelijk te maken, of de school werkt niet mee. Overigens hebben niet alle ouders deze vraag beantwoord.

Invloed van de ouders op de schoolplaatsing

De meeste ouders die de enquête hebben ingevuld, zijn van mening dat zij invloed hebben gehad op de schoolplaatsing (30 van de 45, 67%), omdat: zij zelf veel hebben geregeld of de school hebben geïnformeerd over de rugzak (8 ouders), hulp kregen van een onderwijsconsulent (3 ouders), goed overleg voerden met de school (1 ouder), een kort geding voerden (1 ouder) of het onderwijs zelf gefinancierd hebben (1 ouder). De overige ouders hebben niet toegelicht waarom zij vinden dat zij invloed konden uitoefenen op de schoolplaatsing.

Twee ouders hebben de vraag niet beantwoord en de overige dertien (29%) zeggen dat zij geen invloed op de plaatsing hadden. Slechts een klein aantal van de dertien licht toe: zij zijn 'uitgeloot op de school van keuze', de school dreigde met een proces of zij 'hadden geen keuze'.

Invloed van de onderwijsconsulent op de schoolplaatsing

36% (16 van de 45 ouders) vindt dat de onderwijsconsulent een doorslaggevende rol heeft gespeeld bij de schoolplaatsing. Ongeveer de helft licht dat ook toe met de opmerking dat de onderwijsconsulent een actieve bemiddelende rol heeft gespeeld. In één geval bleek 'de mening van de onderwijsconsulent doorslaggevend toen scholen en ouders er samen niet uitkwamen.'

25 van de 45 ouders (56%) vinden niet dat de tussenkomst van de onderwijsconsulent de doorslaggevende factor is geweest bij de succesvolle schoolplaatsing. Als redenen geven sommige ouders aan, dat de tussenkomst van de onderwijsconsulent niet specifiek plaatsing inhield, maar begeleiding bij het opstellen van een handelingsplan. Eén ouder meldt dat de onderwijsconsulent niets mocht doen in verband met een kort geding. In drie gevallen zijn de ouders zelf actief geweest in het gesprek met de school en hield de onderwijsconsulent zich meer op de achtergrond.

De invloed van de LGF op de keuzevrijheid voor het type onderwijs

Een groot deel ouders (20 van de 45, 44%) is van mening dat de LGF de keuzevrijheid voor regulier of speciaal onderwijs niet heeft vergroot. Daar worden de volgende argumenten voor genoemd: de reguliere school 'is niet blij met de LGF', de school wil eigenlijk geen gebruik maken van de rugzak, ouders krijgen nog onvoldoende inzicht in de besteding, en de school bepaalt zelf hoe zij invulling geeft aan het handelingsplan. Verder schrijft een ouder dat 'de school toch kan verwijderen'. Een andere ouder merkt op, dat de keuze voor een school te beperkt is; het speciaal onderwijs 'is zeer schaars'.

14 ouders (31%) vinden wel dat de LGF hen meer keuzevrijheid biedt. De overige 11 ouders hebben geen mening of hebben de vraag niet beantwoord.

Zorgbeleid

De vraag of de school waar hun kind onderwijs volgt een zorgbeleid heeft voor geïndiceerde leerlingen is door 38% (17 van de 45 ouders) bevestigend beantwoord. Negen ouders hebben ingevuld dat de school geen zorgbeleid heeft, vier ouders weten het niet en de overige vijftien ouders hebben niet gereageerd op deze vraag. Enkele ouders schrijven in een toelichting dat de school wel een zorgbeleid is gaan voeren na de bemoeienis van de onderwijsconsulent, of dat de school voornemens is om in de toekomst een zorgbeleid te formuleren.

Overige betrokken instanties

Naast een onderwijsconsulent waren er in 32 van de 45 gevallen (71%) ook andere instanties betrokken. Bij 12 zaken (27%) was dit niet het geval en één ouder heeft deze vraag niet beantwoord. Als er andere instanties betrokken zijn, betreft dat vooral Bureau Jeugdzorg, MEE, CCE, GGZ en NVA. Ook worden gemeenten en/of overige zorginstanties ingeschakeld, of deskundigen, zoals een psycholoog/psychiater of orthopedagoog.

Inzet (LGF-)middelen op school

Naast de LGF-middelen zijn er slechts in 7 van de 45 gevallen andere middelen ingezet op school. Vier ouders hebben deze vraag niet beantwoord en 34 ouders hebben ingevuld dat geen andere middelen zijn ingezet.

Bij 4 leerlingen is een PGB ingezet en voorts hebben ouders eigen geld besteed voor extra zorg op school, de zorg in natura aangevraagd of de gemeente bereid gevonden om extra reiskosten te vergoeden.

36% (16 van de 45) van de ouders vindt dat de LGF-middelen toereikend zijn voor een adequate opvang van hun zoon of dochter in het regulier onderwijs. Volgens 19 ouders zijn de LGF-middelen niet voldoende; de overige 10 ouders hebben geen mening of hebben de vraag niet beantwoord.

Eén ouder heeft de kanttekening geplaatst, dat adequate opvang van een leerling mogelijk is met de LGF-middelen, als de gevraagde hulp daadwerkelijk gegeven wordt en docenten welwillender zouden zijn. Een andere ouder schrijft, dat de middelen uit de rugzak te weinig toereikend zijn om de leerkrachten op school te ontlasten. Ook vinden ouders dat er onvoldoende expertise is op scholen en er te weinig rekening gehouden wordt met het individu.

Algemene opmerkingen over de LGF

De meeste ouders geven bij de (open) vraag naar algemene opmerkingen over de mogelijkheden van de rugzak aan, dat zij meer betrokken en beter geïnformeerd willen worden over de besteding van de LGF-middelen. Eén ouder stelt dat 'scholen verplicht moeten worden om met ouders samen te werken.'

Ook wijzen verschillende ouders er op, dat de aanwezige deskundigheid op scholen zo nu en dan te wensen over laat. Docenten zouden - volgens één ouder - meer handvatten moeten krijgen. Een ander suggereert dat een deel van het LGF-budget besteed zou moeten worden aan deskundigheidsbevordering van docenten.

Slotopmerkingen

Tot slot hebben ouders de gelegenheid benut om een aantal algemene opmerkingen te plaatsen.

Acht ouders drukken expliciet hun tevredenheid uit over de begeleiding door de onderwijsconsulent.

Sommige ouders noemen de knelpunten die zij hebben ervaren in de zoektocht naar een geschikte school voor hun zoon of dochter. Ter illustratie volgen hieronder een aantal citaten:

'Er zijn te veel (versnipperde) regels en/of tegenstrijdige adviezen. Voor ouders is het daardoor moeilijk te bepalen waar je terecht kunt.' (Deze opmerking is vier keer gemaakt.)

'De school kan doen en laten wat ze wil.'

'Er zou een leerRECHT in plaats van een leerPLICHT moeten komen.'

'Weinig mogelijkheden voor kinderen op hoger leerniveau.'

BIJLAGE III Resultaten enquête ouders speciaal onderwijs

Aan ouders/verzorgers van de leerlingen die onder begeleiding van een onderwijsconsulent geplaatst of gehandhaafd zijn op het SO, is eveneens gevraagd naar hun ervaringen. Ook hier is een half jaar na het advies van de onderwijsconsulent een schriftelijke enquête aan de betreffende ouders gestuurd. In deze bijlage zijn de resultaten van deze enquête uitgewerkt.

Het gaat om leerlingen die in de periode 1 februari 2005 tot 1 februari 2006 op het SO gehandhaafd of geplaatst zijn na bemiddeling door een onderwijsconsulent. In totaal zijn 140 enquêteformulieren verzonden. De resultaten zijn gebaseerd op 62 retour ontvangen formulieren,⁵³ wat neerkomt op een response van 44%.

Reden van aanvraag advies

In 79% (49 van de 62) van de adviesaanvragen is de hulp van een onderwijsconsulent ingeroepen om te bemiddelen bij een plaatsingsprobleem. De overige redenen die zijn aangegeven luiden:

- onenigheid over het handelingsplan (1 keer genoemd);
- ontevredenheid over de school (4 keer);
- problemen rondom vervoer naar school (2 keer);
- wachtlijstprobleem (2 keer);
- ontbreken van goede begeleiding op school (1 keer);
- gedragsproblemen van de leerling op school (1 keer);
- een thuiszitsituatie (1 keer genoemd);
- schorsing van de leerling (1 keer genoemd).

Clusterindicatie leerlingen

Van de in het SO geplaatste leerlingen heeft 74% (46 van de 62) een cluster 4-indicatie. Zes leerlingen waren nog niet geïndiceerd, vier kinderen hebben een cluster 3-indicatie en één leerling heeft een cluster 2-indicatie. Vier ouders weten niet welke indicatie hun kind heeft en twee ouders hebben de vraag niet beantwoord.

Kind nog op de school van plaatsing

74% van de leerlingen die onder begeleiding van een onderwijsconsulent geplaatst zijn in het SO, bezoekt een half jaar later nog steeds dezelfde school (46 van de 62). Dertien leerlingen bezoeken de school niet meer, twee volgen deelonderwijs en één leerling gaat per augustus 2006 naar school. Van de twee leerlingen die deelonderwijs volgen bezoekt één leerling de school vier uur per dag en de andere drie dagdelen per week.

Niet meer op school

Bij zes van de dertien leerlingen die de school niet meer bezoeken, blijkt de problematiek van de leerling te complex te zijn voor de school. In één situatie zijn de ouders niet tevreden over de gevonden oplossing en één leerling is van school veranderd in verband met de overgang naar het voortgezet onderwijs. Verder hebben ouders zelf een andere school gevonden of hebben zij de leerling van school gehaald omdat zij vinden dat de school het kind niets kan bieden. Volgens één ouder werd de leerling mishandeld door leerkrachten.

---

⁵³ Niet alle retour ontvangen enquêteformulieren waren bruikbaar (vragen deels niet ingevuld of grote inconsistentie in de beantwoording).

Niet alle ouders hebben ingevuld waarom hun kind geen onderwijs meer volgt op de school waarop hij of zij geplaatst is.

Van de leerlingen die een half jaar na plaatsing de school verlaten hebben, bezochten er twee de school vijf tot zes maanden en één drie tot vier maanden. Twee leerlingen verlieten de school na een tot twee maanden, en één leerling binnen vier weken. Van de overige leerlingen is niet bekend hoe lang zij de school bezocht hebben.

Zes van de dertien leerlingen bezoeken inmiddels een andere school. Eén leerling zit thuis, van twee leerlingen is onbekend waar zij onderwijs volgen en de overige vier leerlingen zitten in detentie, in een instelling of in dagopvang.

Samenwerking tussen school en ouders

39 ouders van leerlingen die de school nog (gedeeltelijk) bezoeken laten zich positief uit over de samenwerking met de school (81%), en 9 ouders (17%) noemen de samenwerking redelijk. Eén ouder ervaart een slechte samenwerking en vindt dat beloftes niet door de school worden nagekomen.

Overlegfrequentie met school over voortgang leerling

Van de 48 ouders van wie de kinderen nog (gedeeltelijk) onderwijs volgen aan de school van plaatsing, voeren er 20 iedere een tot twee maanden overleg met school over de voortgang. Vier ouders overleggen een- of tweewekelijks, en vijf ouders iedere twee tot vier maanden. Voor het overige blijkt de frequentie zeer uiteenlopend, van dagelijks tot twee keer per jaar, en van 'naar behoefte' tot 'na rapporten en problemen'.

Eén ouder merkt op: 'De school doet maar, ouders hebben niets in te brengen.'

Vier ouders hebben deze vraag niet ingevuld.

Algemene indruk van het functioneren van het kind op school

Over het functioneren van hun kind op school zijn de meeste ouders positief. 35 van de 48 (73%) noemen het functioneren goed; 10 ouders beoordelen het als redelijk (21%). Twee leerlingen functioneren volgens de ouders slecht, en een ouder heeft de vraag niet beantwoord.

Functioneren van kind	Totaal	%
Goed	35	73%
Redelijk	10	21%
Slecht	2	4%
Niet beantwoord	1	2%
Eindtotaal	48	100%

42% van de leerlingen (20 van de 48) vindt goed, en 34% (17 leerlingen) vindt redelijk aansluiting bij de andere leerlingen. Zes leerlingen kunnen maar moeizaam en vijf kinderen helemaal geen aansluiting vinden. Toch voelt 75% (36 van de 48) van de geplaatste leerlingen in het SO zich volgens de ouders thuis op school. Drie ouders geven aan dat hun zoon of dochter zich niet thuisvoelt en negen leerlingen voelen zich matig thuis op school.

Mening van de ouders over het advies van de onderwijsconsulent

Op drie na hebben alle 62 ouders de vraag beantwoord in hoeverre zij het eens zijn met het advies van de onderwijsconsulent die hen heeft bijgestaan. 76% (47 ouders) kan zich in het advies vinden, 9 ouders (15%) zijn het er niet mee eens. Drie ouders hebben ingevuld dat de plaatsing eigenlijk al een feit was en dat de onderwijsconsulent vooral een ondersteunende rol heeft gespeeld.

Gevraagd naar de reden waarom men het niet eens is met het advies, licht één ouder toe dat 'ook de onderwijsconsulent moest wachten op plaatsing op de bewuste school voor SO'. Een ander heeft ingevuld dat de school geen ervaring heeft met cluster 4 en onvoldoende begeleidingsmogelijkheden bood. Eén ouder vindt dat de onderwijsconsulent 'te weinig concrete acties' kon ondernemen.

Voorkeur voor regulier of speciaal onderwijs

Van de leerlingen die geplaatst zijn in het SO, geven de meeste ouders ook voorkeur aan dit type onderwijs (43 van de 62, 69%). Tien ouders (16%) zien hun kind liever in het regulier onderwijs geplaatst, en acht ouders spreken geen voorkeur uit. Eén ouder heeft de vraag niet beantwoord.

Op de vraag waarom men voorkeur heeft, antwoorden de meeste ouders, dat het gewenste schooltype het beste past bij het kind. Sommige ouders vinden kleine klassen, expertise en meer individuele begeleiding een belangrijke doorslaggevende factor om te kiezen voor het SO. Anderen sluiten zich aan bij het advies van de basisschool voor een geschikt schooltype voor hun zoon of dochter.

Enkele ouders zien hun zoon of dochter toch liever op een reguliere school; zij vinden dat hun kind daar meer mogelijkheden heeft om contact te leggen met buurtkinderen. Ook het ontwikkelen van (betere) sociale vaardigheden en het halen van een diploma worden genoemd.

69% (43 van de 62) van de ouders zegt dat schoolplaatsing op het gewenste soort onderwijs is gelukt. Volgens 18 ouders is dat niet het geval en één ouder heeft de vraag niet beantwoord.

Aan het niet kunnen plaatsen van de leerling op het gewenste schooltype liggen verschillende redenen ten grondslag. Genoemd worden dat de school geen medewerking wilde verlenen (in zeven gevallen), en er te weinig middelen beschikbaar waren om plaatsing mogelijk te maken (twee keer). Twee keer was er sprake van te zware problematiek van de leerling voor de school. Eén keer bleef er een meningsverschil over het handelingsplan of de besteding van de LGF-middelen, waardoor plaatsing op het regulier onderwijs onmogelijk bleek. Wachtlijsten en een verkeerde testuitslag waren overige redenen voor het niet kunnen plaatsen van de leerling op het gewenste schooltype.

Invloed van de ouders op de schoolplaatsing

Ruim de helft van de ouders (63%, 39 van de 62) vindt dat zij invloed heeft gehad op de schoolplaatsing, terwijl 23 ouders (37%) die mening niet zijn toegedaan. Als redenen daarvoor voert de laatste groep ouders aan dat er geen alternatief was (drie keer genoemd) en dat het advies van de onderwijsconsulent gevolgd is (twee keer). Ook worden genoemd dat de school heeft beslist, dat er niet gekeken wordt waar het kind zich het prettigst voelt en dat uiteindelijk gekozen is voor een dagactiviteitencentrum.

De ouders die vinden dat zij wél invloed hadden, noemen de volgende redenen daarvoor: zij hebben veel zelf geregeld (negen ouders) of hebben de schoolplaatsing bereikt met de hulp van de onderwijsconsulent (vier ouders).

Invloed van de onderwijsconsulent op de schoolplaatsing

49% (30 van de 62) van de ouders vindt dat de onderwijsconsulent invloed heeft gehad op de uiteindelijke plaatsing van de leerling, 31 ouders zijn die mening niet toegedaan en één ouder heeft de vraag niet beantwoord.

De ouders die de onderwijsconsulent wél een doorslaggevende rol bij de schoolplaatsing toedichten, noemen vooral het 'actief bemiddelen' als reden daarvoor. Volgens twee ouders heeft de onderwijsconsulent de plaatsing mogelijk gemaakt door betaald vervoer door de gemeente te regelen. Niet alle ouders hebben hun antwoord nader toegelicht.

De ouders die vinden dat de onderwijsconsulent geen doorslaggevende rol heeft gespeeld, rapporteren dat zij de schoolplaatsing zelf hebben geregeld (drie keer genoemd), er nog geen sprake is van een passende schoolplaatsing (twee keer genoemd), of dat het advies van de psychotherapeut doorslaggevend was.

Verschillende ouders schrijven dat zij steun hebben gehad aan de onderwijsconsulent of dat de onderwijsconsulent juist degene was die de betrokken instanties/scholen gewezen heeft op de urgentie van de situatie.

De invloed van de LGF op de keuzevrijheid voor het type onderwijs

52% van de ouders (32 van de 62) vindt dat de LGF de keuzevrijheid van ouders voor onderwijs voor leerlingen met een beperking niet vergroot.

31% (19 ouders) zegt het niet te weten en 18% (11 ouders) vindt dat de LGF wél de keuzemogelijkheden vergroot.

Hieronder enkele citaten uit de reacties van de 32 ouders die negatief reageerden:

- De middelen vanuit de LGF zijn niet voldoende voor de opvang van de leerling in het regulier onderwijs (drie keer genoemd);
- Kind wordt niet geaccepteerd in het regulier onderwijs (drie keer genoemd);
- De LGF is te onbekend (één keer genoemd);
- Indicatie geeft de doorslag (twee keer genoemd);
- Mijn kind komt niet in aanmerking voor LGF (twee keer genoemd).

Overige betrokken instanties

Naast een onderwijsconsulent zijn er in 47 van de 62 gevallen (76%) ook andere instanties betrokken bij de plaatsings- of bestedingsproblematiek van de leerling. Het betreft: Bureau Jeugdzorg (zestien keer), het CCE (vijf keer), MEE (elf keer), GGZ(E) (vijf keer), een psycholoog/psychiater of een pedagoog (acht keer), een leerplichtambtenaar (3 keer) of de Inspectie van het Onderwijs (twee keer).

Slotopmerkingen

Tot slot hebben ouders in deze enquête de gelegenheid benut om algemene slotopmerkingen te maken.

Negen ouders laten weten tevreden tot zeer tevreden te zijn over de inzet van de onderwijsconsulent, één ouder is niet tevreden over de afhandeling.

Nog enkele citaten:

'Te weinig mogelijkheden in SO voor kinderen met hoge intelligentie.'

'Gezin is door hel gegaan' en 'kind op juiste school krijgen kost ouders veel energie.'

'Te lange wachtlijsten.'

'Geef meer bekendheid aan de mogelijkheid tot inschakeling van een onderwijsconsulent.'

'Klassen zijn te groot.'

BIJLAGE IV Resultaten enquête scholen regulier onderwijs

Scholen hebben een half jaar na het advies van de onderwijsconsulent een schriftelijke enquête ontvangen over het functioneren van de leerling die daar is geplaatst onder begeleiding van de onderwijsconsulent. De enquêtes hebben tot doel een beeld te krijgen van de duurzaamheid van de oplossingen die door de onderwijsconsulenten worden gevonden, en de mate van integratie en emancipatie van de zorgleerlingen op school.

De enquêtes hebben betrekking op leerlingen die in de periode 1 februari 2005 tot 1 februari 2006 onder begeleiding van de onderwijsconsulent zijn geplaatst in het *regulier* onderwijs. In totaal zijn 53 enquêteformulieren verzonden. De resultaten zijn gebaseerd op 38 retour ontvangen formulieren,⁵⁴ wat neerkomt op een response van 72%.

In bijlage V volgt een beschrijving van de resultaten van de enquête onder de scholen voor *speciaal* onderwijs.

Leerling nog op school van plaatsing

25 scholen laten weten dat de leerling een half jaar na het advies van en de begeleiding door een onderwijsconsulent nog steeds de school bezoekt (66%).

13 scholen melden dat de leerling geen onderwijs meer bij hen volgt (34%). In vier gevallen is de problematiek van de leerling te complex gebleken voor de scholen, twee leerlingen verlieten de school in verband met de overgang naar het voortgezet onderwijs. De andere leerlingen zijn van school gegaan vanwege een vervroegde plaatsing op het VSO of een 'proefplaatsing' die niet gecontinueerd werd.

In de meeste gevallen waarin de leerling niet langer gehandhaafd kon worden op school, zijn andere instanties ingeschakeld, bijvoorbeeld de Inspectie, een leerplichtambtenaar, het REC, een ambulante begeleider, (opnieuw) een onderwijsconsulent of het WSNS-samenwerkingsverband.

Eén leerling die de reguliere school een half jaar na plaatsing niet meer bezoekt is geplaatst op een andere reguliere school. Twee leerlingen zijn terecht gekomen op een school voor SBO, drie zijn naar het SO gegaan en drie zijn geplaatst op het VSO. Van twee van de dertien leerlingen is bekend dat zij thuiszitten; één leerling is in afwachting van behandeling in een instelling en één leerling staat op een wachtlijst voor een school voor SO. Drie scholen hebben niet toegelicht waar de leerling op dit moment staat ingeschreven.

Handelingsplan

Voor de 25 leerlingen die de school nog wel bezoeken is in 88% van de gevallen (22 van de 25) een handelingsplan opgesteld door de school. Eén school heeft geen handelingsplan en twee scholen hebben deze vraag niet beantwoord. De school zonder handelingsplan heeft niet aangegeven waarom er geen plan is.

Op de vraag of de scholen een beeld hebben van de tevredenheid van de ouders/verzorgers van de LGF-leerling over het handelingsplan, antwoordt 86% (19 van de 22 scholen) dat de ouders tevreden zijn. Eén school weet het niet, en twee scholen hebben de vraag niet beantwoord.

---

⁵⁴ Niet alle retour ontvangen enquêteformulieren waren bruikbaar (vragen deels niet ingevuld of grote inconsistentie in de beantwoording).

Tevredenheid ouders over schoolplaatsing

Volgens 84% (21 van de 25) van de reguliere scholen zijn de ouders tevreden over de schoolplaatsing. Eén school weet het niet, en drie scholen hebben de vraag niet beantwoord.

Algemene indruk van de leerling

De meeste scholen (13 van de 25, 52%) hebben een goede algemene indruk van de leerling en 11 scholen (44%) een redelijke. Eén school heeft de vraag onbeantwoord gelaten.

Problemen met leerling op school

In 44% van de gevallen doen zich problemen voor met de leerling op school (11 van de 25). Volgens zeven scholen (28%) is er geen, en volgens zes scholen (24%) is er soms sprake van problemen met de leerling. Scholen noemen vooral problemen op sociaal-emotioneel vlak (vier keer), gedragsmatige problemen (drie keer), en problemen van onderwijskundige aard (twee keer). Twee scholen hebben geen nadere toelichting gegeven.

Op de vraag of zich in de voorgaande periode problemen hebben voorgedaan, antwoordt 68% (17 van de 25) van de scholen bevestigend. Deze problemen liggen vooral op het sociaal-emotioneel vlak (in acht situaties) of betreffen gedragsproblemen (in vijf situaties). In negen van deze zeventien gevallen zijn de problemen na verloop van tijd verminderd.

Op 7 scholen deden zich geen problemen met de leerlingen voor; één school heeft deze vraag niet beantwoord.

Onderwijskundige ontwikkeling van de leerling

De onderwijskundige ontwikkeling van de leerling is naar het oordeel van de scholen redelijk (14 van de 25) tot goed (7 van de 25). Drie scholen melden dat de leerling zich onderwijskundig slecht ontwikkelt en één school heeft de vraag niet beantwoord.

Aansluiting bij andere leerlingen

Scholen zijn minder positief over de aansluiting van de geplaatste leerlingen bij andere leerlingen op school. 15 van de 25 scholen (60%) vinden dat de leerling moeizaam aansluiting vindt bij andere leerlingen. Zes scholen (24%) rapporteren dat de leerling goede aansluiting vindt en drie leerlingen vinden redelijke aansluiting bij anderen. De vraag is door één school niet beantwoord.

Thuisvoelen op school

Volgens de scholen voelt 84% van de leerlingen zich thuis op school (21 van de 25). Voor drie leerlingen geldt dat zij zich matig thuisvoelen. Een school is niet ingegaan op deze vraag.

Tevredenheid over samenwerking

Elf scholen (44%) noemen de samenwerking tussen de school, de ouders, de REC-instelling en eventuele andere hulpverleners goed. Tien scholen zijn redelijk tevreden en twee scholen zijn helemaal niet tevreden over de samenwerking. Twee scholen hebben niets ingevuld.

In welke mate is de school voorbereid op rugzakleerlingen?

In de enquêtes aan reguliere scholen zijn dit schooljaar voor het eerst vragen gesteld over de mate waarin zij zich voorbereid hebben op de komst van rugzakleerlingen. 23 van de 38 scholen hebben de LGF-gerelateerde vragen beantwoord.

Het blijkt dat de scholen zeer wisselende ervaringen hebben met rugzakleerlingen. Enkele scholen hebben één tot drie keer eerder een rugzakleerling geplaatst; andere hebben al ervaring met zeven, tien of zelfs zestien rugzakleerlingen. Eén school had niet eerder een rugzakleerling geplaatst.

Onderzoek naar voorzieningen voor LGF-leerlingen

Van de 23 scholen die de vragen rondom de LGF hebben beantwoord, geven 14 scholen aan dat zij geen onderzoek hebben gedaan naar de voorzieningen die zij de LGF-leerling kunnen aanbieden. Negen scholen hebben dit wel gedaan. Van deze negen scholen is het onderzoek in vijf gevallen gedaan door een onafhankelijke partij.

LGF-middelen

Het merendeel van de reguliere scholen (12 van de 23) heeft bij de aanmelding van de LGF-leerling op school geen onderzoek gedaan naar de benodigde en beschikbare middelen om de leerling op te kunnen vangen. Zeven scholen hebben wel onderzoek verricht. Van de overige scholen is dit niet bekend.

De middelen uit de rugzak zijn volgens 9 van de 23 scholen niet toereikend genoeg om de leerling adequaat op te vangen op school. Eveneens negen scholen vinden de rugzak wel toereikend. Eén school geeft aan hier nog geen zicht op te hebben, en vier scholen hebben geen mening of hebben de vraag niet beantwoord.

Enkele citaten uit de toelichting:

- 'Bij de meeste leerlingen is het niet voldoende.'
- 'Het zijn beperkte middelen, die in geval van één leerling nauwelijks invloed hebben.'
- 'Wij hebben het niet ontvangen.'

Een groot aantal scholen besteedt de LGF-middelen aan materialen, methodes en andere hulpmiddelen voor de betreffende leerling. Ook wordt de rugzak veelal ingezet om een klassenassistent of een extra leerkracht aan te trekken, of de uren uit te breiden van een remedial teacher of een intern begeleider. Een enkele school gaat over tot groepsverkleining. Scholen geven verder aan dat zij voor sommige leerlingen een mentor hebben aangesteld of externe begeleiding hebben aangetrokken in de vorm van remedial teaching, logopedie of orthopedagogie. Eén school zegt nog zoekende te zijn naar de manier waarop zij de rugzak voor de leerling gaat inzetten.

Toelatingsbeleid in zorgplan en schoolgids van de scholen

16 van de 23 scholen hebben een toelatingsbeleid opgenomen in het zorgplan van de school; de overige hebben dat niet. Als reden hiervoor zeggen zij, dat het zorgplan nog in ontwikkeling of in concept is, of dat de school voornemens is een toelatingsbeleid op te nemen. Bij één school is dit nooit aan de orde gesteld.

Veertien scholen hebben in de schoolgids en/of het zorgplan opgenomen welke voorzieningen zij kunnen bieden aan rugzakleerlingen.

Bekendheid van scholen met de LGF

Over de aanwezige kennis over de LGF maken scholen diverse opmerkingen. Sommige geven aan dat zij nog geen kennis hebben of nog bezig zijn om deze te vergaren. Andere scholen hebben al langer ervaring met en kennis van de LGF. Eén school merkt op dat men uiteindelijk over 'LGF-kennis' beschikt na 'het vele zoeken tussen de vele bomen in het grote bos.'

Algemene opmerkingen over de LGF

De reguliere scholen die de enquête hebben ingevuld, merken het volgende op:

Over de ambulante begeleiding:

'Relatief veel geld gaat naar ambulante begeleiding van SO, terwijl het meeste werk door de gewone school gedaan moet worden.'

'Er is een zeer lange wachtlijst voor de ambulante begeleiding (meer dan een half jaar) vanuit de cluster-scholen. Door de wachtlijst komt het maken van een begeleidingsplan niet tot stand.'

'De kwaliteit van ambulante begeleiding is erg divers.'

'Geld voor ambulante begeleiding zou ook intern gebruikt moeten kunnen worden.'

'Er is teveel verschillende ambulante begeleiding.'

Over de financiering:

'Daadwerkelijke financiering vindt niet plaats.'

'Er is onduidelijkheid over te besteden gelden.'

'Tussentijdse overstap naar andere school is qua financiering niet of niet goed geregeld.'

'Middelen worden vaak aan overleg besteed.'

Algemene kanttekeningen over de LGF:

'Door grote toename neemt druk op scholen en leerkrachten toe. Wenselijk is een directe verlichting door meer handen in de klas.'

'Sommige leerlingen hebben meer hulp/begeleiding nodig dan nu gegeven kan worden.'

'LGF is zonde van het SO.'

'Het is moeilijk om ideeën te krijgen voor de inzet van de LGF.'

'LGF levert de school veel administratie en organisatie op.'

'Er zou ruimte- en FTE-eis moeten zijn.'

'Met leerlingen met ZML-indicatie schiet de wet het doel voorbij. Dan is er bovendien sprake van oneigenlijk gebruik van gemeenschapsmiddelen.'

Algemene slotopmerkingen

'Hoewel deze enquête het werk van de onderwijsconsulent toetst, is veel werk op eigen kracht gedaan. Veel 'credits' komen aan de school toe.'

'Niet veel gemerkt van de onderwijsconsulent.'

'Vaak is sprake van een aanvraag van een rugzak voor een kind dat al op school zit. Inmiddels hebben wij op een kleine locatie al vijf rugzakken voor kinderen die al op school zaten!'

'Leerling zit vaker thuis dan op een clusterschool. Het is vreemd dat er niets aan gedaan wordt. Het zou cluster of SO verboden moeten worden om deze leerling te weigeren!'

'Tevreden met inzet van onderwijsconsulent.'

BIJLAGE V Resultaten enquête scholen speciaal onderwijs

In deze bijlage worden de resultaten beschreven van de enquête die is gehouden onder de scholen voor *speciaal* onderwijs waar leerlingen zijn geplaatst onder begeleiding van een onderwijsconsulent, in de periode 1 februari 2005 tot 1 februari 2006. In totaal zijn 51 enquêteformulieren verzonden. De resultaten zijn gebaseerd op 41 retour ontvangen formulieren,⁵⁵ wat neerkomt op een response van 80%.

Leerling nog op school van plaatsing

De meeste leerlingen (22 van de 41, 54%) bezoeken een half jaar na plaatsing nog steeds de school. Vijftien leerlingen volgen geen onderwijs meer op de betreffende school en vier leerlingen volgen een half jaar na plaatsing gedeeltelijk onderwijs. De leerlingen die gedeeltelijk onderwijs volgen, gaan twee, drie of vijf dagdelen per week naar school.

Bij vijf van de vijftien leerlingen die geen onderwijs meer volgen op de school voor SO waarop zij geplaatst zijn, blijkt de problematiek te complex te zijn voor de school. In negen gevallen hebben de leerlingen de school verlaten om andere redenen: twee leerlingen zijn naar een school voor SO in een ander cluster gegaan en twee leerlingen zijn teruggeplaatst naar het regulier onderwijs; verder waren spijbelen, het vinden van een baan, het intrekken van de aanmelding of het verlaten van de school door de leerling zelf, redenen.

Bij de vijftien leerlingen die de school inmiddels verlaten hebben zijn na het constateren van problemen of onenigheid diverse instanties ingeschakeld, zoals (opnieuw) een onderwijsconsulent, het REC, het WSNS-samenwerkingsverband of de jeugdhulpverlening.

Tevredenheid ouders over schoolplaatsing

Van de 26 leerlingen die (gedeeltelijk) de school nog bezoeken, zijn 20 ouders volgens de school tevreden over de schoolplaatsing. Vier ouders zijn ontevreden en twee scholen hebben de vraag niet beantwoord.

Algemene indruk van de leerling

Scholen hebben van 10 van de 26 leerlingen een goede algemene indruk, en van 11 leerlingen een redelijke. Van vier leerlingen heeft de school een slechte algemene indruk. Eén school heeft de vraag niet beantwoord.

Problemen met leerling op school

Bij 15 (58%) van de 26 leerlingen die de school nog wel bezoeken, is sprake van problemen. Van drie leerlingen wordt aangegeven dat er soms problemen zijn. Acht leerlingen hebben geen problemen op school.

Een combinatie van sociaal-emotionele en gedragsproblemen doet zich het meest voor (bij acht leerlingen). Bij vier leerlingen zijn de problemen complexer en is er sprake van problematiek op gedragsmatig, onderwijskundig en sociaal-emotioneel vlak. Bij enkele leerlingen is de problematiek puur sociaal-emotioneel of een combinatie van gedragsmatige en onderwijskundige problematiek. Van één leerling is niet bekend op welk vlak de problematiek op school ligt.

---

⁵⁵ Niet alle retour ontvangen enquêteformulieren waren bruikbaar (vragen deels niet ingevuld of grote inconsistentie in de beantwoording).

Bij de meeste leerlingen (20 van de 26) doen zich in de eerste zes maanden problemen voor. In een aantal gevallen nemen de problemen na deze periode af. 6 van de 26 leerlingen zijn zonder probleem op school het eerste halfjaar doorgekomen.

Bij de twintig voornoemde leerlingen spelen vooral problemen op het gedragsmatige/sociaal-emotionele vlak (bij negen leerlingen) en op puur sociaal-emotioneel gebied (bij vijf leerlingen). Ook gedragsmatige, een combinatie van gedragsmatige en onderwijskundige, of een combinatie van gedragsmatige, onderwijskundige en sociaal-emotionele problematiek komen voor.

Onderwijskundige ontwikkeling van de leerling

15 van de 26 scholen noemen de onderwijskundige ontwikkeling van de leerling redelijk. Zes scholen zijn positiever en vinden dat de leerling zich goed ontwikkelt. Vier scholen noemen de ontwikkeling van de leerling slecht, en één school vindt het nog te vroeg om daar een uitspraak over te doen.

Aansluiting bij andere leerlingen

10 leerlingen (van de 26) vinden redelijk, en 7 leerlingen vinden goed aansluiting bij andere leerlingen. Voor acht leerlingen verloopt de aansluiting moeilijk, en één leerling kan volgens de school zelfs helemaal geen aansluiting vinden.

Thuisvoelen op school

Twintig scholen geven aan dat de leerling zich goed thuisvoelt op school. Vier leerlingen voelen zich matig, en twee níet thuis op school.

Tevredenheid over samenwerking

De meeste scholen (18 van de 26) noemen de samenwerking met de ouders, de clusterschool en eventuele andere hulpverleners goed. In vijf gevallen oordeelt men hier slecht over, en twee scholen noemen de samenwerking matig. Eén school heeft de vraag niet beantwoord.

Slotopmerkingen

Verschillende scholen voor SO hebben de gelegenheid benut om een aantal slotopmerkingen te maken. Deze opmerkingen gaan vooral in op de specifieke situatie van de leerling.

'De leerling heeft na twee dagen onderwijs de school niet meer bezocht. Leerplicht en Jeugdzorg bemoeien zich met de zaak.'

'Ouders zien niet in dat hun zoon 'anders' is.'

'De oplossing die 'bedacht was' in overleg met de onderwijsconsulent blijkt niet te werken.'

'Het is niet mogelijk met deze casus tot overeenstemming te komen over plan van aanpak.'

'Het probleem met deze situatie was dat het meer ging om een conflict tussen de ouders en de school. Wellicht was 'mediation' meer op zijn plaats geweest in plaats van de tussenkomst van een onderwijsconsulent.'

'Plaatsing op school is alleen mogelijk onder constante begeleiding.'

BIJLAGE VI Overzicht en status van de (mini-)projecten oc+ tot augustus 2006

1. LOPENDE PROJECTEN

In de regio Brabant is een soort deltaplan nodig om de groeiende toestroom van meer- en hoogbegaafde leerlingen adequaat in het reguliere VO (met name HAVO en VWO) te kunnen opvangen. In deze regio zijn verschillende (mini-)projecten oc+ op de rails gezet om diplomagericht onderwijs voor deze groep leerlingen te realiseren.

Eindhoven-Zuid (oc+ project) en Eindhoven-Noord (oc+ mini-project)

Start project Eindhoven-Zuid: december 2004

Goedgekeurd door de ACTB: maart 2005

Start project Eindhoven-Noord: maart 2005

Goedgekeurd door de ACTB: oktober 2005

Afgesloten: september 2006

Doelstelling

Diplomagericht onderwijs voor leerlingen met ASS-⁵⁶problematiek.

Stand van zaken per 1 augustus 2006

In Eindhoven-Zuid en -Noord ('De Korenaer' en de Pleincolleges Sint-Joris, Van Maerlant en de Antoon Schellens school) is model 1 gerealiseerd (een verbeterde opvang van leerlingen binnen de groepen van de Pleincolleges Sint-Joris en Van Maerlant). Zie voor een uitleg van de modellen hoofdstuk 5, paragraaf 5.3.1 onder regio Eindhoven.

Het project omvat een aanpassing/uitbreiding van de zorgstructuur ter verbetering van de opvang van ASS-leerlingen. De volgende maatregelen zijn genomen:

1. Voorlichting aan de leraren over de herkenning van vormen van autisme bij leerlingen.
2. Gesprekken met ouders om hen te vragen samen met de school aanvragen in te dienen voor een cluster 4-indicatie en te kiezen voor leerlinggebonden financiering (het rugzakje).
3. Aanstelling van 'auticoaches' (vier per school) voor de leerlingen met een rugzakje. Elke leerling wordt gekoppeld aan een auticoach. Er zijn meerdere contacten per week. De auticoach, bekostigd uit de middelen van het rugzakje, zorgt voor afstemming tussen de partijen, om zo samenhang in de begeleiding op school en thuis te bereiken.
4. Een medewerker van 'De Korenaer' verzorgt begeleidingsbijeenkomsten voor de auticoaches.

De eerste evaluatie was bijzonder positief en de ouders zijn zeer enthousiast.

---

⁵⁶ ASS: Autisme Spectrum Stoornis. Zie ook de lijst met afkortingen in bijlage VII.

Daarnaast wordt model 2 ingevoerd. Dit is de vorming van aparte groepen van leerlingen ('autiklas') op een reguliere school in Eindhoven-Zuid en in Eindhoven-Noord. Deze leerlingen dreigen ondanks inzet van model 1 uit te vallen.

Mogelijk wordt model 2 gecombineerd met model 3. Het verschil is, dat in model 2 de leerlingen zijn ingeschreven bij een reguliere school voor voortgezet onderwijs, en in model 3 bij de cluster 4-school die de leerlingen decentraal plaatst op een reguliere school voor voortgezet onderwijs.

De twee autiklassen gaan in augustus 2006 definitief van start en dit voornemen heeft in juli 2006 in de landelijke pers veel aandacht gekregen.

Resultaten

Het oc+ project in Eindhoven heeft, in nauwe samenwerking met de betrokken instellingen, geleid tot de toepassing van drie modellen met als doel leerlingen met ASS-problematiek diplomagericht onderwijs te bieden. Het project is succesvol afgesloten. Na de zomervakantie wordt door de onderwijsconsulent+ een evaluatieverslag van het proces geschreven met daarin de werkwijze, knelpunten en aanbevelingen.

Den Bosch (oc+ mini-project)

Start project Den Bosch: juni 2005

Goedgekeurd door de ACTB: oktober 2005

Doelstelling

Diplomagericht onderwijs voor leerlingen met ASS-problematiek.

Stand van zaken per 1 augustus 2006

In Den Bosch is eind schooljaar 2004/'05 een werkgroep gevormd door het samenwerkingsverband WSNS Den Bosch, het samenwerkingsverband VO de Meerij, REC Chiron en REC Balein. De werkgroep heeft ter verbetering van de opvang van ASS-leerlingen een ontwikkelagenda opgesteld voor de komende jaren.

Begonnen is met het opzetten van maatwerktrajecten in het regulier onderwijs - ook HAVO/VWO - voor leerlingen met een autistische stoornis. Na een pilot bij het Piersoncollege worden andere scholen betrokken. Deze pilot op het Piersoncollege, een school met ruim 1400 leerlingen, is inmiddels gestart met 17 leerlingen met een rugzakje. Er wordt uitbreiding verwacht naar 25 à 30 leerlingen.

Het doel van de pilot is te komen tot een optimale opvang en begeleiding van leerlingen met een stoornis in het autistisch spectrum, zodat zij zich veilig voelen en de kans groot is dat zij de school op een plezierige wijze en met succes (en een diploma) kunnen afsluiten.

Beoogde eindproducten en resultaten:

1. Een begeleidingsmap voor ASS-leerlingen, die op alle cruciale momenten in de schoolcarrière hulpmiddelen biedt. Met name de volgende onderdelen worden, zo mogelijk met bestaand materiaal, concreet uitgewerkt:
  - opvang in de brugklas (doorlopend naar tweede klas);
  - sector/profielkeuze, keuze vakkenpakket;
  - werkwijze in de bovenbouw (meer zelfstandig werken);
  - eventuele aanpassingen bij examinering.
2. Alle docenten en onderwijsondersteunend personeel hebben basiskennis over ASS en krijgen specifieke begeleiding vanuit school.
3. Aanbevelingen over de grenzen van de mogelijkheden van de school als regulier voortgezet onderwijs en over de opvang en begeleiding van deze leerlingen.

Vanuit de scholen zijn betrokken de orthopedagoog/zorgcoördinator (monitoring en aanbevelingen), de coördinator ASS-onderbouw en de coördinator ASS-bovenbouw (voorzitters), mentoren, vakdocenten, decanen, afdelingsleiders bovenbouw en onderwijsondersteunend personeel. Van buiten de school is het Steunpunt Autisme betrokken.

Resultaten

De eerste ervaringen met het werken met ASS-leerlingen zijn positief en zeer motiverend. In de planning van het samenwerkingsverband is voor het komende schooljaar 2006/'07 voorzien in informatieve bijeenkomsten op de andere zeven scholen voor voortgezet onderwijs in Den Bosch en omstreken. Doel is de pilot te verbreden en uit te breiden naar twee andere scholen voor VMBO/HAVO/VWO in de provincies Noord-Brabant en Gelderland. Er wordt op dit moment hard gewerkt om middelen te verzamelen voor deze uitbreiding. De afronding van het project wordt halverwege het nieuwe schooljaar verwacht.

Helmond (oc+ mini-project)

Start project in Helmond: februari 2005

Goedgekeurd door de ACTB: oktober 2005

Doelstelling

Diplomagericht onderwijs voor leerlingen met ASS-problematiek.

Stand van zaken per 1 augustus 2006

In Helmond neemt het aantal ASS-leerlingen gestaag toe. Was er aan het einde van het schooljaar 2004/'05 sprake van 104 leerlingen voor de ambulante begeleiding, inmiddels is dit aantal gestegen naar 175, waarvan 46 in het voortgezet onderwijs.

De zorgcoördinatoren van scholen voor voortgezet onderwijs in Helmond en omstreken zijn eind december 2005 bij elkaar geweest om geïnformeerd te worden over de wachtlijstproblematiek bij de Berkenschutse voor HAVO- en VWO-leerlingen en de initiatieven die gaande zijn in Eindhoven.

De cluster 4-school 'De Hilt' in Helmond heeft gesprekken gevoerd om voor hun HAVO-leerlingen een samenwerking aan te gaan met één van de scholen voor voortgezet onderwijs in Helmond. Het plan is dat de leerlingen les krijgen van vakdocenten van de betreffende school voor voortgezet onderwijs (model 3, zie ook hoofdstuk 5, paragraaf 5.3.1), zodat de leerlingen het schoolexamen kunnen halen. Een medewerker van 'De Hilt' wordt mentor van de groep en besteedt aandacht aan de sociaal-emotionele ontwikkeling van de leerlingen en aan hun schoolcarrière, dan wel het toekomstig arbeidstraject van deze leerlingen.

Resultaten

Gesprekken over de uitwerking van de samenwerking tussen 'De Hilt' en het Jan van Brabantcollege zijn gaande. De onderwijsconsulent+ blijft voorlopig bij het mini-project betrokken.

Tilburg (oc+ mini-project)

Start project in Tilburg: mei 2005

Goedgekeurd door de ACTB: oktober 2005

Doelstelling

Diplomagericht onderwijs voor leerlingen met ASS-problematiek.

Stand van zaken per 1 augustus 2006

De doelstelling van het project is in de eerste plaats kwaliteitsontwikkeling van de basiszorgstructuur en de begeleiding van ASS-leerlingen in de zestien VO-scholen. Dit moet leiden tot een kwalitatieve verbetering van de signalering, indicering en begeleiding van leerlingen met een stoornis in het autisme spectrum in alle VO-scholen in Tilburg (model 1, zie ook hoofdstuk 5, paragraaf 5.3.1).

Verder streeft men er naar in het nieuwe schooljaar te starten met een onderwijs/zorgarrangement via een zogenaamde 'maatklas autisme', om leerlingen mogelijkheden te bieden een HAVO/VWO-diploma te behalen. Deze voorziening zal gerealiseerd worden door de samenwerking van een cluster 3- én 4-school én een VO-school (model 3).

Voorts is het de bedoeling dat twee of drie VO-scholen met HAVO/VWO zich gaan specialiseren in het opvangen en begeleiden van ASS-leerlingen (model 2).

Resultaten

In Tilburg verloopt alles volgens planning. Het concept voor een bestuurlijk arrangement tussen de scholen voor voortgezet onderwijs en voortgezet speciaal onderwijs is gereed. Het concept geeft in grote lijnen de koers weer die in Midden-Brabant gevolgd wordt:

- De toeleiding naar het voortgezet onderwijs. Men is van mening dat dit een gezamenlijke verantwoordelijkheid is van ouders, leraren basisonderwijs en medewerkers van het REC. Op grond van de beschikbare informatie over de mogelijkheden van de VO-scholen wordt een advies geformuleerd.
- Inrichting van het voortgezet onderwijs. Men wil de komende jaren met 3 niveaus gaan werken: Niveau A, het 'basispakket', geldt voor alle scholen voor voortgezet onderwijs. Een kleine groep medewerkers van de school heeft een cursus gevolgd, de basiszorgstructuur voldoet aan een aantal specifieke voorwaarden en er zijn goede contacten met instellingen uit de derde lijn. Er zijn cursussen gestart, verzorgd door het Steunpunt Autisme en de schoolbegeleidingsdienst.

In niveau B wil men drie tot vier scholen plaatsen, die zich verder willen specialiseren in de opvang en begeleiding van leerlingen met ASS in het voortgezet onderwijs (ASS.VO). Er is daar sprake van een verdere verdieping van kennis en expertise op het gebied van ASS.VO, en deze scholen overstijgen duidelijk het niveau van het basispakket. Het is van groot belang dat de scholen zelf onderling afspraken maken over de uiteindelijke keuze.

Tot slot is er niveau C, bedoeld voor die leerlingen met ASS, die wel de beschikking hebben over voldoende capaciteiten, maar die onderwijs onder speciale voorzieningen moeten volgen. Een scholengemeenschap voor voortgezet speciaal onderwijs cluster 3 - 4, en een zorglocatie van een VMBO-school, werken op dit moment aan een gemeenschappelijk onderwijs/zorgarrangement, waarin leerlingen in overeenstemming met hun eigen capaciteiten het onderwijs kunnen volgen.

In het nieuwe schooljaar is de reguliere school Frater van Gemert gestart met een eerste en een tweede klas HAVO/VMBO. De groepen met ieder twaalf cluster 4-leerlingen worden bekostigd met rugzakgeld en een bijdrage van het samenwerkingsverband. Het project zal halverwege het schooljaar 2006/'07 worden afgerond.

Kempenland (oc+ mini-project)

Start project in Kempenland: mei 2005

Goedgekeurd door de ACTB: oktober 2005

Doelstelling

Diplomagericht onderwijs voor leerlingen met ASS-problematiek.

Stand van zaken per 1 augustus 2006

In Kempenland zijn de oc+ werkzaamheden tot nu toe nog niet gevorderd omdat op directieniveau de noodzaak nog niet ingezien wordt. De school (2200 leerlingen) doet veel voor kinderen met een rugzakje en er is veel kennis op het gebied van de aanpak van kinderen met autisme. Deze aanpak is echter nog niet gestructureerd. Er wordt nu een gesprek georganiseerd met betrokkenen om te kijken of de aanpak geformaliseerd kan worden met ondersteuning door een onderwijsconsulent+.

Resultaten

Dit oc+ mini-project start na de zomervakantie van 2006.

Valkenswaard (oc+ mini-project)

Start project in Valkenswaard: juni 2005

Goedgekeurd door de ACTB: november 2005

Doelstelling

Het bevorderen van samenwerking tussen het SO, SBO en het samenwerkingsverband van scholen, ten behoeve van de opvang van ASS-leerlingen in het SBO.

Stand van zaken per 1 augustus 2006

In Valkenswaard is het oc+ project gericht op opvang van cluster 4-leerlingen op 'De Zonnewijzer', een school voor speciaal basisonderwijs. De cluster 4-school 'De Rungraaf' in Eindhoven heeft zoveel toestroom van ASS-leerlingen, dat zij werkt met een plaatsingslijst van zeker een jaar. Gezien de ontwikkelingen in de regio valt niet te verwachten dat de toestroom van leerlingen naar 'De Rungraaf' minder zal worden. De betrokken basisscholen kunnen deze leerlingen echter niet meer helpen. Het samenwerkingsverband PO Valkenswaard, waartoe de scholen behoren, voelt zich verantwoordelijk voor de leerlingen die dreigen thuis te komen zitten, en wil dan ook een voorziening creëren voor de opvang van deze leerlingen op de SBO-school 'De Zonnewijzer'. Aan het begin van het schooljaar 2005/'06 zijn er gesprekken gevoerd, waarbij men gekozen heeft voor:

1. een structurele samenwerking van de SBAO-school met de cluster 4-school 'De Rungraaf' en met Focus, de instelling die voor REC Chiron de ambulante begeleiding regelt;
2. een samenwerking van de SBAO-school met de scholen van het samenwerkingsverband en het Steunpunt Autisme, ter vergroting van de kennis van de leraren op de basisscholen over de opvang van ASS-leerlingen;
3. de verdere ontwikkeling van 'inclusief onderwijs' binnen het samenwerkingsverband.

Het samenwerkingsverband ziet de ontwikkeling van het hier voorgestelde project als een inhoudelijke voorloper om het begrip zorgplicht handen en voeten te geven. De activiteiten worden opgenomen in het zorgplan.

Resultaten

Vooruitlopend op de realisering van deze plannen zijn de eerste leerlingen met een cluster 4-indicatie inmiddels opgevangen op 'De Zonnewijzer'. De uitgangspunten zijn uitgewerkt in een notitie voor alle scholen van het samenwerkingsverband en de samenwerkingspartners. Het is de bedoeling dat de opzet van het project als een model kan dienen voor de aanpak van dezelfde soort problematiek elders in het land.

Oss (oc+ mini-project)

Start project in Oss: februari 2006

Goedgekeurd door de ACTB: maart 2006

Doelstelling

Diplomagericht onderwijs voor leerlingen met ASS-problematiek.

Stand van zaken per 1 augustus 2006

In Oss hebben vier ouders met ASS-kinderen in groep 8 een werkgroep gevormd. Zij werden bij het zoeken naar een school voor hun kinderen geconfronteerd met wachtlijsten bij VO-scholen met diplomagericht onderwijs. Op een klein artikel van deze ouders in een reclameblad, met als doel te inventariseren of er behoefte is aan speciaal middelbaar onderwijs op HAVO/VWO-niveau, kwamen 18 reacties. De werkgroep van ouders heeft gevraagd om ondersteuning en wil graag zo snel mogelijk een project opstarten naar voorbeeld van andere gemeenten in Noord-Brabant, om een palet voorzieningen te realiseren waardoor ASS-leerlingen in de regio Oss ook diplomagericht onderwijs op HAVO- en VWO-niveau kunnen volgen. Hieruit is het mini-projectvoorstel oc+ voortgekomen.

Resultaten

Inmiddels zijn in Oss gesprekken gestart met alle participanten. In april 2006 is er een voorlichtingsavond voor de ouders geweest, waaraan werd meegewerkt door het Steunpunt Autisme, Bureau Jeugdzorg, MEE en het schoolmaatschappelijk werk. Eind september is er een terugkomdag om na te gaan of de verwachtingen van de ouders bij hun schoolkeuze ook zijn uitgekomen. De ervaringen worden gebruikt als basismodel voor ouderinformatiebijeenkomsten in het volgende schooljaar. Uiteindelijk wordt op basis van alle gesprekken met betrokkenen een route uitgezet voor activiteiten bij de scholen, ten behoeve van uitbreiding van de leerlingenzorg en het ontwikkelen van een, wat de ouders noemen, 'aanleunklas'. Na de zomer van 2006 starten er gesprekken over de autilijn.

Flevoland (oc+ project)

Start project oc+ in Flevoland: juni 2005

Goedgekeurd: november 2005

Doelstelling

Diplomagericht onderwijs voor leerlingen met ASS-problematiek.

Stand van zaken per 1 augustus 2006

De projectgroep heeft een aantal subwerkgroepen in het leven geroepen die zich bezighouden met onder meer een exacte doelgroepbeschrijving, de inventarisatie van de potentiële leerlingen, de opvang van deze speciale groep leerlingen, de verschillende organisatiemodellen, de beschikbare middelen daarvoor, de huisvesting, de financiering van de huisvesting, de financiering van de inrichting, de scholing van het onderwijspersoneel en de financiering daarvan, de onderwijsactiviteiten, het zorgpersoneel en de financiering daarvan, één loket, één indicatieorgaan, etc.

Wat de modellen betreft is gekeken naar de voorbeelden in Eindhoven (zie ook hoofdstuk 5, paragraaf 5.3.1). Uiteindelijk is er een voorkeur uitgesproken voor model 4 (ontbreekt in Eindhoven): een aparte klas tussen het VO en het VSO, gesitueerd binnen het VO. Het benadrukt de gezamenlijke verantwoordelijkheid van het VO en het VSO. Nadeel hiervan is, dat er een andere structuur nodig is binnen de bestaande opzet, om aan de behoeften van een speciale doelgroep te kunnen voldoen. Of dit model werkelijk doorgang zal vinden is thans nog niet duidelijk.

Resultaten

Op dit moment stagneert het project tijdelijk, omdat de schooldirecties van het VO in Lelystad betrokken zijn bij een fusie en de besturenfusie absoluut de regie wil houden over het project en deze niet wil leggen bij de werkgroep. De achterban (de docenten) staat volledig achter het project en zou graag willen beginnen. De werkgroep heeft, na een voorlichtingsbijeenkomst voor VO-scholen in de regio, inmiddels contact met drie VO-scholen in Emmeloord en Dronten, die vanuit de praktijk op de hoogte zijn van deze problematiek en die serieus mee willen denken over een oplossing. Het is de bedoeling in samenwerking met de werkgroep de zorgparagraaf binnen het onderwijs/zorgarrangement per school verder uit te werken en vorm te geven.

Assen (oc+ project)

Start project oc+ in Assen: september 2005

Goedgekeurd door de ACTB: januari 2006

Doelstelling

Diplomagericht onderwijs voor leerlingen met ASS-problematiek.

Stand van zaken per 1 augustus 2006

In Noord-Drenthe/Assen hebben ouders geconstateerd dat er voor een grote groep kinderen met een (boven-) gemiddelde intelligentie in deze regio geen passende vorm van voortgezet onderwijs is op HAVO/VWO-niveau. Belangrijk knelpunt hierbij vormt de huidige wet- en regelgeving. De ouders hebben aan het ministerie van OCW gevraagd om ondersteuning bij de verdere verkenning en voorbereiding van een adequate onderwijsvoorziening voor hun kinderen. Het ministerie heeft de ouders doorverwezen naar de ACTB/Onderwijsconsulenten(+).

Een onderwijsconsulent+ heeft samen met de al bestaande stuurgroep verkend onder welke voorwaarden een dergelijke structurele onderwijsvoorziening gerealiseerd kan worden. Gedacht wordt aan een of twee speciale klassen van rond de 16 leerlingen, met een specifieke pedagogische en didactische benaderingswijze. Integratie van deze leerlingen in de onderbouw van het Dr. Nassau College in Assen is daarbij wenselijk en wordt waar mogelijk bevorderd, maar is in de bovenbouw in ieder geval noodzakelijk in verband met de verdere differentiatie van het onderwijsprogramma. Er was naar gestreefd om de voorbereiding van dit project voor de zomervakantie van 2006 zodanig af te ronden, dat met ingang van het cursusjaar 2006/'07 gestart kon worden met de opvang van een à twee HAVOplus klassen voor 15 of 16 leerlingen binnen het Dr. Nassau College.

Resultaten

Alle geplande activiteiten om in het schooljaar 2006/'07 te starten met een HAVOplus klas zijn succesvol uitgevoerd. Een onverwacht knelpunt met grote gevolgen is het kleine aantal aanmeldingen (zeven in totaal) van leerlingen voor de HAVOplus klas, ondanks de verschillende voorlichtingsbijeenkomsten voor ouders. Het project kan in deze opzet niet doorgaan omdat de eerder geformuleerde ondergrens van vijftien leerlingen niet is bereikt. Er is een voorlopige analyse gemaakt van de oorzaak van het geringe aantal aanmeldingen. Een belangrijke reden bleek de communicatie over het initiatief te zijn. Deze kwam te laat op gang en de informatie was onvoldoende duidelijk voor basisscholen en ambulante begeleiding. Ook de locatie, een grote scholengemeenschap, was voor ouders een probleem. Inmiddels is er een ernstig verschil van mening ontstaan in de stuurgroep tussen de ouders en de overige stuurgroepleden. Besloten is tot een analyse van de ontstane situatie, een voortzetting van het voorbereidingsproces voor een HAVOplus klas gericht op een start in 2007/'08, en de uitwerking van de plannen om de zeven leerlingen die wel ingeschreven zijn het komende cursusjaar op te vangen volgens de tijdens de projectperiode verkregen inzichten.

Nijmegen (oc+ mini-project)

Start project in Nijmegen: januari 2006

Goedgekeurd door de ACTB: maart 2006

Doelstelling

Diplomagericht onderwijs voor leerlingen met ASS-problematiek en verbetering van de opvang van thuiszittende leerlingen met een schoolfobie.

Stand van zaken per 1 augustus 2006

Het project richt zich op twee doelgroepen: leerlingen met ASS-problematiek (ongeveer 80 leerlingen) en leerlingen met een schoolfobie (10 leerlingen). Voor de leerlingen met ASS-problematiek worden bij drie VO-scholen maatwerktrajecten opgezet voor zowel HAVO als VWO. Daarnaast worden de Steunpunten Autisme ingezet op het versterken van de signaalgevoeligheid van docenten in de omgang met leerlingen met een stoornis in het autistisch spectrum.

Voor de leerlingen met een schoolfobie zal, onder het motto 'beter voorkomen dan genezen', een brochure worden ontwikkeld. Hierin worden mentoren aangespoord om leerlingen die niet komen opdagen op school of die zich ziek melden direct in te brengen in de bestaande zorgadviesteams van de VO-scholen. Aan hulpverleners wordt via de brochure gevraagd om in een zorgtraject altijd plaats te maken voor het volgen van onderwijs. Samen met de gemeente wordt gezocht naar ruimte voor een soort huiskamerproject, waar leerlingen die niet naar school durven, zo mogelijk tijdelijk, opgevangen kunnen worden om weer te wennen aan een onderwijsritme.

Resultaten

Inmiddels is voor beide doelgroepen een werkgroep opgericht. Met betrekking tot het 'huiskameronderwijs' is besloten met drie instituten gesprekken aan te gaan om te bezien, of het mogelijk is een continuüm van zorg te creëren voor de leerlingen met een schoolfobie. Via thuisbegeleiding van de leerlingen wordt gewerkt aan de terugkeer naar een reguliere school met diplomagericht onderwijs en zonodig huiswerkbegeleiding in een volgende fase. Het doel van deze vorm van onderwijszorg is terugkeer naar een regelmatig schoolbezoek en het behalen van een diploma.

Ter voorkoming van 'schoolfobie' is het belangrijk, dat mentoren en zorgcoördinatoren van de scholen voor voortgezet onderwijs alert reageren op schoolverzuim van leerlingen.

Wat betreft voortgezet onderwijs voor ASS-leerlingen is in Nijmegen inmiddels een aantal scholen voor voortgezet onderwijs van informatie voorzien. Deze scholen hebben aangegeven belangstelling te hebben voor mogelijkheden voor opvang van leerlingen met een stoornis in het autistisch spectrum. Binnenkort wordt een bijeenkomst voor belangstellende scholen gehouden.

Apeldoorn (oc+ project)

Start project in Apeldoorn: maart 2005

Goedgekeurd door de ACTB: januari 2006

Doelstelling

Een onderwijs/zorgarrangement in de regio REC Groot Gelre voor leerlingen met een verstandelijke beperking en ernstige gedragsproblemen, die door hun complexer hulpvraag tijdelijk niet kunnen participeren in het speciaal onderwijs.

Stand van zaken per 1 augustus 2006

Het oorspronkelijke projectplan, thuisonderwijs voor deze doelgroep, is in mei 2005 afgekeurd. In januari heeft de ACTB-vergadering het herziene projectplan definitief goedgekeurd. Omdat gaande het project bleek, dat de problematiek zich toespitst op twee groepen leerlingen, wordt onderscheid gemaakt tussen:

1. zeer laag functionerende kinderen met ASS-problematiek die nu geen gebruik maken van het onderwijs of dreigen uit het onderwijs af te vloeien naar het zorgcircuit. Deze leerlingen hebben in veel gevallen nog geen cluster 3-indicatie. Voor hen is geen passend onderwijs voorhanden;
2. leerlingen met ASS-problematiek die op grond van hun gedragsproblematiek uit het onderwijs dreigen te verdwijnen naar het zorgcircuit. Deze leerlingen hebben meestal wel een cluster 3-indicatie.

Resultaten

Nu het project is opgesplitst in twee doelgroepen, zijn er met verschillende zorgaanbieders en/of woonvoorzieningsinstanties oriënterende contacten gelegd om te inventariseren of zij willen en kunnen deelnemen aan het project. De samenwerking tussen de partners is op dit moment meer incidenteel dan structureel van aard. Pupillen die woonachtig zijn in de zorginstellingen, bezoeken in een aantal gevallen de schoolvoorzieningen van cluster 3 en in een enkel geval van cluster 4. Daarnaast is er een groep potentiële leerlingen die geen gebruik maakt van een onderwijsvoorziening.

De zorg voor zowel de eerste als de tweede groep leerlingen is versnipperd en weinig constructief wat betreft mogelijke vormen van samenwerking. Op ad hoc basis worden crisissituaties gezamenlijk aangepakt, waarbij echter geen van de partners de uiteindelijke verantwoordelijkheid neemt. Een convenant waarin taken en verantwoordelijkheden zijn vastgelegd kan de samenwerking optimaliseren en biedt houvast ten aanzien van het volgen van procedures.

Op dit moment wordt onderzocht of de zorgaanbieders gezamenlijk naar buiten kunnen treden door vertegenwoordigers van de drie zorgaanbieders in een projectgroep/stuurgroep te laten participeren. Ook wordt overwogen voor de verschillende doelgroepen aparte werkgroepen te vormen. Hiervoor worden nu mensen benaderd. Een aantal participeert al in een voorlopige werkgroep/stuurgroep.

De ouders/verzorgers van de potentiële leerlingen zullen geïnformeerd worden nadat is vastgesteld dat het project daadwerkelijk gerealiseerd kan worden. Van enkele leerlingen is bekend dat zij al gebruik maken van een woonvoorziening. Aan de definitieve plaatsing van leerlingen gaan voorlichtingsbijeenkomsten voor ouders/verzorgers van mogelijke kandidaten vooraf. Leerlingen komen in aanmerking als via de intakeprocedure is vastgesteld dat zij voldoen aan de vooraf vastgestelde criteria voor plaatsing.

Utrecht (oc+ project)

Start project in Utrecht: april 2005

Goedgekeurd door de ACTB: oktober 2005

Doelstelling

Onderzoek naar de wachtlijstproblematiek in het SO in de provincie Utrecht in relatie tot onderwijshuisvesting, en naar de vraag of met een regiefunctie door de Provincie, de gemeenten, het REC of de scholen de wachtlijstproblematiek opgelost kan worden.

Stand van zaken per 1 augustus 2006

Er is in de regio Utrecht sprake van wachtlijsten in het VSO voor geïndiceerde kinderen cluster 4, omdat scholen en REC's onvoldoende kunnen inspelen op de toenemende en veranderende vraag, als gevolg van het feit dat gemeenten niet tijdig voldoende middelen beschikbaar kunnen of willen stellen. Oorzaken zijn wellicht een lokalentekort, lerarentekort en een grote groei van cluster 4-leerlingen. Het onderzoek richt zich op 29 gemeenten en op 11 scholen in REC 4.4 in de provincie Utrecht. Inmiddels hebben scholen en gemeenten vragenlijsten ingevuld, hebben er interviews plaatsgevonden met de scholen en is op basis van de daaruit verkregen informatie een eerste analyse gemaakt.

Resultaten

Het project is nogal ambitieus gebleken, en de problematiek is complexer dan verwacht. De vragenlijsten en interviews hebben veel informatie over de wachtlijstproblematiek opgeleverd, zoals de oorzaken van de wachtlijsten, de rol van huisvesting daarin, de kosten van het leerlingenvervoer in relatie tot onderwijshuisvesting en de verschillende visies van scholen en gemeenten op de problematiek. Ook zijn er 'good practices' elders in het land verzameld. In het veld bestaat belangstelling voor de gesignaleerde problematiek en de mogelijke oplossingen daarvoor.

In oktober zullen gesprekken plaatsvinden met zes geselecteerde gemeenten, met de Provincie en met de directeur van REC 4.4 over de resultaten tot nu toe.

Tot slot zal er een rondetafelgesprek gehouden worden met enkele scholen, gemeenten, REC en Provincie waarin mogelijke oplossingen worden besproken. Het project wordt in december afgesloten met een rapportage over alle bevindingen en mogelijke aanbevelingen.

Rotterdam (oc+ project)

Start project in Rotterdam: februari 2006

Goedgekeurd door de ACTB: augustus 2006

Doelstelling

Het tot stand brengen van onderwijs/zorgarrangementen voor jeugdigen met zeer ernstige gedragsproblemen die tevens andere ernstige belemmeringen hebben (door een verstandelijke of lichamelijke beperking), op SO-scholen en bij (jeugd)zorginstellingen in de regio's van REC Rijndrecht en REC De Nachtegaal.

Stand van zaken per 1 augustus 2006

Het is niet eenvoudig om te bepalen wat 'passende' zorg is voor de bovengenoemde doelgroep. Daarvoor is een diepgaande analyse nodig van de problematiek van de jeugdige, waarbij bepaald wordt met welke ondersteuning uit de zorg een leerling onderwijs kan volgen.

Het platform 'Voor elkaar' van ouders in de Rotterdamse regio heeft in 2004 het initiatief genomen voor de ontwikkeling van een leerbaarheidsonderzoek bij jeugdigen met een zeer grote zorgbehoefte vanwege gedragsproblemen. Met behulp van dat onderzoek kan duidelijk worden onder welke condities deze kinderen kunnen deelnemen aan speciaal onderwijs. Met deze vormen van handelingsgerichte diagnostiek kunnen uiteindelijk onderwijs/zorgarrangementen op maat worden samengesteld voor deze leerlingen. Het leerbaarheidsonderzoek in 2004 betrof 11 leerlingen met ernstige gedragsproblemen ten gevolgen van psychiatrische problematiek (cluster 4). De doelgroep van het oc+-project is breder, en bestaat in eerste instantie uit ongeveer uit 40 leerlingen. Bezien wordt of de Azario-methode ook voor die doelgroep geschikt is. De handelingsgerichte diagnostiek moet er toe leiden dat de cluster 3- en 4-scholen van REC De Nachtegaal en REC Rijndrecht inzicht krijgen in de condities waaronder zij deze jeugdigen (toch) onderwijs kunnen bieden. Het levert handvatten en wellicht ook (tijdelijke) voorzieningen op waarmee zij het speciaal onderwijs voor de betrokken jeugdigen kunnen realiseren.

Resultaten

Op dit moment vinden er gesprekken plaats met alle betrokkenen om inhoud te geven aan het projectplan Leerbaarheid. Er komt een stuurgroep (voor de processturing en de besluiten) en een werkgroep (voor de uitvoering). Het RMPI levert de projectleider. De REC's nemen deel, en ook vertegenwoordigers van ouders en (jeugd)zorg. Voorts zijn het Centrum voor Consultatie en Expertise (CCE) en het Expertisecentrum CIZ betrokken. Er wordt gewerkt aan methodiekontwikkeling (handelingsgericht onderzoek naar leerbaarheid volgens de Azario-methode) en de koppeling daarvan aan AWBZ- en jeugdzorg voor de betreffende leerlingen. Inmiddels is een definitieve begroting vastgesteld en een stappenplan gemaakt, en is het projectvoorstel in augustus 2006 definitief goedgekeurd door de ACTB.

Groningen (oc+ project)

Start project in Groningen: november 2005

Goedgekeurd door de ACTB: augustus 2006

Doelstelling

Opzetten van een pilotproject voor één subregionaal Centrum voor Onderwijs Dagbegeleiding en Gezinsondersteuning (CODG) in Groningen, waar kinderen en jongeren (0-20 jaar) met een verstandelijke en/of meervoudige beperking (waaronder langdurig zieken) en het met hen verbonden gezinssysteem, een passende en dekkende combinatie van lokaal onderwijs en zorg aangeboden krijgen.

Stand van zaken per 1 augustus 2006

Toen in januari 2005 in Groningen werd gestart met het CODG-project, bleek dat niet volstaan kon worden met alleen maar goede wil om snel resultaten te boeken. Er diende extra menskracht en geld beschikbaar te komen. Daartoe werd een beroep gedaan op ondersteuning door het ministerie van OCW met als argument, dat daarmee niet alleen de werkzaamheden geïntensiveerd konden worden, maar ook perspectieven ontstonden om andere regio's te laten profiteren van deze voortrekkersrol. Financiële ondersteuning was niet mogelijk, maar mankracht kon geboden worden in de vorm van een onderwijsconsulent+. In februari 2006 zijn de eerste gesprekken gevoerd.

Uitgangspunten in het project zijn, dat gewerkt wordt vanuit het principe 'één kind, één plan', en dat alle kinderen in Nederland in principe leerplichtig zijn. Op basis van indicatie, diagnostiek en de keuze van de ouders wordt gezocht naar een passend onderwijs- en/of zorgaanbod binnen het centrum. Het geboden zorgtraject dient ter ondersteuning van het te realiseren onderwijsplan. Een cliëntondersteuner geeft met behulp van het digitale CODG-informatiesysteem voorlichting over mogelijkheden en onmogelijkheden, adviseert, biedt hulp waar nodig, regisseert en coördineert. De resultaten worden getoetst aan de hand van drie criteria: zijn de doelen gerealiseerd, is het beoogde effect gesorteerd en zijn de ouders en het kind of de jongere tevreden?

Vanaf het moment dat een beperking bij het kind wordt vermoed wordt gezinsondersteuning (praktische en ontlastende steun) geboden. Ten behoeve van alle CODG-kinderen wordt via het multidisciplinaire onderwijs/zorgteam multidisciplinair overleg georganiseerd.

Uiteindelijk zal de infrastructuur voor onderwijs en zorg voor kinderen en jongeren met een handicap en het met hen verbonden gezinssysteem zodanig herordend zijn, dat de vraag van ouders en leerling het uitgangspunt vormt. De opzet zal leiden tot complementaire samenwerking die desnoods kan worden afgedwongen. De subregionale CODG-voorzieningen worden structureel ingebed in het Groningse veld van onderwijs en zorg.

Resultaten

De onderwijsconsulent+ heeft een projectvoorstel geschreven dat in juni 2006 voorlopig is goedgekeurd door de ACTB-vergadering. In overleg met alle betrokkenen is een definitief voorstel met begroting en stappenplan uitgewerkt, dat inmiddels definitief is goedgekeurd.

2. AFGESLOTEN PROJECTEN

Eind 2004 is vanuit de praktijk gestart met de drie eerste oc+ projecten in Hoorn, Burgum en Eindhoven-Zuid. De projecten in Hoorn en Burgum zijn afgerond, het project in Eindhoven-Zuid wordt in september 2006 afgesloten. Hier volgt een kort overzicht van de ervaringen en resultaten van de twee inmiddels afgesloten projecten oc+

Hoorn (oc+ project)

Goedgekeurd door de ACTB: februari 2005

Afronding van het project: september 2005

Doelstelling

Een adequate combinatie van voortgezet onderwijs en zorg tot stand brengen voor normaal begaafde kinderen met een gediagnosticeerde ernstige internaliserende ASS-problematiek en de leerlingen uitzicht bieden op het behalen van een diploma.

Resultaten

Eind september 2005 is volgens het projectplan daadwerkelijk gestart met een onderwijsvoorziening voor twee groepen van acht leerlingen. De leslocatie bevindt zich in het zelfde gebouw als het VSO, maar is niet rechtstreeks verbonden. De locatie heeft een eigen ingang en eigen speelplaats.

Er gaat een uitgebreide intakeprocedure aan de plaatsing vooraf. De samenwerking met de ouders is intensief. Waar mogelijk wordt diplomagericht onderwijs aangeboden. Wanneer dat niet mogelijk is wordt in overleg met de ouders naar een alternatief gezocht, bijvoorbeeld richting arbeidsmarkt via een stage.

Er wordt zowel theoretisch als praktijkonderwijs gegeven. De methodes (met een gestructureerde aanpak) komen tegemoet aan de specifieke vraagstelling van de leerlingen. De inrichting van de lokalen is prikkelarm en voorspelbaar, het lesrooster is evenwichtig met een goede balans tussen theorie en praktijk. De mentor is verantwoordelijk voor de handelingsplannen, is getraind in de aanpak van deze leerlingen en houdt zowel contact met het zorgteam als met de ouders.

De projectgroep werd gevormd door het samenwerkingsverband VO/VSO, het REC en een aantal zorginstellingen, waaronder Bureau Jeugdzorg en de GGZ. De samenwerking tussen regulier en speciaal onderwijs en de zorg is in de loop van het schooljaar 2005/'06 in een samenwerkingsovereenkomst vastgelegd. De samenwerking wordt voor minimaal vier jaar aangegaan.

Tijdens de projectfase kwam de projectgroep onder leiding van de onderwijsconsulent+ regelmatig bij elkaar en de taken en verantwoordelijkheden werden onderling verdeeld. De onderwijsconsulent+ heeft na afronding van het project in een evaluatieverslag het proces, de knelpunten en aanbevelingen beschreven.

Ervaren knelpunten/valkuilen

Er is één belangrijk knelpunt geweest, namelijk de voorfinanciering van het personeel voor de periode september t/m december 2005. De provincie, de ACTB en de besturen zijn daartoe benaderd. Eerdere toezeggingen bleken niet haalbaar. Uiteindelijk hebben verschillende partners de benodigde financiële middelen bijeen gebracht.

Ondanks het korte tijdsbestek waarin het project gerealiseerd is, bleken andere zaken bij sommige partijen voorrang te krijgen. Het was nu en dan moeizaam om opdrachten afgerond te krijgen.

Een laatste knelpunt is dat de overheid (de gemeente), niet betrokken is bij het proces. Politiek gezien kunnen er dan onverwachte dingen gebeuren die niet in het voordeel zijn van het proces.

Aanbevelingen

In paragraaf 5.5 staan de leereffecten en aanbevelingen uit dit project beschreven.

De werkwijze van het project is efficiënt gebleken; deze was - kort weergegeven -:

- het uitvoeren van een veldverkenning;
- alle betrokkenen uitnodigen voor een eerste bijeenkomst om draagvlak te creëren;
- een werkgroep vormen, bestaande uit vertegenwoordigers uit zorg, onderwijs en overheid;
- een intentieverklaring opstellen en door alle betrokkenen laten tekenen;
- taken uitzetten bij subwerkgroepen;
- resultaten rapporteren in de volgende vergadering en weer nieuwe taken uitzetten;
- na de afronding van alle taken een samenwerkingsovereenkomst opstellen waarna het project kan starten.

Burgum (oc+ project)

Start project in Burgum: september 2004

Goedgekeurd door de ACTB: april 2005

Afronding van het project: oktober 2005

Doelstelling

Een onderwijs/zorgarrangement realiseren voor leerlingen in de leeftijd van 12 tot 18 jaar, met een cluster 4-indicatie en een complexe (psychiatrische) vaak meervoudige problematiek, die ook met de inzet van het interne school-zorg-programma niet op de gebruikelijke manier op een school te plaatsen of te handhaven zijn en voor wie voortijdige schoolverlating dreigt.

Resultaten

Het project is in september 2004 gestart met het voeren van oriënterende gesprekken tussen een onderwijsconsulent+, RENN4 en het CCE. Op 23 oktober 2004 diende de onderwijsconsulent+ een eerste opzet van het projectplan in bij de ACTB en vervolgens bij het ministerie van OCW.

In februari 2005 werd duidelijk dat de aanpak van het project, inmiddels bekend onder de naam 'In da House', en de daarvoor noodzakelijk financiering niet haalbaar was.

Op 1 maart 2005 werd een onderwijsconsulent+ aan het project toegevoegd en op 12 april 2005 volgde een definitieve startnotitie over een combinatie van onderwijs en zorg in de vorm van een onderwijs/zorgarrangement; dit voorstel werd door de ACTB goedgekeurd.

Genoemde startnotitie was een herziene versie van de al bestaande plannen, waarbij Jeugdhulp Friesland als nieuwe partner aanschoof. RENN4 en Jeugdhulp Friesland tekenden op 6 juli 2005 een intentieverklaring waarin zij toezegden alles in het werk te stellen om tot een vruchtbaar samenwerkingsproject te komen. De intentieverklaring was van kracht tot 31 augustus 2005.

De samenwerkingsovereenkomst werd na enige wijzigingsvoorstellen in september 2005 weliswaar door beide partijen mondeling onderschreven, maar nog niet getekend.

Hoewel het de bedoeling was dat dit plan onder de naam 'Educatieproject Burgum' op 10 oktober 2005 van start zou gaan, is dat om diverse redenen niet gebeurd. Vlak voordat de samenwerkingsovereenkomst zou worden getekend, vaardigden de directeurs van RENN4 en Jeugdhulp Friesland op 6 oktober 2005 een memo uit waarin werd meegedeeld dat per direct 'alle activiteiten die (kunnen) leiden tot verplichtingen voor onze instellingen gestaakt dienen te worden.' Beide partners zouden zich inspannen om in het voorjaar van 2006 alle obstakels uit de weg te hebben geruimd, zodat dan de eerste leerlingen/cliënten alsnog zouden kunnen worden geplaatst. Dit is helaas niet gelukt.

Inmiddels heeft binnen Jeugdhulp Friesland een directiewisseling plaatsgevonden. Van daaruit is het initiatief opgepakt. Er is een nieuwe locatie gevonden en het is de bedoeling dat de geplande voorziening 1 januari 2007 op de rails staat.

De onderwijsconsulent+ heeft in een evaluatieverslag beschreven welke knelpunten ten grondslag lagen aan het niet slagen van het project.

Ervaren knelpunten/valkuilen

Omdat dit een van de eerste oc+ projecten was, waren er diverse aanloopproblemen. Zo had de onderwijsconsulent nog geen ervaring met oc+ projecten, ontbrak een duidelijk beleid voor oc+ projecten en waren er verkeerde verwachtingen over het beschikbare budget voor oc+ projecten.

Daarnaast bleek, dat op het moment dat de samenwerking al was toegezegd, RENN4 in een zodanig ernstige bestuurscrisis verzeild raakte dat allerlei afspraken niet konden worden nagekomen. In zekere zin zijn de andere knelpunten en problemen een afgeleide van deze bestuursproblemen. Zo bleef er lang onzekerheid over het aandeel van de financiering van RENN4 en was het steeds moeilijker een gesprekspartner met mandaat te vinden.

Het laatste knelpunt, en tevens de oorzaak van het nog steeds niet operationeel zijn van het project, is het ontbreken van een gemeentelijke toestemming om op de beoogde locatie een combinatie van onderwijs en zorg te starten. De hierdoor ontstane vertraging leidde er toe dat de andere samenwerkingspartner, Jeugdhulp Friesland, die inmiddels met een directiewisseling te maken had, dit oponthoud aangreep om de financiële consequenties nog eens tegen het licht te houden. Dit leidde uiteindelijk tot een gezamenlijke beslissing van RENN4 en Jeugdhulp Friesland om voorlopig geen financiële verplichtingen aan te gaan.

Aanbevelingen

Uit dit project is de leer getrokken om vóór de start van een oc+ project, en zeker alvorens er externe partijen bij betrokken worden, een integraal projectplan te hebben. In dat plan moet opgenomen worden wie de opdrachtgever is, hoe de organisatie is, wie de leiding heeft, waar de verantwoordelijkheden liggen, wat de doelen en beoogde resultaten zijn, hoe de planning eruit ziet en welke middelen er ter beschikking staan. Ook de PR is een belangrijk onderdeel van het projectplan. Verder verdient het aanbeveling om in een samenwerkingsovereenkomst niet te veel zaken (met name van financiële en materiële aard) vooruit te schuiven.

Belangrijke les is geweest niet met organisaties in zee te gaan die (te) veel interne problemen hebben.

Ten slotte blijkt dat de projectgroep niet al te groot moet zijn: hooguit 4 à 5 deskundige en gemandateerde mensen is efficiënt.

3. VOORSTEL VOOR TOEKOMSTIGE OC+ PROJECTEN

Inmiddels wordt onderzocht of de volgende initiatieven in aanmerking komen als oc+ project.

1. Een oc+ project in Weert: conflictbemiddeling tussen scholen en ouders/kinderen.

In Weert zijn er regelmatig conflicten tussen scholen en ouders van leerlingen over problemen die de leerling veroorzaakt. Interne klachtenprocedures ontbreken of worden vergeten bij escalatie van problemen.

Schorsing is een niet ongebruikelijke maatregel van scholen. In de praktijk leidt dit ertoe, dat leerlingen langer dan de duur van de schorsing thuiszitten, omdat het conflict tussen school en kind/ouders niet is opgelost.

Voor zover het gaat om beheersbare conflicten, treedt de leerplichtambtenaar bemiddelend op. Echter, in gemiddeld 25 gevallen per jaar leidt de conflictbemiddeling niet tot de gewenste oplossingen, omdat de mogelijkheden de leerplichtambtenaar een grens hebben bereikt. Niet zelden wordt een conflict dan uiteindelijk 'opgelost' door een oneigenlijk gebruik te maken van rebound-voorzieningen. Ook lopen conflicten uit op langdurig schoolverzuim, ongediplomeerd schoolverlaten of een verzoek om ontheffing van de leerplicht.

In het regulier onderwijs zijn er geen onafhankelijke voorzieningen die zich richten op uitsluitend conflictbemiddeling op scholen, mede in relatie met problemen buiten de school. In de oplossingsstrategieën die gezocht worden, ontbreken voornamelijk formele verbanden tussen zorg en onderwijs om gemakkelijk te komen tot onderwijs/zorgarrangementen.

Het gaat om kinderen die na een schorsing thuis komen te zitten en waarbij sprake is van ernstige problemen in de gezinnen. Bij de leerplichtambtenaar gaat het, voor zover bekend, om gemiddeld 25 leerlingen; in deze gevallen speelt een conflict tussen de school en de leerling/ouders. Bij de helft hiervan gaat het om cluster 4-geïndiceerde leerlingen op de basis- en VO-scholen, dan wel leerlingen die voor een indicatie (onderwijs/jeugdzorg) in aanmerking zouden kunnen komen. Ook zijn er per jaar twee of drie leerlingen die vanuit

penitentiaire voorzieningen teruggeplaatst worden en voor wie een onderwijs/zorgarrangement nodig is om succes te hebben.

Doelstelling van het project is te zorgen dat er geen leerlingen thuis komen te zitten (preventie), voorlichting te geven aan ouders over hoe zij klachten over de kinderen kunnen bespreken, en te bereiken dat er minder of geen oneigenlijk gebruik van voorzieningen wordt gemaakt ter oplossing van schijnbaar onoplosbare conflicten (curatief).

Dit kan gerealiseerd worden door het aanbieden van kundige, onafhankelijke conflictbemiddeling.

Afhankelijk van de aard van de problemen kan gezocht worden naar bemiddelaars die ter zake deskundig zijn (in onderwijs en zorg). Niet zelden zal voor het oplossingstraject kennis en kunde aanwezig moeten zijn van gezinsproblemen.

Er zal werving en selectie moeten plaatsvinden van mensen die voldoen aan het profiel en die snel inzetbaar zijn voor bemiddeling. Zij dienen te kunnen werken met de uitgangspunten van mediation.

De onderwijsconsulent+ heeft in samenwerking met het Dienstencentrum Onderwijs en Jeugdzorg een projectvoorstel geschreven, dat nog op een aantal punten nader uitgewerkt moet worden.

Verdere deelnemers in het project zijn de 4 VO-scholen, de 23 basisscholen en de speciale basisschool.

2. Een mini-project oc+ in Emmen: opvang van kinderen met een rugzakje in het regulier voortgezet onderwijs.

Een onderwijsconsulent+ is in deze regio door een ouder benaderd om knelpunten rondom de opvang van kinderen met een rugzakje te inventariseren, samen met vertegenwoordigers van scholen, zorginstellingen en gemeente. Bedoeling is te komen tot een projectplan voor verbeterde opvang van een of twee doelgroepen leerlingen.

Inmiddels is er een breed overleg geweest met VO-scholen, VO-samenwerkingsverbanden, de afdeling onderwijs van de gemeente Emmen, het REC en ouders, over de vraag hoe in de toekomst in deze regio een optimale onderwijsopvang gecreëerd kan worden voor nagenoeg alle leerlingen met een indicatie.

Vervolgens heeft het bestuur van het samenwerkingsverband zich beraden en haar coördinator opdracht gegeven na de zomervakantie met alle betrokken partijen en de onderwijsconsulent+ te overleggen over de opzet van een project. Door middel van een dergelijk project wil men komen tot een inhoudelijke en organisatorisch weloverwogen beleidslijn voor de opvang van kinderen met een specifieke onderwijskundige hulpvraag ten gevolge van een handicap.

De onderwijsconsulent+ verwacht in september een projectvoorstel oc+ te schrijven.

3. Een oc+ project in Leiden: diplomagericht onderwijs voor meer- en hoogbegaafde leerlingen met ASS op het Stedelijk Gymnasium te Leiden.

Op verzoek van de secretaris van REC West en het bevoegd gezag van de Pleysierschool en de Leo Kannerschool heeft een gesprek plaatsgevonden over de wachtlijstproblematiek VSO-ZMOK in de regio REC West. De wachtlijstproblematiek van een REC kan niet via een oc+ project aangepakt worden.

Inmiddels is de wachtlijstproblematiek voor een groot deel opgelost door plaatsing van diverse noodlokalen in Oegsteest en Leiderdorp.

Het Stedelijk Gymnasium te Leiden heeft REC West verzocht behulpzaam te zijn bij een adequate begeleiding van leerlingen met ASS. Genoemde school krijgt de laatste jaren steeds meer leerlingen met een aan autisme verwante stoornis. Zij ziet het als haar maatschappelijke verantwoordelijkheid om ook deze leerlingen onderwijs te kunnen bieden. Het betreft vaak kinderen met een hoge intelligentie, die het niveau van het onderwijs uitstekend aan kunnen. Het komt echter voor, dat de school niet voldoende ondersteuning

kan bieden en de leerling naar het speciaal onderwijs moet verwijzen. In de praktijk betekent dit veelal, dat de leerling geen onderwijs meer krijgt gezien de wachtlijstproblematiek aldaar. De Leo Kannerschool beschikt over veel expertise op het gebied van stoornissen in het autistisch spectrum en over voldoende deskundigheid bij ambulante begeleiding, en zou in nauwe samenwerking met het Stedelijk Gymnasium, de ouders en een zorginstelling een passend onderwijs/zorgaanbod kunnen realiseren. Hiervoor zal ondersteuning door een onderwijsconsulent+ gevraagd worden.

4. Overige

Er zijn nog enkele projectideeën van onderwijsconsulenten. Oriëntaties in het veld moeten uitwijzen of de onderwerpen ook geschikt zijn om aan te dragen als oc+ project.

BIJLAGE VII Overzicht van gebruikte afkortingen

AB	Ambulante Begeleiding
ACTB	Advies Commissie Toelating en Begeleiding
ADD	Attention-Deficit Disorder
ADHD	Attention Deficit Hyperactivity Disorder
ASS	Autisme Spectrum Stoornis; een aan autisme verwante stoornis
BAO	Basisonderwijs
CCE	Centrum voor Consultatie en Expertise
CCL	Centrum voor Creatief Leren
Cfi	Centrale Financiën Instellingen
CGB	Commissie Gelijke Behandeling
CG-Raad	Chronisch zieken en Gehandicapten Raad Nederland
CIZ	Centrum Indicatiestelling Zorg
CODG	Centrum voor Onderwijs Dagbegeleiding en Gezinsondersteuning
CvI	Commissie voor Indicatiestelling
DCD	Developmental Coordination Disorders
GGZ	Geestelijke Gezondheidszorg
KDC	Kinderdagcentrum
KJP	Kinder- en Jeugdpsychiatrie
LCTI	Landelijke Commissie Toezicht Indicatiestelling
LGF	Regeling Leerlinggebonden financiering
LVC4	Landelijke Vereniging Cluster 4
LVG	Licht verstandelijk gehandicapten
LWOO	Leerwegondersteunend Onderwijs
LZK	Langdurig zieke kinderen
MCDD	Meervoudig complexe ontwikkelingsstoornis
MEE	voormalige SPD (Sociaal-Pedagogische Dienst)
MG	Meervoudig gehandicapten
MLK	Moeilijk lerende kinderen
NIZW	Nederlands Instituut voor Zorg en Welzijn
NLD	Nonverbal learning disorder
NVA	Nederlandse Vereniging voor Autisme
OC(+)	Onderwijsconsulent(en)(+)
OCW	(Minister(ie) van) Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
PCL	Permanente Commissie Leerlingenzorg
PDD-NOS	Pervasive Development Disorder - Not Otherwise Specified
PGB	Persoonsgebonden budget
PO	Primair onderwijs
PRO	Praktijkonderwijs
REC	Regionaal Expertise Centrum
RIAGG	Regionale Instelling voor Ambulante Geestelijke Gezondheidszorg
ROC	Regionaal Opleidings Centrum
RVC	Regionale Verwijzingscommissie
SB(A)O	Speciaal basisonderwijs
SO	Speciaal onderwijs
VO	Voortgezet onderwijs
(V)SO	(Voortgezet) speciaal onderwijs
VWS	(Minister(ie) van) Volksgezondheid, Welzijn en Sport
WEC	Wet op de Expertise Centra
WGBH/CZ	Wet Gelijke Behandeling/Chronisch Zieken
WSNS	Weer Samen Naar School
WVO	Wet Voortgezet Onderwijs
ZMLK	Zeer moeilijk lerende kinderen
ZMOK	Zeer moeilijk opvoedbare kinderen